

3-2

ცისკარი.

1 8 6 7.

ბოლონ დელი—ნომერი.

წელიწადი მეთერთმეტე.

წოდება თხზულებათა:

- 1, — რედაქციისაგან განცხადება.
- 2, — ზოდღერება. გაბრიელ ეპისკოპოსისა.
- 3, — ელეგია. — თ. გიორგი ორბელიანისა.
- 4, — კლმასობა.
- 5, — გიორგი მეთცამეტე — ლეონიდ ბარათაშვილისა.
- 6, — სოფლის მებატონე (ლეკსი) თ. დავით მიქელაძისა.
- 7, — კომედია, პუბლიცისტი აფრიკანელისა. —
- 8, — 1868 წლის ზელის მომწერთა სია.

ტ ფ ი ლ ი ს ს.

კერეს. ელიძის სტამბაში.

23-
შემოსულები 1948

რედაქციის სავან.

ცისკრის მკითხველებმა ნახეს, როგორც შეიგვიანა ჟურნალმა და არ გამოდიოდა თავ-თავის დროზედ; დარწმუნებულნი უნდა ბძანდებოდნენ მკითხველნი, რომ უმჯობესია აქ ერთი რამ მიხეზი უნდა ყოფილიყო. ამ წელიწადს ორჯელ ისეთი შემთხვევა მოხდა ჩუტნის რედაქციაში, რომ უთუოთ უნდა შეგვიანებულიყო გამოცემა თავის დროზედ; ამ ორის შემთხვევის მიხეზითვე ველარც ვილდელმტელის დრამის ბოლო დაებეჭდეთ და ამის ნაცვლად კალმასობის ბეჭედას შეუდევით, ახ ა ისეთი მოკლე დრო გვიძეეს წინ, რომ დანაზრჩენი სამი ნომრის გამოცემა მეტად გასაჭირია, — ამისათვის იშედი გვაქუს, მკითხველნი, მიხედავენ რა ჩუტნის რედაქციის თერთმეტის წლის დეაწლს, ამ სამს ნომერს ამ წელიწადს აღარ მოგვთხოვენ, — ახლა ჩუტნი მეკადინეობა ის არის, დღეითგან თავ-თავის დროზე ჟურნალი გამოეცეთ და იანერის პირველ რიცხვებში, იანერის თვის ნომერი გამოვიდეს, — შემდგომში ყოელის თვისა გამოვა თავ-თავის ვადაზედ. ახლა ამას ვითხოვთ, ვისაცა სურდეს მომავალის 1868 წლის ცისკრების მიღება, ან გუანის დედისა, გეაცნობონ დროზედ და თან წარმოადგინონ ხველრი ფასი

მოდერნები

მართლმადიდებლობის კვირიაკესა ზედა.

თქმული ქუთაისს, გაბრიელ ეპისკოპოსის მიერ.

მართლმადიდებელნი ძმანი ქრისტიანნი

თუკა წესი ესე მართლმადიდებლობისა ძველი დროებიდან არის მოღებული ეკლესიასა შინა და ყოველთენ იყო საჭირო და სასარგებლო, გარნა უმეტესად აწ ამ ჩვენ დროებაში. რისთვის? მასთვის, რომელ ახლა ერთი ფრიად საშწუხარო ყოველთა ქრისტეს მოსაუთათის გარემოება გამოჩნდა და ძლიერდება ყოველთა ქვეყნებთა შინა, რომელიცა ერთობ საჭიროდ ჰყოფს აღსრულებასა წესისა ამისასა. რომელი არს ეს გარემოება? ის, რომელ განმრავლდნენ კაცნი წინააღმდეგნი სამღრთოებასა სჯულისანი, რომელნი კადნიერად ბედვენ ცილობასა, და არა თუ ცილობასა, არამედ თითქმის, უარის ყოფასა უმთავრესთა მუხლთა ღუთისაგან მოღებულისა სჯულისათა. ვერეთსა გარემოებასა შინა ერთობ

მე ეს აზრი და ვერ გაგაგებინე, როგორც მსურდა, მაგრამ მენ თვითონ დამეშავე შენ გულში ძმაო ეს აზრი და გააერცვლე. თუ კრავთ ვერ ახსნი, ჩემთან მოდი თავისუფალ დროს და მე კიდევ აღგიხსნი. აქაც მიუბრუნდები მე მარჯვენა დროს, ამ აზრს. თუ როდისმე შეგებედეს ურწმუნო კაცთან ლაპარაკი ამ აზრით, თუ კარგათ გაიგე იგი, შეგძლია პირი დაუყო მას თუარა ჩემთან მოიყვანე; უთხარი, ეს მისი საქმე არის თქო. ვესაე მაცხოვარსა, რომელი არის მდიდარი სიტყვითა და სწავლითა, რომელი იგი მომცემს მე სიტყვასა შესაგონებელად ყოველისა განდრევილისა კაცისათვის.

გარნა აქ უნდა გავიმჯღაუნდე და გითხრა ძმაო, რომ ერთი საქმის კი მეშინია; შეშინია, რამ ეს ჩვენი მოპირდაპირე კაცი მობრუნდეს და ესრეთ სიტყვა გვითხრას: კარსგი! თუ მართლა სამღრთო სჯულთა და სარწმუნოება არი საფუძველი და განმადვიებელი წინასწარ ზნეობის, რათ ეხედავ მე შენ შორის, შენ რომ მაწუქუნე კაცო ხარ, ცუდსა ზნეობასა და ყოფაქცევის სწორეთ მეშინია რომ ამ სიტყვით არ გაგამტყუნოს, ჩვენ, მორწუნენო, ურწმუნო მან კაცმან! თუ კაცი ამბობს მორწუქუნე ვარ და საქმითი სცოდავს, არ ერიდება ცოდვას, იგი სიტყვითაც ველარ გამტყუნებს ურწმუნო კაცსა; ამისთვის გლოცავ თქუტუნ, ძმანო, და გაფუცებ თეთ ცხოვრებისა თქვენისაგან აჩვენოთ ურწმუნოთა კაცთა, რა საუნჯე არის ცხოველისა სარწმუნოება კაცისათვის. ღმერთო მაცხოვარო ჩვენო შეგვეწიერათა თვით ცხოვრება ჩვენ მორწმუნეთა მენტა გაიტყუნებდეს და მერცხვენდეს ურწმუნოთა კაცთა

ეუძღენი თ-თ აღ. და სოლ. ლეონ: ქეთ.

ანათებს მუჟარე,

ღრუბელი გარე

ვერცხლისა ფერად წერილად მოსხმიან;

ამაყნი მთანი,

შავათა მდგარნი,

ლაქვარდს სიერცეში იღუპებიან.

რიონი ჩქარი,

მუქით მღიმარი,

ზეირთის თამაშით რბის და ღრიალებს;

და თვისის ხმითა,

მიუწყვეტლითა.

არყევს სიჩუმეს, აფხიზლებს ქალებს.

იმერი არი

ტკბილად მძინარი,

ხმა ქართველისა არ სიღამ ისმის,

მხოლოდ დროითა,

ძილში... *ახეიოს*

მღოსმის.....

მღოსმის მღოსმის მღოსმის
თ. გიორგი ორბელიანი.

1863 წ. ქუთაისს.

კალმასობა.

თხზ. იოანე ბატონიშვილისა.

1781
ნაწილი მეორე.

ტფილისი.

კერესელიძის ტიპოგრაფიაში.

1867.

11

печатать позволяется.

Г. Гродно 4 сентября, 1867.

კალმასიოპი.

ხოლო, ხელისა დღე იოანე იახლა არქიელს, გამოესალმა, და კმაყოფილი წარვიდა ყუარელისაკენ. რა ყუარე საშინა მიედა, ელევთერმან სცნო მისი მუნ მისვლა, მკის კაცა გაგზავნა, და თვსთან მიაყუანინა, რა იოანემ იხალა ელევთერ, არაყო რომ არ შემინდა და სთქვა გულსა შინა თვსა: ეამ თუ ამანაც გამლახოს, და მსწრაფლ მივიდა, უყო ჭეტანია და სთხოვა კელი, ელევთერმან მსწრაფლ აღადგინა, და უთხრა: ნუ გემინიან, მე არას გერჩი, გარნა გკითხავ მიზეზთა ყვედრებისათჳს; უბძანა იოანეს დაჯდომა. დაჯდა იოანე, მოიკითხა ელევთერმან, და მიმოხელის მიზეზაც ჰკითხა, იოანემ ჰყოველივე აღწომა; და მერე უთხრა ელევთერმან. შენ და ეწყააბაჲი რათ დამდურღითო?

იოანე. ჭეშმარიტებისათჳს!

ელევთერმან. ვითარ?

იოანე. აი, ეს საბრალო ზურაბ, ერთას წისქვილის მკონებელი უსამართლოდ ისჯება და ერთმევა, რომელმაც თავისი ცოლშვილი უნდა გამოზარდოს; მღაფანს სულხანს აქუ!

მეფეთაგან ჯამაგირი, სამღიენო ათასის თავი, სოფელი, და ამ საბრალოს ასე ეუსამართლოება. და ამისთვის ვაწყენინე ალექსანდრეს, რომ მღაენის მხარე ეჭირა, და რაც მკითხა ის განუმარტე და ამისთვის გამიწყრა.

ელევეთერმან. ასე იქნება, მოხელეების საქმე ზოგი ერთს კერძოდ იქნება და ზოგი მეორეს კერძოდ. და ჯერ ხომ არ გარდაწყვეტილა საქმე.

ელევეთერმან. მართალია ეგე, მაგრამ თუ მოხელე თავის სულს გარდუღებდა, შემძლებელი ყოველთვის განმართლდება თუ გინდ ტყუოდეს, და ამამი თავის მებატონესაც დაუძამებს და უსამართლოობაში შეაყენოს, თორემ მე კა პატავის მცემელივარ ჩემ კერძოდ, ეყაბამისა. ელევთერმან. ჩემი ისე იმ სახით შემოსელა ეკლესიაში, რად იუცხოე, და ან რად აპირებდი ქადაგებაში ჩემს მეთრაცხებას. და ან კნენას რად ამხილე თავ დაუბურ ველობა?

იოანე. რადგან მონაზონების სახე გმოსიათ, მეუცხოვა თქუტსნი იმ სახით შემოსელა ეკლესიაშია შინა, რომელ შეფეთათვისცა მაღალი საქმე იყო, კნენასიც თავმიმელობა და მარაოს ქუევა ეკლესიაში. პირველი ნახვა იყო, რომ ქართველთ დედანი დიაკრძალუღნი არიან ლოცვა წირვაზედ, რომ ჩადრით იბურვენ სახეთა და არავის აჩუტნებენ პირთა და სულ მეტანიით და ვულში ცემით დაასრულებენ თვისს ლოცვასა, და ამასთვის ეკადნიერე, რომე სხვანიც არ შეუღდნენ იმ კუალსა და არ განუგრილღეთ გული ლოცვა წირვისათვის: თქუტსნ მერწმუნეთ, რომ მე მინდოდა,

ჩუქან ჯვარზედა სიტყვის თქმა, და შეედრება ხალხისა, და თქუენ დაგებაზოლეთ და თვისად მოღეთ აზრი მხილებისა რისამე. და ეგეც კარგი სვინიდისია თუ გამხალბდათ ჩასმე-

ელეეთერმან. ახლი მჯერა, და მუ ყეტყუა ჩემს ასე ქცევი^ს მიზნისა, თუ ასე არ მოუქეც, რადგან მეფესთან მიჩნეულ^ს ვარ და ხალხში წილი მიძეს სახელოსი, ზედ არავინ მემომხედაკს ამისთვის, რაჲ საზოგადოდ ახელთხედ არს თქმულა რომელ, თუელჲ აქეთ ქუთ და ანა თავიიან.

იოანე. და მართალაა მაგრამ მეორე რაჲ განყოფილება მანც უნდა ჰქონდეს ბერსა და ენა ყოფქცევაში.

ელეეთერმან. მე ჯერ არც ჩუხა მაქუხ ნაკურთხიო: მაშინ ზურაბამ. ბატონო, კუნუელი ხომ გხურამთ, სხვა რაგინდაო. და გაეცინათ ყოველთა და ამ უბნობაში შეიქმნა მიწის ძერა ისეთი, რომ სრულებით შეიძინა სახლი, კედლებით და ქერიოთურთ. და მსწრაფლ გამოვიდნენ გარე, და იწყეს ვედრებად ღებისა. რა დამეუღროვდა, მოიღეს სადილი და დასხდნენ. მაშინ ელეთერმან უთხრა იოანეს: უნდა გვითხონ რამე რადგან მეცნიერი ხარ.

იოანემ. მიბძანეთ.

ელეთერმან. რაჲსაგამო და ანუ რისაგან იმხობების მიწის ძერაჲ?

იოანე. მიწის ძერა იქნებას, მსწრაფლისა აღზნებისაგამო გოგირდასა და სხუთა აღმგზნებულთა ნივთებისგან, მყოფთა ხერელთა შინა ქვემე მიწისათა, რომელთა უფრო ხშირადრე აწარმოებს ძერასა სამხრეთის კერძოდ, ვინაჲდგან მუნებურ-

თა ადგალთა შინა უფროსე მრავალ არიან ესე გვარნი უკ-
ტუპ ნიეთებნი.

ხოლო რომელნიმე ბუნებას გამომძებლენი ჰადებენ
უკუტ ჰაერსა და წყლისა მიზუნად მარსა ძკრასად, და ესე-
ცა შესაძლებელ არს. ხოლო უკეთეს გსურისთ უმეტეს შემ-
ემკნება ამისი, სათანადო არს, რათა წარმოიდგინოთ თვა
შორის ზემო პირი კუტყანისა, რაგჭარადც კერკი ხისა იმ-
სახედ თხელად, რაძლოსა კუტყე არიან ურაცხეად დახრა-
მულნი და განკუთლნი ადგალნი რუქსა სახედ, და ესენი სა-
ესენი წყლითა ანუ ჰაერთა მდგომარენი, და ოდეს ესე
ორნი უკუტ ნიეთნი აღვზნებისაგამო ნეთთსა განტყუბიან,
მაშინ მიისრწრფიან იგინი ცარიელთა მათ ადგილთადმა დი-
დითარე ძალითა მცაებელნი განსაეალთა ადგილთა და
შესძტრენ უზომოდ ზემო პირსა მას თხელსა მარსა ანუ
კუტყანისასა.

ელეეთერმან. რომელსა ქვეყანასა უფრორე არიან ცეცხლ მფ-
მუტყელნი მთანი და ადგილნი სქელთა კომლოთა აღმომ-
სელელნი:

იოანე. თუმცა მრავალ ადგილსა არიან ეს გვარნი ადგილნი
ცეცხლ მფმუტყელნი, გარნა ესენი უფრორე ირიცხებან
უჩინებულესად. ვითარცა მთა ეტნაი სიცალიასა შინა, ვეზუფისა
მთა ნიაპოლის საკაროლოსა შინა, მახლობელ იტალიისა,
და სეკლამ ისლანდაასა შინა. ესე ცეცხლ მფმუტყელნი უკ-
უტ მთანი, კვალად იწოდებიან სახელით: ეულკანებად:

აგრეთვე, ჩუტნის ქვეყანას ნაწილსა შინა ბაკას არს ცეცხ-

ლიერი მინდორი, სადაცა ცხოვრებენ მილთონნი, ოდეს მო-
სთხრიან მიწათა, აღმოვალს მუნით ცეცხლის ალი, და მოხა-
რმვენ მასზედა სკმელთა, რომელიც თქუძნც კარგათ უწყ-
ით.

რა სადილისი გან აღდგენ, იოანე გამოეთხოვა ელევთერს, ელე-
ვთერმან კმაყოფილ ჰყო იოანე და მშვიდობით გაიყარ-
ნენ.

იოანე წარვიდა ციხესაჲს, და თან გაჰყუა ალავერდის
საღთ ხუცესი. რა ციხეთან მივიდა იოანე, იხილა მეორე
სხვა გალაკანი შემორტყმული, და გალაკანს გარე არხი.
იოანეს ღია მოეწონა ეს სიმაგრე და ჰკითხა საღთხუცესს: ეს
სიმაგრე ვინ გგვიკეთათო. მან უთხრა. იოანე ბატონის
შვილმან, რომ მეფე ირაკლის აქ უბძანა ყოფნათ, ოდეს
თაშარხან მოვიდოდა ოცდა ხუთი ათასის კაცით ამ ყუარე-
ლზედ, მშინ ეს სიმაგრე გავვიკეთა ბატონისშვილმან, მიგ-
ნით გალაკანში. დედაკაცი და ყმაწვილნი, დააყენა, და ბუ-
რჯებში თოფიანი, და მეთოფენი, და თეითონ ჩვენ აქ
ვიდგეთ, და ესრე მაგრად ვიყავით, რომ მოვიდნენ მტრის
ჯარნი გორას ვერა გასცილდნენ, და ორჯელ აქედან
გვესწრო ჩვენს გაჰირების დღეს, და ღმერთს გარდა იმან
დაგვიხსა იმ მტერთ ტყვეობისაგან. და ახლა ქიზიყს ბძან-
დება კიდევ ომარხანის ჰირაბირ.

იოანემ ღმერთმან აუკრთხოს, ღია კარგად ცდილა. და კა-
რგი სამკვიდრო თქენტვს სიმაგრე გაუკეთებია; ესე თქვა,
გამინჯა ციხე და განემართა ფაშანისაჲს დაერთ ჯიმმერის

...: რა მტრე ირა, სიღმოს დრო იყო, თუქმის
ბინდმან მოაწივა. იოანემ უთხრა ზურაბს: დე თ ჯრმე-
რის მერლთან რომ მივიდეთ ასე უთხრათ: ღუთის სტუ-
მარი შეგვიწყნარეთ და სახლი გვიბოძეთო, იოანემ უღუ-
თო კაცს ანზობენ და უწყალოს, ვაი თუ არ დაგვაყენოს.
ზურაბმც მოუწონა:

რა მივიდნენ ღუთის სახლის აქლო, გარდახდენ ცხენი-
დამ, დილ ციოდა, მივიდნენ და თანჯრიდამ შესძხეს: მდი-
ენბეგო, დღეგრძელდა, ერთი სტუმარი შეგვიწყნარეთ;
სახლი გვიბოძეთ.. სიცივემ დია ძლა გვიყო; დავითმან ფა-
ნჯრიდამ გამოჰძახა: მე თქვენი დლოცვა არ მინდა, მე
დილ დღეგრძელი ვარ, სამოცდა ხუთის წლისა ვარ, და
აჰა იანგარიშეთ რამდენის დღისა ექნები; და სახლსკი მოგ-
ცემთ. მამინ თაგის მსახურს უბძნა ჩუმაღ: წაიყვანე, და ამ
სოფლის ბოლოს დაქცეული საყდარი რომ არის, იქ მიიყვა-
ნე და ასე უთხარი,--რადგან ღუთის სტუმარი ხართ, აჰა ღუ-
თის სახლი, და შენ კი წამოდიო. მან მსახურმან ესენი წა-
რიყვანა, და ცგონა იოანეს კარგათ იბრლს სადგომს მიმიყ-
უანსო, და უკანასკნელ იმ ხარაბა საყდარში მიიყუანა და
უთხრა იოანეს: მდიენბეგმან გიბძანათ, რადგან ღუთის
სტუმარი ხართ, აჰა ღუთის სახლიო. რა იოანემ ესე ხარაბა
საყდარი იხილა დია შეწუხდა, და ეს თქვა: უი იმ უწყალომ
რაგვიყო ესე. რომ მსახური გამობრუნდა, დაუძახა იოანემ,
დიენბეგს ასე მოახსენე, ოხერს საყდარს ეშმაკი უნდა
ეპატრონებოდეს, და თქუტს უფრო გფერობდათ აქ დგომო;

— ყულუხჩი და ყოველივე მოახსენა დაეითს. მდივანბე-
გმან ბეერი იცინა, და გაგზავნა მაშინვე კაცი, სახლი მიაცე-
მინა და ვახშმალ თვსთან დაიბარა იოანე, ვახშმის დროს
წარვიდა იოანე და შევიდა მდივანბეგთან, მოახსენა იოანემ:
შშვიდობა თქუენდა ბრწყინვალეო თაეადო. მდივანბეგმან.
დასულისაცა შენისათანა უფალო ტირაცუო: იოანე. უი, ჩემს
თავს. სომეხი ხომ არა ვარ.

მდივანბეგმან. მაგ ზურაბის ამხანაგი რომ ხარ, მაშ სომე-
ხი არ იქნები.

იოანე. ესეცა ახლა ჩუენი საჩუმუნბებისა არის.

მდივანბეგმან. თუენი მასპინძელი როგორ დავხვდათ.

იოანე. რომელს ბძანებთ.

დაეითმა. რადგან ღუთის სტუმარი იყავით.

იოანე. ყოველივე იმის მოწყალეობა არს, ასე რომ იმან
მოაქცია ჩუენზედა თუენი გული, და თუენგან მივიღებთ
კმაყოფილებას. დაეითმან. შემინდეთ, გამოკუადე, რადგან ბე-
რობა მივიღია როგორი მოთმინება გქენებოდათ, და ახლა
ევხვადე კარგი მონოზონი იქმნები; და ბძანა ვახშმის მოღე-
ბა, მოიღეს ვახშამი, ამჟამად ერთი დედელი შენოცადა. უთ-
ხრა მდივანბეგმან დაჯდომა, გააცნო იოანეს, და უთხრა: ესე
ჩემი მოძღვარ ყოფილი არს, იოანე მიენბორა, მოიყრთხეს
ერთმანერთი, და მერთ იოანემ ჰკითხა მდივანბეგს: თუ თქ-
უენი მოძღუარი იყო უწინ, ახლა რად გამოგიცვლიათ.
დაეითმან. მე აღსარებაში უთხარ, ერთი ცოდვე ამან მითხრა შუა
ჯოჯოხეთშია გამ ცოდვის პატრონიო. მე ესთხოვე საკანონო

ადეით, ეგების განეთავისუფლდეთ, და შორს დამიქირა. მერეთ უთხარ, მოდი ერთს კიდევ ვიქმ იმ ცოდვასა, ეგება ნაპირზედ გამომაგდოსო. და ამაზედ გამიწყრა და არღა მათქმეინა აღსარება.

იოანე. დიად რიგიან უქნია, რადგან თქუენ გარე ხართ ჯოჯ უხეთითგან. და ამასაც ავად უქნია, რომსასოწარკვეთილებში მიუციხართ. ახლა ეინა გყავთ მოძღუარი?

დავითმა. ეფთვიმე წინამძღუარი.

იოანე. ის უფრო შორს დაგიჭერს მაგ გუარს ცოდვებს და ეგონებ მალე გაუშოთ ერთმანერთი.

დავითმა. არა, როდის ვეტყვი. მე ჩემს თავს დია მართალ კაცად ვაჩუენებ რომ ბატონისა კარგი ყმა არს და ჩემსას კარგს მოხსენებას დაუჯერებენ, რადგან ჩემი მოძღუარია.

იოანე. უი, ჩემ თავს! და ეგ რა აღსარება არს, ეს არა ჰსჯობს, რომ სულ ყოველთვის კარგად იქცეოდეთ, და არ ვერაგობდეთ, და არც იმ საბრალო ბერს ატყუებდეთ.

დავითმა. ხანდისხან საღიანბეგოს წილსაც დაუღებ ხოლმე. და ამითაც ავიღებ შენდობას.

იოანე. სწორე სამართლისას, თუ მრუდისას?

დავითმა. ქართლში სად არის ჰსწორე სამართალი, როგორც იყოს უნდა გაეაჩანალოთ საქმე.

იოანე. და რადგან ამ გვარი მოსამართლოებაც დაგიწყვი-
ათ, და იმ ცოდვებაც მძანდებით, რაღა იმედით ახვალთ
სასუფეველში?

დავითმა. ბერო, მე ცხონება და წაწყმენდა არა მწამს.
იოანე. მამ პირუტყვი ყოფილხარო.

დავითმა. პირუტყვეთადაც მაქტს ზიარება.

იოანე. სხუასთან ეილასთან, ისიც ბძანეთ.

დავითმან. ანგელოზთან და ორგილთანაც.

იოანე. კარგი. ანგელოზნი ხომ სულნი არიან უკუდავ-
ნი და სიტყვიერნი.

დავითმან. დიად, და აჰა მითხარ, ვითარის სახით ვართ
მასთან ზიარნი?

იოანე. ანგელოზთან სულის უკუდავებით და სიტყვიერე-
ბით და გონებით ვართ ზიარნი. პირუტყვეთან, ბმეინფიერო
ბით, ხორციით, სმით, ჭამით, ძილით, და სხვებ. ორგილთა
მოზარდობით ზიარნი, რომელ ხეც იხრდება, და ბალახიცა
და თუ გინდა საღმრთო წერილთაგანაც დაგიმტკიცებ.

დავითმან. მე შენი ქადაგებით არ მოვიქცევი, მე მეტო-
ლოლია მისწავლია, და მე გამოგადი თუ კარგად განმიმარ
ტავ, მერე სხვა მოძღვრებასაც შემოგიდგები.

იოანე. მიბძანეთ. რა დავითს ენება კითხვა მეტოლოლია
ზედ, ამ ჟამად, ერთი იასაული მემოვიდა, დიენბევს სალა
მი მიართო, და ერთი წიგნიც. დავითმან მოიკითხა ის ი
საული, წიგნი გახსნა და წაიკითხა, რომ გარსევან ემკა
ლაში ჰსწერდა ბატონის ბძანებას, რომ ქალაქს უნდა ორნი
წასულიყუნენ საჩქაროდ და ესეც მოეწერა, ხვალე ვ
ლის ციხეს მოვალ სადილად და თქუტსიც იქ დამხედით
დავითმან უთხრა იოანეს, თუ ხვალე ჩემთან წამოხვალ. გზ

მედ ვიუზნოთო. ამაღამ კი უნდა მოვემზადო საქალაქოდ. იოანეს და იამა, და აღუთქვა თან ხლება, ვახშამი აღი-
ლეს, და სახვლოოდ მზადება იწყეს, იოანეც მოვიდა თა-
ვის სადგურს, მცარე განისვენა, და ესეც განემზადა წასა-
სვლელად.

ხოლო ხვალსა დღე იოანე მივიდა მღვიანზეგთან, მოკ-
ითხეს ერთმანერთი, მღვიანზეგმან აჩუქა იოანეს რაოდენიმე
ოქრო, და ამხედრდენ ცხენს და წარვიდნენ ველოს ცახსაკ-
ენ. ამ მიმავლობასა შინა უთხრა დავითმან: აწ ვიუზნოთ მე-
ტოლოლიისათვის და გზა უბნობით შევამოკლოთ. იოანემ-
მიბძანეთ. მაშინ

დავიამა. რაჲ არს შეტოლოლია?

იოანე. შეტოლოლია (მითოლოლია) არს ხელოვნება, ანუ
აღმოჩინება ზღაპარ სიტყვაობათ, ღმერთთათვის და სარწმუნ-
ობათა ძეგლთა ბერძენთ და რომაელთასა.

დავითმან. რაოდენად ანუ ვითარად განიყოფებიან ძეგლნი
უკუპ ღმერთნი?

იოანე. ღმერთებად, ნახევარ ღმერთებად, ანუ გმირებად,
და ეგრეთვე ალლეგორიის მღუთაებად.

დავით. ვინ უფრო უძველეს არს ამ ღმერთებთა შორის?

იოანე. დროა, რომელსაც ბერძენნი რაცხდენ სახელით
ხრონოდასათა. ხოლო რომაელნი სახელით სატურნისათ.

დავით. ვითარ სახესა მიაწერდენ მას, ანუ ვითარ გამო-
ხატვიდენ? იოანე. მჰაგავსად მოხუცასად მოქმუბვილსა, რომ-
ელსაც უპყრის ერთის ხელით ცელი, მეორეთი საქამო,

(საათი) და აგრეთვე გარემოს შასა რომლით არს მოცულ, იხილებების დარღუტულება და ხრწნილება. ხოლო ოდესმე წარმოადგენენცა მას ფრინაეად ფრთებით და მქნეველად საშინელის ცელისა.

დაეით. რაჲ განიზრახეს მისთვის მოლქესით?

იოანე. ესე, რომელ ვითომც იგი სკამდა შეილთათვისთა.

დაეით. რასა ნიშნავს ზღაპარი ესე?

იოანე. ნიშნავს, რომელ, დროჲ ყოველსავე აღსოცს, და ყოველსავე დარღუტულ ჰყუფს.

დაეით. რადგან სატურნი ესე შეილთათვისთა იყო მკამელ, არაინ დაშთა მას მეუჭმელ მვილთაგან თვისთა?

იოანე. დამთნენ, იუპიტერ, ნებტუნ, პლუტონ, იუნონა და ცერერა.

დაეით. ეინ განარინა იგინი ხელთაგან მასთა?

იოანე. რეიამ, კოლმა სატურნისამან.

დაეით. ვითარის სახით?

იოანე. სახითა მით, რომელ ჟამსა ყრმისა შობისასა განახვია ქუჲა მსგავსივე ყრმისა ტილოსა შინა და მისცა ქმარსა თვისსა შთასანთქმევეად ნაცელად ახლად შობილის ყრმისა, იუპიტერ, დამალა კუნძელსა შინა კრიტიისასა.

დაეით. რაჲ შემთხუტვა იწარმოა მერეთ?

იოანე. იუპიტერ, რა აღიზარდა და მოვიდა ჰსაკსა შინა, შთამოვიდნენ ზეცით მამაჲ თვი, და მერეთ განუყო მმათა თვისთა მსოულოი სამეფო.

დავით. სიდან განიელტო სატურნა?

იოანე. იტალიასა შინა, მეფის ლათანთა იანიასადვი, რომელმანც შეიწყნარა ფრიად, და დიდად სარგებლობდა ზრახვითა სატურნისათა, და მეცადინეობდა მეფე ესე დაწესებასა თვითა ქრისტევერდომთასა ბედნიერებისთვის მათისა, და ესრეთ მომზრახობენ: მეფობასა შინა მისსა იყო, ოქროვანი საუკუნე, ესე იგი, საუკუნე ნეტარა და უბიწო.

დავითმან. რაჲ ჯერ არს შენიშუნად იანიასათსა?

იოანე. იგიც ირიტებოდა მსოფლიო ღმერთად, ხოლო სახელისა გამო მისისა წოდებულ არს პირველი უკუტს თვე წლისა იანვრად.

დავითმან. მეფესა მას ვითარითა სახითა წარმოადგენდნენ.

იოანე. მას წარმოადგენდნენ ორისა უკუტს სახის მექონედ; ორ სახედ ხატვიდნენ მიზეზითა მით, რომელ სატურნამ ინება თეთრზედ სიქას დაკერა, ანუ ბეჭედი. ერთის კაცის თავი ორ სახედ, ამისთვის, რომელ, ვკსთა გამზრახთადმი აქენდა მართებლობა სახელმწიფოვასა, მეორედ მარტვენ რომელ ვითომც, რაცხდენ სატურნას მზედ და მისთვის ორთავად იხატებოდა, რომელ მოასწავებდა, აღმოსვლასა და დასვლასა მზისასა.

დავითმან. იუპიტერ ვითარ იყო ძველადგან მერაუცხილ ღმერთებთა შორის?

იოანე. უწოდდნენ მამად ღმერთთა და კაცთა ნათესავსა

გამგესა და მმართველსა სოფლისასა, და სხუათა ყოველთა ღმერთებთა ზედან უზენაესსა.

დავითმან. ვისი ძე იყო იგი?

იოანე. სატურნასი და რეისა.

დავითმან. რასა ნიშნავს ლათინურებრ სახელი ესე იუპიტერ? იოანე. სიტყვისა გამო — იუენს და პატერ, რომელიცა ნიშნავს, მამა-შემწესა, ხოლო ბერძენნი უწოდებენ მას ზეესად.

დავითმან. ვითარ იყო იგი აღზრდილი?

იოანე. იგი იყო უფრორე დამყვირებელ საყვირისა, რომ ხშირადრე მის მგერისა გამო, არა სმენოდა მამასა მისსა ღალადებაჲ მისი, და ესრეთ აღიზარდა იგი თხისა ამაღლეთას-გან წოდებითა რძისათა.

დავითმან. სადა შობა იგი დედამან მისმან?

იოანე. რომელნომე უზნობენ შობისა მისსა, არკადისაჲ შინა, სხვანი კრიტიას.

დავითმან. ოდეს აღიზარდა იგი, რაჲ ჰყო მან საქმენი?

იოანე. მან განაძო ტახტიდამ მამაჲ თვისი სატურნა, რომელი ეძიებდა წარწყმენდასა მისსა, და მერე სრულიად სოფელი განყო სამ კერძოდ, ურფროსსა ხედაცაჲ, ანუ ოლიმპია, ნეპტონსა ხედა ზღუაჲ, ხოლო პლუტონსა ხედა სოფელი ქუშხე ქუშყანისა, და სხუათა მისცა ქუშყანა საზოგადოდ.

დავითმან. ვითართა მიაწერენ მას კუთლად ჩინებულთ საქმეთა?

უკუტ სძლო ხიტანთა, ანუ ღღანტთა, ესე იგი, შვილთა ქუტყანისათა, და ეგრეთვე საშინელთა და სწივრეელთა. დრკონთა ანუ რჩახულისკუდის მკონებელთა და მერეთ დასაჯნა წარღენითა ნათესაენი მათანი. მეცვიენ ულნა უსჯულოებათა შინა, ხოლო გამოიხსნა ორნი უკუტ სულნი კოლ ქმარნი წარღენისგან, ესე იგი, დევკალონი და პირრი.

დავითმან. ვითარითა სახითა გამოხატულ ჰყოფენ მას?

იოანე. მჯდომარედ ტახტსა ზედა, რომელსაც უბყრიეს გარკცხენით სელით სკიპტრად, მარჯვენით ვლვაჲ, ანუ მცხი, და ფეხთა ქუტმე მისთა სამეფო არწივი სამეფოჲსა ნიშნებითა, ფრჩხილთა შორის მპყრობელი.

დავითმან. ვითარი სახით მეჰსწირვიდენ მას უკუტ მსხტსრპლს?

იოანე. ასთა უბრყვილო ხართა, და ესე მაგარი უკუტ მსხტსრპლი იწოდებოდა ღვკატომბად.

დავითმან. სადა იყუნენ ტაძარნი მისნი?

იოანე. უპირველესი ტაძარი მისი იყო დიდონისა ტყესა შინა, ეპირეასა შინა, გარნა უჩინებლესი ტაძარი მისი მაჩლობელ იყო ოლიმპიასა, გლადიასა ქარქისათა; ღმ ღმ ეგრეთვე სხუათა ადგილთა შინა.

დავითმა. ვინ იყო მეუღლე მისი?

იოანე. იუნონს, რომელიც იყო ღაჲ მისივე.

დავითმან. რასა მოუთხოვრებენ მისთვის?

იოანე. ძესლაღვან რაცხდენ მას სხუათა ღმერთებთა ზედა, დედოფლად, და ღმერთად სამეფოთა და სიმდიდრეთე ზედა, ასულად სატურნაჲსა და რეისად, მეუღლედ და დად იუპიტერისად; გარნა იქენეულობისა გამო თვისისა იგი ხშირადრე განრისხებულ ჰყოფდა მალალსა შეუღლესა თვისსა.

დავითმან. სადა იშუა იგი?

იოანე. რომელნიმე მოშრახეობენ ვითამც იშუა იგი არა ღოსსა შინა. სხვანი უბნობენ სამოსეს შინა, რომელისაცა დიდ შეენიერნი ტაძარნი მისნი იყენენ მათ ადგილთაშინ შენებულნი. დავითმან. ვითარ გამოხატვიდენ მას?

იოანე. გამოხატვიდენ მას ღია დიდებულ სახედ და ეგრეთე დიადიამით, ანუ გვირგვინით თავსა ზედან დახურეთ, და ხელითაც მპყრობელად სკიპტრისა, ოდესმე ეტლსა ზედან მჯდომელადცა, რომელსა შინა ება ფარშავანგი.

დავითმან. ვითარითა სახითა შეიცულებოდა იუპიტერ და ერთსნებოდა საყუარელთა თვისთა?

იოანე. იგი შეიცულებოდა მჰსგავსად აკაურისა (ყუისა) ზედიასთვის ცოლისა ტინდარიისა; ხარად ეეროპიასთვის, და კადმოს დისა აღენორიასთვის, ასულისა მეფისა ფინიკიისათა; ოქროს წვიმად დანაჲსათვის ასულისა აკრიზიასა, მეფისა არღოიელთასა, ხალო მწყემსად მნემოზინისათვ, ანუ სახსოვრად ყოლინათათვის, ანუ ღმერთებთა.

დავითმან. რაოდენნი შეილნი ესხნენ მას?

იოანე. იუნონასაგან ესხნეს ორნი უკუც მარს და

ეულენ და ასული ღება, რომლისაც თანამდებობა იყო -
 მემლინეობა, ანუ მეწოდება ოლიმპიასა შინა: გარნა იუპიტერ
 იყო სხუათა შრავალთ- უკუტ მელთა მეყოლ, სხუათა ცო-
 ლებთანა თვსთა, ესე იგი, ლედისაგან ესხნეს ქასტორა, და
 პოლლუქსა ყოველად მშენიჭრნი მამაცნი; ევროპიასგან მი-
 ნოსა და რადამანტა, რომელნიც დიდისა სიმართლისამებრ
 თვსთა მერაცხილ იყენენ ხიტლოებად მოსამართლედ სო-
 ფელსა შინა ქუტსშე ქუტსუანისა; დანაჲსგან ესტა, პერსეია
 უჩინებულესი გმირი, რომელმანც განგმირა მელუზუჲ, ხო-
 ლო უკანასკნელ მნემოსინისაგან ესხნეს ცხრანი უკუტ მუ-
 ზნი, ანუ ასულნი.

დავითმან. რაჲ ჯერ არს მენიშუნად შაჲ ყოველთათვს,
 რომელნიც ირიცხებოდინ იუპიტერის შვილებად?

იოანე. არა ჯერ არს გულის ხმობად ჰანრისა მებრ ასოგბ-
 თასა; არამედ ესე, რომელ ძენი იუპიტერისანი თქმითა ამით
 ძუტლთა მცხოვრებთა შორის მნიშვნელობდენ დიდ გმირე-
 ბად, და ამალღებულად სხუათა ყოველთა ჯაცთა ზედან; და
 ეს სახედვე ქალნიცა მისნი ირიცხებოდენსხუათა დედათა ზე-
 და დედებად, გარნა ეჲსა გარდახდომილებისა თვისისა და-
 სდებდნენ ბრალსა იუპიტერს აწედა, და ამით დაჰფარვიდენ
 მეკეთომილებათა თვსთა.

დავითმან. ვითარ რაცხდენ ნებტუნს?

იოანე. ზღვის ღმერთად და მბრძანებულად წყალთა,

აღმფურთენელად ზღვისა, და დამაწყნარებელად ღელვათა.

დაეითმან. ეისი ძე იყო იგი?

იოანე. სატურნისა და რეისა, მამა დიდისა იუბიტერისა; მეუღლე მისი იწოდებოდა ამფიტრიტად, ასულად ოკიანისად.

დაეითმან. ეითარისა სახითა გამოხატვიდენ ამას?

იოანე. სადაფისა ეტლსა ზედან მჯდომარედ რომელსა შინა ებნენ ზღვის ცხენები, რომელთაც ნახევარი ტანი უკანკერძოდ აქვდა თევზისა; მარჯუშნითა ხელითა ეპყრა ფიწალი სამ თითიანი სუბტრისა წილ, და სამეფო სუბტრაცა. უბრძანებდის იგი ზღუათა ღელვასა; სახესა ზედან მისა გამოწერჩილ იყო სიმკუთხე დიდებულებისა, ანუ შეკუმუხუნა დიდებულებისა; წინაშე ეტლასა მისისა ჰსატურავს ტრიტონი ანუ ზღვის ადამიანი, ტანით თევზივით ქიცვიანი, რომელიც აყვირებს საყვირსა მოხრილსა ზროხისა რქისასა, მსგავსად საყვირისა. ესე ტრიტონი იყო ძე ნებტუნისავე და ამფიტრიტიასი, მეორე კერძო ამისი იყო ადამიანისა და ქუტუმორე თევზისა დაფარებული ქიცვიით.

დაეითმან. რაჲ აქუნდა ნებტუნს თვსად დამორჩილებულ და ანუ რაჲ ერჩიდენ მას?

იოანე, ყოველნი უკუტ მდინარენი და წყარონი, თვთვეულისა უკუტ მდინარესა ესხნენ თვსნი საკუთარნი ღმერთნი; და ესე ღმერთი მდინარეთა გამოიხატებოდა მოხუცისა სახედ, მდგომარედ შორის ღვრწმოვანთა და მიმყრდნობელად ხელთა სათაეისადმი მდინარეთა, რომლისაგან გამოსდიან წყალნი.

დავითმან. ვითარნი ღმერთნი იყენენ და ანუ ჰგებდენ წყალთა მათ შინა?

იოანე. ნაიადნი (ზღვის ურლანდნი) ნერეიდნი (ზღვის ნინფნი, ანუ ზღვის ფერიანი) სირინოზნი, (ქალ-თევზა.)

დავითმან. ვითარისა სახითა წარმოიდგინებოდნენ ესე წყალთა ღმერთნი? იოანე. ახალ გაზღად მშტსნიერთა ქალთა სახედ, თავიღამ სარტყლამდისინ, წელს ქუტყით თევზთ სახედ, ესენი იყენენ მხლებელნი ანუ მოსამსახურენი დედოფლისა თვისისა და ესენი აღწერდენ ტომართა ანუ დაეართა სხუათა მისთა მსახურთა. ხოლო ოდეს სეირნობდა იგი ზემო პირსა ზედ ზღვისა ეტლსა შინა მჯდომარე, მაშინ შებმულ იყუნენ ეტლსა მას შინა ორნი უკუს დელფინნი, ანუ ზღვის ღმერთნი, რომელთაც დაჰყუანდათ იგი.

დავითმან. რაჲ სათანადო არს შენიჲენად სირინოზთათჳს? იოანე. იგინი იყენენ მშენიერნი ქალნი, რომელნიც სასიამოვნოსა ხმისა სიმღერითა თჳსითა მოაცთუნებდენ ზღუაში მტურეალთა ანუ მოსიარულეთა, და მით მიზდებდენ თვისად უფსრკულსა შინა ზღვისასა ანუ წყალთასა.

დავითმან. ეინ იყო ღმერთი ქუტსკენელისა სოფლისა? იოანე. პლუტონ ძე სატურნასა და რეისა, ძმა იუპიტერისა, რომლისაგანცა მიიღო თვისად სამფლობელოდ სამეფო

ქუტსკენელისა, ხოლო ღმერთი ესე იყო ესეოდენ შავი სახითა და სხეულითა, რომელ შესახედავისა და სამინელებ-საგამო მისისა, არცა ერთი სხუანი ბოლანი ანუ ღმერთნი არა მოწადე იყენენ, რათამცა აქენდათ მონაწილეობაჲ მასთანა ტახტისა და თანა შეინახეობისა. პლუტონ იძულებულ იქმნა ტრფიალებისა გამო პროზერპანიასა მოტაცებად, რომელიც ასული იყო ცერერინიასი, და კარგისა დროჲსა დამცუსლმან სრულ ჰყო საწადელი თვისი, და მოიტაცა ოდესცა იგი როკვიდა, ნინფებთა (ანუ შინამურთა) თვისანა და ჰკრებდა ყუაიელთა სხუა და სხუა სახეთა. პლუტონ ჩუშულებისამებრ წარმოიდგინების ეტლსა ზედან მჯდომარე, რომელსა შინა აბიან ოთხნი უნენი; მარცხენისა ხელითა უპყრის ორთითი მსგავსი სკიპტრიისა, და თაჲსა ზედან აღგას გვირგვინი რეალისა.

დავითმან. რაჲ არს სამეფო ქუტსკენელისა?

იოანე. ესე გუარჩი უკუტს ადგილი, სადაც სულნი მომკედართ კაცთანი მიშლებლობენ, ანუ ჯილდოსა კეთილსა კეთილისა საქმისათვის, ანუ ჯილდოსა დასჯისასა ბოროტისა საქმისათვის. ხოლო კეთილის მოქმელთათვის იყო ველი ელისეისა საეანედ; და ბოროტთათვის საშყროფლად ტარტაროზი და მუნ იტანჯებოდნენ.

დავითმან. ვინ უკუტს ხმილავდა ქუტსკენელისა სოფელსა?

იოანე. ცერპერი, დიდი სამ თავიანი ძაღლი, რომელიც შეილი იყო ტიფონლიდანტისა და იქედნესი. ესე დაბ-

მული იყო ბჭისა ტარტაროზისასა ჯაჭეთა. ესე საშინელი უკუტ ძლიი მიელაქუცებოდა შემავალთა ყოველთა, ვინცენ ჰაწოდნოლიან მესკლად და სანახაედ ქუტსუნელის ქუყანისა და ესცა უტეეებუ მთ. ოდეს ენებთ უკუნქცეეად, მშინ არაეის უტეეებდა გარე მათგანსა.

დავითმან. ვითარისა სახელით იწოდებიან ოთხნი უკუტ-მდინარენი ჯოჯოხეთისანი?

იოანე. ოთხნი ესე მდინარენი იწოდებიან სახელთა ამით:

1) სტიეს დ 2) ახტონ დ, რომელ ესე მდინარენი ფრიად მწურე არიან გემოთი; 3) კოკატად და 4) ზეტად, ანუ მდინარედ დავიწყებოსად, რომლითაც შემსმელნი მიეცემიან მესხიერებისა დაკარგულეებსა ანუ აღმოცილებასა ყოველსა ნამყოფსა საქმეთასა.

დავითმან. რაჲ სათანადო ირს მენიშენად მდინარისა სტიკოსათჳს?

იოანე. მდინარესა ამას ფუტკვიდნენ ღმერთი და ოდეს დაიფიციან, მაშინ ფიცი ესე იყო დაურღუტეველ.

დავითმან. ვითარ იწოდებიან მსაჯულნი ქუტსუნელის ქუტსუნისანი?

იოანე. მინოსად, ნიავადად და რადამენტად.

დავითმან. ვისდამი რწმუნებულ იყო ტანჯუოდ ბოროტთა ქაცთა?

იოანე. ჭურიათა, ანუ ევმენიდამთა. იგანი იყვნენ სამნი, ესე იგი, ტოზიჭონა, მეღერა და ალექტო. ამათ რაცხვიდნენ ასულეზად ღამისად და სიყურძლისად; გამოხატვიდნენ ამათ

აღგზნებულთა ალებითა, და თაითა ზედან ხტსულითა გტს-
ლებითა ნაცვლად თმთა მკონებელად.

დავითმნ. ეინა იყო აპოლონი?

იოანე. ღმერთი მოღვიწიებისა და საზოგადოდ ყოელისა
განათლებისა და მოძაირობისა, და მიფლობელი ათთა მუზთა
ანუ საკრავთა.

დავითმან. ვითარ გამოხატულ ჰყოფენ მას?

იოანე. ესრეთ, რომელ ხელთა შინა უპყრეს მას ჩანგი,
და დაღერის მას საღმრთოთა გალობთა განთიადისა ცრს-
რისა მარავანდედოვანსა; მსგავსა თაესა ზედა ადგას გვირგეი-
ნი დაფნისა; ფერხთა კტსმე მისთა სხტა და სხტა გტარნი
უკტს იარაღნი მწყობარე, რომელნიც თაეს ეყეიან სხტა
და სხტა გტართა სწეღათა. ოდესმე წარმოადგენენ მას მჯ-
დომარედ ეტლსა ზედა მარავანდით მოსილსა, რომე-
ლსა შინა აბიან ოთხნი უნენი ცეცხლ მფშტყეელნი, განმ-
ლეგოდ ზეციურთა ზოდიაკთა, და მიმფენელად კთილ მა-
წარმოებელისა ნათლისა თვისისა ყოველსა სოფელსა ზე-
და; და აგრეთვე გამოხატულ ჰყოფენ მას შხის სახედ.

დავითმან. ვისი შვილი იყო აპოლონი?

იოანე. იუპიტერისა და გატონასი.

დავითმან. სადა იშვა იგი?

იოანე. კუნძულსა შინა დელოსსა ედების ზღვსა შინა,
ერთბამად დისა თვისისა დიანას.

დავითმან. ვითარნი მთანი იყვნენ საკუთრად შეწირულნი
აპოლონისადმი?

იოანე. პარნასისა და ლელიკონისა მთანი. ხშირადკე ჯდე-
ბოდის იგი წვერსა ზედან პარნასისა გუნდთა შორის მუშთა-
სა, მროკვეთა დამოთამამეთასა; რომლისგამო მთად პარნ-
ასისა შერაცხილ იქმნა მთად მოლექსეი ა.

დავითმან. ვითარნი წყარონი გამომდინარეობდენ მთათა
ამათგან.

იოანე. ამა თათა ქუტსმე გამომდინარეობდენ წყარონი ორ-
ნი. პერნასის ქუტსმე წოდებულ წყარო პერმესკისად; ლელი-
კონის ქუტსმე წყარო იწოდებოდა იპოკრენიად; წყაროთა
ამათ მოლექსენი მიაწერდენ დიდსა ქებასა და სხუა და სხუა-
ხაიათთა. ორნივე ესე მთანი არიან ქუტსყანსა შინა ფესა-
ლისასა.

დავითმან. სადა იყენენ ჩინებულ ტაძარნი აპოლონისნი?

იოანე. უჩინებულესი უკუტს ტაძარი მისი იყო მახლობ-
ელმ, დელფისა, და ამა ტაძრიდამ მისცემდა იგი ქურუთა
და ორაკულთა წინასწარმეტყველებისა სულსა ყოველსა სო-
ფელსა შინა; შორის ამისსა იყო ნაპრალი, რომლისაგანც
აღმოდროდა ბნელი უკუტს კუამლი, და ნაპრაღსა ამასზედ
იდგა სამ ფეხიანი საფარქელი, რომელსა ზედა მჯდომარე
იყო მღვდელი აპოლონისა პიჭი, რომლისა პირითა მეტ-
ყუტსლებდა აპოლონ.

დავითმან. რაოდენნი იყვნენ მუზნი?

იოანე. ცხრანი, ესე იგი: 1) კალიოზა. 2) კლიო. 3) ერატო. 4) თალლია. 5) მელპომენ. 6) ტერპსიხორა 7) ეეტერპა. 8) პოლიდიმონია. 9) ურანია: ყოვენი ესე ღმერთნი მთავრობიან სწავლა და ხელოვნებათაზედა; ესენი იყვნენ ასულნი იუპიტერისა და მონემოსინისა.

დავითმან. თუთეულნი ამ მუზთაგანი საკუთრად თვისად რაჲსა უფრო განერთოდენ?

იოანე. კალიოზა იყო მუზა გმირობის მოთხრობისა.

კლიო, მუზა ისტორიისა.

ერატო, მუზა მეჩანგეობის სიმღერისა.

ტალია, მუზა კომედიისა.

მელპომენა, მუზა ტრადედიისა.

ტერპსიხორა, მუზა ტანციობისა, ანუ როკვისა.

ეეტერპა, მუზა საკრავისა.

პოლიდიმონია, მუზა იამბიკოსა.

ურანია, მუზა ასტრონომიისა.

დავითმან. უწყით თქუტს უკუტს ფრანციუსულნი შაირნი, უფლის პეროლტისანი, მუზთა პატივისთვის შეთხზულნი?

იოანე. უწყი მე, რომელ დიდებული კალიოზა, ჩინებულითა მოღვესეობითა თვისითა განთქმულ ჰყოფს საყვირველთა უკუტს ლუწლთა ზამაცთა გმირებთასა და ამას ზედა არს დამოკიდებულ გმირთა პოეზია.

შართალი კლიო, ჩინებული ისტორიკოსი, განასაუკუ-

ნოებს დადებასა ჩინებულთა მოკვდავთა.

ყოელად შუშნერი უკუტს ერატა, მარტიეთა გალობათა შინა, გალობს სიყვარულსა ჰასაკობისასა და ჰყუარობს სიმღერათა ამიკობათასა: მხიარული და ცელქი ტალია, მხიარულ ჰყრფ, მაყურებელთა თიატრსა შინა განმრთუტლითა თამამობითა თვისითა; ჩინებული მეღბომენი, წარმოაყენებს წინაშე ერთა, ხელმწიფეთა გამომცდელთა შემძლებელობისა სიყუდილისათა და ტრალედიისა, ანუ მგლოვიარობისა ლტოლელი; ტერპსიზოტა, ფრიად მოყუარული როკეისა, მისცემს განკარგულებასა როკეისასა, ზომიყრებასა. და ტანციობისასა.

განმორებული ეეტერპა, აჩრდილთა ქუტსშე ბუჩქოვანთასა მჯდომარე, აღაესებს ხეივანთა საამურითა დაკერიითა სალამურისა ბგერისათა, და აგრეთვე მასწვდა არს დამოკიდებულ შუზიკა.

სულმთქმელი პოლიდიმონია, აღგზნებული საღმრთოთა აღტყინებითა, ბგერისავეთანა დიდ ხმარეანისა ჩანგისათა, ჰგალობს ღირსისა ხსოვნისა საქმეთა წარმოებულთა და საქებულთა ლექსთა; ხოლო ყოელად ბრძენი ურანია, აღმაღლების ცათა შინა კადნიერითა მიმოფრინეთა აზრთა თვისთათა.

დავითმან. დიანა ვითარ ირიცხებოდა ძესლად?

იოანე. ირიცხებოდა ღმერთად ნადირობისა და მთო-
ვარისად.

დავითმან. ვისი ასული იყო იგი?

იოანე. იუპიტერისა და ლატონისა, დაჲ იყო აპო-
ლონისა.

დავითმან. ვითარ გამოხატვიდენ მას?

იოანე. ოდესმე ორის ირმით შებმულსა ზედა მჯდომარედ, რომელსა ეფარა გრძელი უკუს პირბადე შემკული სრულიად ვარსკვლავებითა და ნახევარ მოოარე ნაცვლად გვირგვინისა თაესა ზედა მდგომარე, და ამისთვის იწოდებოდა ღმერთად მთოვარისა და ღამისად; ხოლო ოდესმე გამოხატვიდენ მოკლის ტანსაცმელითა მოხილსა, და ხელთა შინა მპყრობელად მშვილდისრისა, და ქარქაშნილოფით მორტყმულად წელთა ზედა და თანად მყოფელად ასისა ძალისა ტყეთა შინა მდევნელად ნადირთა, და ესრეთ იწოდებოდა ღმერთად ნადირობისა

დავითმან. ძველადგან ვითარ რაცხდენ მინერვას?

იოანე. ბოლინად სიბრძნისა და ბრძოლისად.

დავითმან. ვისი ასული იყო იგი?

იოანე. იუპიტერისა. მოლექსენი მიაწყრენ მას,

რომელ იგი იუბიტერის თავიდგან იყოს წარმოებული;
და ესე ნიშნავს, რომელ ყოველი უკუს სიბრძნე წარმომღ-
ნარეობს ზეგარდამო ღეთისამიერ ღმერთებთასა, ყოვლად
ბრძენისა და ყოვლად სრულისაგან.

დავითმან. ვითარითა სახითა წარმოიდგინების მინერავ?

იოანე. სრულითა აღჭურვილებითა ესე გუარ, ვითარცა
ღმერთი ბრძოლისა, რომელსა ხურავს თავსა ზედან ჩაფხუ-
ტი (ჩაჩქანბი), უპყრის მარცხენითა ხელითა ფარი, რომელ-
ზედა გამოხატულ არს მეღუზინისა თავი გველებითურთ
მოსისინეთი; მერდსა ზედან აკრავს ბექთარი და მას ზედა-
ცა არს მეღუზინისავე თავი გამოხატული, ხოლო ოდესმე
ესე მეღუზის გამოხატულის თავით ფარი, ბექთითურთ,
იწოდებოდა ჰელიდიის საჭურველად, რომლისა გამო სრუ-
ლიად მხედრობანი მოვიდოდნან შიშსა და ძრწოლასა შინა
შეხედვითა ამა საჭურველთათა.

დავითმან. მარსი რად იწოდებოდა საშინელ ღმერთად
ბრძოლისა და ანუ ვისი ძე იყო?

იოანე. მარსი იყო ძე იუბიტერისა და იუნონასი, ამას
წარმოადგენდენ სრულისა საჭურველითა ჭურვილსა, ესე იგი:
შუბითა, ფართა, ჩაჩქანთა, ბექთარითა საზაროდ აღჭურვი-
ლს. ხშირადრე სდგა იგი ფეხზედა, ეტლსა თვისსა ზედან

და მისწრაფიდა ომასადმა, რომელსა ებნეს ორნი უნენ, ანუ ცხენნი მლნი, წინაშე მისა მიუტრბოდა გაშმაგებული ბელლონა, კაცუ თმა გაშლილი, აღქურვილი იარაღითა და პირსისხლიანი, მარჯუტნესა ხელსაშინა ცყრა შუბი და მარცხენესა ფრი, რომელიცა ირ ცხებოდა ბრძოლისა და მველელობისა ღმერთად.

დავითმან. ეინ იყო ეენერა?

იოანე. ყო ლად მტსწიერი ღმერთებთაგანი, ღმერთა სიყურულისა და შტსწიერებისა, მომთხრობელობენ რომელ იგი შობილ იყოს ზღვისა ქაფისაგან, ოდესცა იშვა იგი, მყისუტს მიიღეს მათათა და გრაციათა, რომელიცა დადებულისა სახითა მაიყუანეს იგი მათა ხედა ოლიმპისისა. ყოველნი უკუტს ღმერთნი აღტაცებულ იყენენ შტსწიერებითა მისითა და ყოველნი თვითთულნი მადგანნი მოსუტნე იყენენ, რათამცა ესეთ მათ იგი ცოლად, გარნა იუპიტერმან მისცა იგი ცოლად ყოველად დუხტარსა სხუთათა ღმერთებთაზედან ვულკანსა, ჯილდოდ მისა, რომელ იგი ვულკან უკეთებდა მარადის იუპიტერს ჭეხისა ისრებსა მტერთა ზედა მოსახმარებლად.

დავითმან. ეინ უკუტს შეადგენდენ მსახურებასა მისსა?

იოანე. კუბილონ, გრაციები და მთრები.

დავითმან. როდენნი იყენენ გრაციები?

იოანე. გრაციებნი იყენენ სამნი, ესე იგი. ალლია, ტალია და ევტროსინა, იგინი გამოიხატებიან მიშელად საამურისა სახითა ურთიერთისა მპყრობელად ხელთა, ოდესმე იჩვენებიან მროკველად გარემოს შესაწირაეისა; ხოლო

გააკონი ურუმ ირიცხებოდიან ნუგეშინისცემის ღმერთებდად.

დავითმან. ვითარ რაქნდენ ძველად სახელით ვულკანსა?

იოანე. ვულკანს რაქნდენ ღმერთად ცეცხლისა და შქეფელთა. იგი იყო ძე იუპიტერისა და იუნონასი. გარნა უშეერებისაგამო სიხისა შისისა, ოდეს იმჟა იგი, მშინ მამამან მისმან ვითარცა იხილა ეს სახედი ძე თვისი, გადმოგდო იგი ზეცით, რომელიცა გადმოგდებისგამო მისისა მოსტყდა მას ვულკანს ფერხი, და ამისგამო დაშთა მკელობლად.

დავითმან. ვითარ გამოხატულ ჰყოფენ მას?

იოანე. მას წარმოადგენენ სამჭედლოსა შინა გამოხატველნი ესრეთ, რომელ ერთისა ხელითა უპყრიეს კაერი და მეორითა მარწუხი; წინარე უდგას ზოდი და მას ზედა გამოკვერავს რკინათა, და ოდესმე დამწვარუნებელი ანუ დამაკაუნებელი. ზინდსა მასზედა ნაშინ იყო განსაღვიძებლად ცოცლობთა მოსამსახურეთა თვისთა.

დავითმან. ვინ იყო ეოლა? (ანუ ჰეოლა)

იოანე. იგი იყო ღმერთი ქრთა, რომელიცა დახშედა.
ქრთა მღვიმეთა და კლდისა ქუბებთა შინა, და მუნიდგან
ოდეს ენება გამოუშვებდის.

დავითმან. რაოდენნი არიან უპირველესნი ქარნი?

იოანე. ოთხნი, ესე იგი: ავეილონ, ბორჯი, ზეფირი და
ჰეერი.

დავითმან. ვითარ ქარ დ ჰსდებდენ ავეილონს?

იოანე. მძვინვარედ და ფრიად სივად; მოღვექსენი მიაწე-
რდენ, რომელ იგი იყო ძე ჰეოლასი და აერორისა, რომე-
ლნიცა მიაწერდენ მას გუბლის კუდიანობასა და თმა თე-
თრობასა.

დავითმან. ვითარი იყო ბორჯი?

იოანე. ესე იყო ჩრდილოეთისა ქარი, ხოლო ყოველთა
საქმეთა თვისთა ზედა ოდესცა იღობარდა ესე, რათამცა მოე-
ტაცნა ორჭვია, შეუდგა ამას, ასული ერიკტევისა.

დავითმან. ვინ იყო ზეფირი?

იოანე. დასავლეთის ქარი. ზეფირად ჰსდებენ წყნარსა
დღესა, და გრილსა ნიაგსა ზაფხულისასა, მეუღლე მისი არს
ფლორა, ღმერთი ყუავილებთა.

დავითმან. ვინ იყო ჰეერი?

იოანე. ესე იყო აღმოსავლეთის ქარი. —

ღავეთმან. ვითარსა ღმერთად რაცხდენ ცერერასა
იოანე. ღმერთად პურისა და შიწის მუშაკობისად. მას გა-
მოხატულ ჰყოფდენ ერთს ხელითა მყრობელად ძინსა და
მეორითა მანგლისა (ნამგალისა); თავსა ზედა ყანისა თავ-
ვით მოკრულად. იგი იყო ასული სატურნასი და რეისა,
და იუპიტერიისა, რომლისაგანცა ჰკურნდა ასული პროზერ-
პინისა, მიტაცებული პლუტონის მიერ.

ღავეთმან. რასა ხელოვნებასა მიაწერენ მას?

იოანე. მან ასწავა კაცთა ხენა და თესვა, და მიწათა
მუშაობა, და მოიყუანა მოქალაქობათა შინა კაცნი ლიტონ-
ნი და განუწათლებელნი. —

(ზოგი შემდგომ ნომერში იქნება)

უკან • სკნელი მეფე საქართველო სი. გი-
ორგი.

(განგრძელება.)

მამინ, როცა აღა-მაჰმედ ხანმა ტფილისი აიღო, ქალაქ-
ში ოცდა ხუთმეტამდისინ ზარბაზანი ჰქონდათ ქართველებსა
ციხეში და მტერს მეთოფხანებიც კოტანი ჰყვანდნენ და
ორი სულა უბრალო ზარბაზანის მეტი არა ჰქონდათ, გარ-
და იმისა რაც მამინ ქართველებს ძლი და სიმამრე ჰქონ-
დათ შესძლისი იყო, რომ ტფილისი ისე მალე არ და-
ნებებინათ მტრისათვის, მაგრამ ირაკლის ქვეშევრდომთ
არც თავიანთი მფე ებრალებოდათ და არც თავიანთიმა-
მული ენებოდათ; არც იმაზედ ზრუნებდნენ რომ ქალაქი
გაემგრებინათ და არც იმას ფეკობდნენ, რომ მტერს და-
ხედროდენ, თუმცა ოთხის თვის წინ-თვე იცოდნენ, რომ
აღა-მაჰმედ-ხანი საომრად მოსვლას აპირებდა; იმათ ის არ
უნდოდათ. როგორც ირაკლის მიუწერია გუდლოვიჩისათვის,
რომ რუსის ჯარი მოსულიყო და იმათის ძალით მტერი
დამორჩილებულიყო. მეფემ ათას-ხუთასი კაცი ძლიეს შე-
ჰკრიბა და მტერს იმითი შეება. ასე სწერს გრაფი გუდლო-
ვიჩი თავის რაპორტში 28 სექტემბერს 1795 წელსა.

რადგან ქართველებს სრული იმედი ჰქონდათ, რომ რუსის ჯარი მოვიდოდა და მოეშველებოდათ და ის არ მოვიდა, მაშინ ქალაქის ხალხს ძალიან შეეშინდათ ალამაჰმედ-ხანის მოსვლისა, დედოფალიც დარია ანანურში გაიქცა და ხალხიც იმას მიჰყვა და სულ ერთიან იმოღვნი ხალხი ზოგნი მთებში და ზოგნი შორს სოფლებში დაიმაღლნენ, ასე შორს წავიდნენ, რომ თითქმის მოზღოკამდისინ მივიდნენ, ზოგნი ერთნი ქალაქის გამაგრებას აღარა ფეკრობდნენ, იმათი საფიქრებელი ის იყო, რომ ომს შორს მოშორებოდნენ. რაკი იმერეთის ჯარი გაიქცა, იმათი მეფე სოლომანც მშინვე იმათ მიჰყვა. საქართველოს მეფის შეილებიც აქეთ-იქით წაიღწამოვიდნენ, ვისაც საიო უნდოდა. ირაკლის უფროსი შვილი და შემკვიდრე ბატონის შვილი გიორგიც კახეთში იყო, თუმცა იმან ჯარიც შეჰკრიბა, მაგრამ ეერ მოეშველა თავის მამას და ისევე კახეთში დარჩა, ამ მიზეზით, რომ გიორგი იყო მშინ სიღნახში და მოურავის სახლში იდგა; როგორც რომ მეფეს ბრძანება მოუვიდა ჯარის შეკრიბისათვის, იმან საჩქაროზედ ჯარი შეჰკრიბა და გამოუგზავნა კიდევ; მაგრამ წარმოიდგინეთ იმათი უსინიღისობა, უთაურობა და სახელმწიფოს ორგულობა, იმათ ის არ იბრუნეს, რომ წამოსულიყვნენ ტფლისში და მოშველებოდნენ თავიანთ მოძქეთ, ისინი რომ გამოვიდნენ სიღნღილდამ, მაშინვე დაიშლნენ და სხვა გზით მიბრუნდნენ თავიანთ ბინებზედ, იმისთვის, რომ შვა და ლეწვა არ მოსცდენოდათ და სთველც დროზედ ჰქონოდათ. დან. ბ ჩენმა ბატონის შეკლებმა ირაკლის თხოვნას რომ

ჯარები მოეგროვებინათ, სრულებით ყური არ ათხოვეს.

რაც ტფალისის გარემამო სოფლები იყო, იქაურა ხალხი ზულ აყრა და დასამლკით გამჭაერდენ, გზებზედ საშინელი თულობა და აეწაკობა გაიმართა, ის აყრილი ხალხი ერთმანეთს ხოცდნენ და სცარციდნენ და იმას ცდლობდნენ, რომ სხვის ქონებით გამდიდრებულყვნენ.

თოთხმეტს ენკენისთვის შუადღისას შეიტყეს სიღნაში მტრისაგან ტფალისის აღება, მაშინვე ხალხმა მზადება დაიწყო, რომ აყრილიყვნენ და საითჟი გაქველყვნენ დასამლაგათ; გიორგისაც მუტი ილაჯა აღარ ჰქონდა, ისიც საითმეუნდა წასულიყო, რომ გეემზადა, იხტნები შეაკრეფინა და ცხენებს აჭიდეს, ეს შეიტყეს სიღნაღელებმა, შეიყარა მრავალი ხალხი იმ სახლთან, სადაც გიორგი იღვა, შექნეს ყაყანი და გიორგის დაუწეს ყვეღრება აქმდისინ ჩენ გინახამდით, გაქვეღათ, გასმეღათ და ეხლა კი აქედამ მადიხარ; არას გზით არ გაგიშვებთ, შენც ჩენთან უნდა მოკედდე, როცა მტერმა ჩენ დაგვხოცოს, შენც ჩენთან მოგპრან თავიო.*

გიორგიმ იმათ ხეწნა დაუწყო იმაზედ, რომ გაემოთ, მაგრამ სიღნაღელებმა არამც თუ პატივი სცეს იმას თხოვნასა და გაუმეეს, ყარაულიც კი დააყენეს, რომ არსად წასულიყო. გიორგის რომ გაუჭირდა, ყარაულები დაქრთამა და ერთის ხელი ტანისამოსით, რომელიც ზედ ეცვა, გაიპარა და თელაფში მავიდა. რაც რამ დარჩა გიორგის სიღნაში, იქაურებმა აიკლეს და აღარც დაუბრუნეს.

ყიზილბაშებმა ტფილისი რომ აიკლეს, მტრე ერთი ნაწი-

ლი იმათის ჯარისა მიერდა მცხეთაში და მცხეთა დასწევს, მცხეთის სობოროს დაწეაც უნდოდათ, მაგრამ ჯარის უუროსმა ნახიენის ხანმა დაუშალა, ასე უთხრა:

— წმინდას ტაძარს და მეფეებას საფლავს ნუ შეეხებიო.

იქ მცხეთაში შაველი ხალხი დახოცეს, ცკლესის სამეფული დაიტაცეს და სამლო პირნი კი გაიქცნენ. ცკლესის საუნჯე სამლო პირთ თუმცა დამალეს საყდრის სამალაფში, მაგრამ ისე ეჩქარებოდათ, რომ როცა გაიქცნენ სამალაფდებე მიდგმული დარჩათ და სპარსევი როცა მივიდნენ და მიდგმული კიბე ნახეს, მამინეე მიხედნენ, რომ იქ სამალაფი იყო და შიგ საუნჯე დამალული იქნებოდა, გაშინჯეს და მართლა ისე კი ნახეს, როგორც ფეკრობდნენ.

ყენის ჯარმა ტფალისი თითქმის საძარცველიან დაანგრია. აელაბარი და ალაებრის ხილი დასწევს და მთელს ქალაქში მელოქას სახლს გარდა დაუშელო, დაუნგრეველი თითქმის აღარა დარჩათრა. მთელი ექვსი დღე იკლებდნენ ქალაქსა.

როცა აღა-მაჰმედ-ხან ტფალისში შემოვიდა, იმასთან მოჰყვა განჯის ჯაფათ-ხანი და ყენს იმან უჩენა მეფის ირაკლის სასახლე. შაჰმ თათო-თათოთ დიარა სასახლის ოთახები და რაც კი რამ მოეწონა ძირფასი ნიეთი ან სამეფული თაფისათჳს წაიღო და სხვა დანარჩენი ჯარს აკლებინა. მაგრამ ჯერ ეკლესიები აიკლეს.

ყენმა, რომ შეატყო მეფეს ცალკე აბანო ჰქონდა, მარმარილოთა და თლოლას ქუთ აქნებულა, მიერდა ნახა და ძალიან მოეწონა შენობა და მშენიერება იმისი, რამდენ-

ჯერმე იბანა იმ აბანოში, ასე ეგონა, რომ თბილის წყლის ძალით მაშინვე ყოველის სნეულებისაგან განიკურნებოდა და რგება რომ ეწრა დაატყორა, გაჯაერდა და დააქცევინა. მე-რე თოფხანა გაშინჯა, იქ იარაღი იყო წააღებინა და შენობა კი დააქცევინა.

ღამე ქალაქში არა დგებოდა აღა-მაჰმედ-ხან, ამიტომ რომ ეშინოდა; ს. ლალუხში მიდიოდა და როგორც რომ გათენდებოდა, მაშინვე ქალაქში მოდიოდა თავისი ჯარითა, მელიქის სახლშია ჰქონდა ბინა, როგორც უთქვამს განსვენებულს ლენერალს თავადს დავითს ბებუოვს.

ყზილბაშები რომ მამოვიდნენ ქალაქში დილიდამ საღამომდისინ გაცოფებული დადიოდნენ, ძუძუ-მწოვარს ბავშვებს დედებს ხელიდამ სტაცებდნენ, ფეხში ხელს მოაეღებდნენ და ერთის შემოქნევით ხმლით შუაზედა სწყვეტდნენ და ამ რიგათ თავიანთს ხლმებს შინჯაედნენ მკრელი იყო თუ არა. დედაკაცები და ქალები ტყვეთ მიჰყუანდათ და ყმაწვილებს კი იმათ შეილებს, გზაზედა ჰკრიდნენ, აბანოების იქათ გზა სამის წლის და იმაზედ ნაკლები ხნის ყმაწვილებით იყო საყმე, უპატრონოთ ეყარნენ და ტიროდნენ. ლესის მშობლის ხატი დასდგეს ავლაბრის ხაღზედ და ქართველებს ძალა ატანდნენ, რომ შეეგინებინათ, ეინც არ დამორჩილდებოდა მტკვარში ჰყრიდნენ და წყალი დამხვრჩლებით საყმე იყო.

სპარსებმა ქალაქი დამ მარტოკა საში-ათასი სული ტყევი წაასხეს და სხვა ადგილები დამ ათი-ათასამდისინ ქართველი, ერთი ამდენი ტყვეც საქართველოს მოკავშირე იმერლებმა წაასხეს, მაშინ როცა ისინი გაიქცნენ ომიდამ. თითქმის ამ-

დღეის ახალკნესა და ყარსში წვიდნენ და უბედურებას
შეშორდნენ.

საქართველოს, იმერლების მოსელამ მტერზედ უარეს
დღე დააყენა. გარდა იმისა რომ შეეშინდათ და გაიქცნენ,
გზზე ხალხის ხოცვა და ცარცვა დაიწყეს. ქართლი თით-
ქმის, რომ დააქციეს და აიკლეს, უბატრონო ოჯახებიდამ
ტყვეები წაასხეს და ათასობით მიიღალებოდნენ.

თათრებისაგან აკლებულს ტფალისში კორიანტელი, მტერ-
ი და გოლე იყო, რომ აქ კახელები ჩრდილსავეთ გამო-
ჩნდებოდნენ. ზოღმე, ზოღნი თევიანთ საკუთრებას ეძებდნენ
და ზოღნი საზღაოს რისმე.

ტფილისში ჭაფთხას პარზედ გაუარე — ამბობს მომს-
წრე — ენახე რომ ხმლათ დახოცილნი, გარდა კაცებისა, დე-
დაუკები და ყმაწვილობი მრავალი იყარენ; მარტოკა
კოშკი ათასამდისან იყენენ დახოცალნი. განჯის კარამდი-
სინ ვიარე და ცოცხალი ვერავინა ენახე, გარდა რამდენიმე
მოხუცებულებისა, რომლებიც ყზილბაშებს საშინლად ე-
ტანჯათ, იმისთვის, რომ გვითხარ-თო სადა გაქვსთ დამ-
წული ფული ანუ ქონებათ. თათქის სრულებით გადამ-
წვარი იყო და ისეუ ბოლოვდა; დახოცალს ხალხისა ისეთი
სიმკრალის სუნი იდგა, რომ კაცი სულს ვერ შობრუნებდა.

აღა-მამშედ-ხანის ცხოვრების დამწერო ამბობს: როცა სპა-
რსეთის გამარჯვებულმა ჯარმა ტფილისი აიკლო და დააქცია;
მშინ ურწმუნო ქართველებს, უჩქენეს მგზავრუბა მისი, რასაც
განკითხვის დღეს უნდა ელოდნენ ის ურწმუნონი.

როცა ირაკლი მეფე წაბრძანდა, თან ნაწილები და ზოგიერთი

ძერფასი განდი წაიღო, ჯერ მთიულეთში მივიდა და მერე
სანაწურში სპარსელებს კარგი მდიდარი დაელო დარჩათ ტფი-
ლისში.

გარწმუნებთ თქვენსო მალალ აღმატებულ ძაგ — მისწერა
ირაკლიმ ღრაფს გუდოვიჩს, 14 სექტემბერს 1795 წელს
სა — რაც რომ მოპოებულნი გექონდა წინაპართაგან, ანუ
ჩუბნგან საუფჯე და ნაბოძები ყოვლად მოწყალის ხელმწი-
ფისაგან გერგინი. სეპტრა, პორფირი, ბარლი, შარბაზ-
ნებ; აგრეთვე შვილებსა და ქვამგვრდომთ კონება; წმიდის
ეკლესიის ძერფასი ხატები, ჯერები, შესამოსელი და ყო-
ველივე ეკლესიის სამკაული, ერთის სიტყვით ყოველივე
ტფილისის სიმდიდრე დარჩა მტერს ხელში.

შემდეგ მცხეთისა ყიზილბაშის ჯარი მივიდა ქალას, მაგ-
რამ ვერც ერთი კაცი ვერა ნახეს იქა, სოფლები სულ და-
სლილი იყო. მერე მივიდნენ გორში და კიხის პირდ პირ
ჩამოხდნენ, იქ კოტას ხანს ედგნენ, მაგრამ ვერაფერი მოა-
ხერხეს რა, აიყარნენ და ზევით წაივინდნენ, მთელი ზემო ქარ-
თლი თითქმის შემოიპირეს, ცხინვალშიაც მივიდნენ, მაგრამ
ვერც სად ვერაფერა ნახეს და ვერცარა ფერი დაელო იმოვესა-
და ცარიელები დაბრუნდნენ.

აყრილი საქართველოვს ხალხი უპურობის გამო, კაკლით
და ბალახით ეკვებებოდნენ. როდისაც შეიტყეს ყენის უკან
გაბრუნება და განჯამი წასელო, მაშინ დუმეთისა და ანანუ-
რის ტყეებში დამალული ხალხი სოფლებში გამოვიდნენ, ანან-
ურში დიდძალი უბინაო ხალხი შეიყარა ამ საცოდაებს რომ ბინა
არსადა ჰქონდათ, დარბი თუ აედარში დღე და ღამ კარში იყა-

რწენ მშვიტები და შიშვლები. ამასთან ყოველს ოჯახში უ-
თუოთ აკლდათ ერთი ანუ რამდენიმე პირი; მამას შეილი
დაპარგოდა, შეიღმა არ იცოდა სად იყო იმისი მამა, დედები თა-
ვიანთს ქალებსა სტიროდნენ და ცოლები თავიანთს ქრმებ-
სა. ანანურში ყოველს ქუჩებში ტირილი და ვაება ის-
მოდა.

ერთს, თითქმის დაქცეულს, ძველს ქართლის მონასტ-
რის სენაკის კუთხეში, სწნდა ვიღაცა პირუტულმა მჯდომარე
კაცი, ზედ ესხა მცხერის უპრალო ტყაეის ქულქი ანუ
ტყაპუქი. ეს კაცი იყო ოდესმე მთელს კავკასიაში დიდებუ-
ლი შეფე ირაკლი მეორე და ახლდა ერთი მოხუცებული
სომეხი მოსამსახურე.

— ეგ ვინა ზის კუთხეში? კითხულობდნენ გამლელგა-
მოშლელნი.

— ის არის, ვისაცა ხელამ—ეტყოდა ოხერით სომეხი.
ერთხელ ეს იყო დიდი დიდებული კაცი და ამისი სახელი
იყო გათქმული და პატივცემული მთელს ამ ქვეყნებში. ეს
იყო კარგი ბატონი თავისის ხალხისა. ორმოცი წელიწადი
შეფობდა და როგორც კარგი მამა ისე ცდილობდა ბედნიე-
რებას თავის ხალხისას. აქამდისინ თავისი სახელმწიფო მაგ-
რა ეჭირა ხელში და ამისი წანაღმდევობა არავის შეეძლო;
მაგრამ ეხლა მოხუცებამ უსწრო და ამან მოულო ბოლო
ამის ბედნიერს მეფობას. ამის სიკედილს შემდეგ, რომ ამის
სახლობაში მფოთი და განხეთქილება არა ყოფილიყო, თა-
ვისის ხალხის კეთილ დღეობისათვის, თავისი სახელმწიფო
შვიდობას განუწაწილა. მაგრამ მეფე ამაში შესცდა, ამიტომ

წიგნი მისი კბეჭეიწა

რომ იმითი ძალა მოაკლდა და იმის მამა თამაზ-ყულის (ბ. დირ-მა) ხოჯა იყო და ირაკლის მოჩრდილი მოწა იყო... ეხლა ის მოვიდა იმის მოხუცებაში და იმ-სი სამეფო ქალაქი ძირს დასცა და ამტვერა, ხალხი დახოცა და ტყვეთ წაასხა ხოჯამ, და საუყუნოდ მშვიდობას გამოასალმა (რისაგან? იმისაგან რომ შეიღებმა უღალატეს მეფეს, შემწეობა არ მისცეს და სახელმწიფო უბედურებისგან არ დაიხსნეს; რატომ? იმიტომ, რომ ბევრნი იყენენ, ერთმანერთში წინააღმდეგობა და შური ჰქონდათ და ისე ეგონათ, რომ თავიანთის მამისთვის და სახელმწიფოსთვის რომ შემწეობა მიეცათ, თავიანთი სასარგებლო კი არ იქნებოდა. შეიღებულ რომ იმედი გადუწყდა, იმერეთის მეფეს სთხოვა შემწეობა ჯარით, მაგრამ ტფილისში უნდა ყოფილიყო მაშინ და გენახა იმერლების ჯარის უსინიღისა კცევა... ირაკლის მეტი გზა აღარ ჰქონდა, ერთი მუქა ჯარით შეებძოლა ასიათასს ყიზილბაშს და რასაკურცელია, რომ დამარცხდა. იმ უბედურების მიზეზი სულ ბატონის შეიღები იყენენ, რომ თავიანთი მოხუცებული მამა არ შეიბრალებს და მტერს ხელში მისცეს. ეხლა იმ უბედურების შემდეგ, ის ოდესმე სახელოვანი და ძლიერი მეფე ირაკლი, აი იმ კვლევებთან იმალება, ღარჩენილი უშემწეოდ და უნუგემოდ მცხერის ტყვეში გახვეული... კარის კაცნიც და სხვანიც, რომელნიც მამა-შვილურად უყვარდა ყველანი ჩამოეცალნენ და მარტოკა თავი დაანებეს თავიანთს მეფეს და შე შეერჩი ერთი საცოდავი სომეხი მოსამსახურე...

რაც გაეცხილს ხიდს აქეთ ელას ხალხი თათრობა იყო,

მაჰმედ-ხანის შემოსვლის წინათ აიყარნენ ყარსში და ახლო-
 ციხეს წავიდნენ. მაგრამ იქ ისინი სრულებით გატარცვეს და
 შემდეგში ისევ თითო-თითო დაბრუნდნენ საქართველოში. თავა-
 დის შეილები თავიანთის ცალშვილით მრავალი წაასხეს ყიზი-
 ლბაშებმა ტყვეთ. ირაკლი-მღვდლოვის ხეწუნა მისწერა და მოშ-
 ველება სთხოვა; იმედა ჰქონდა ირაკლის რომ ვითომ რუ-
 სეთი მაჰმედ-ხანს საქართველოს აკლებას არ შეარჩინდა და გა-
 დაახდევინებდა. კიდევ მისწერა, რომ რუსეთის და შენიშემ-
 წილობის იმედი რომ არა მქონოდაო, სხვა ჯარს მოვეწვე-
 დიო, ან სხვა საშუალებას ვიშოენდიო და მაჰმედ-ხანს
 არამც თუ სახემწიფოს ავაკლებდინებდო, ახლოც არ მო-
 უშვებდო. ეხლა შინც გამოგზავნე ჯარებიო, სპარსები სა-
 ქართველოდამ გაჰყარეო და საქართველოს ხალხს და ქა-
 ლაქებს საუკუნოდ რუსეთს ნუ დაუტარგამო.

...შირიან და გარსეან (ქაეკაეაძე) მისწერა ირაკლიმ 15
 ენკენისთვის 1797 წ. პეტერბურგში. დრო ეს არის თქვე-
 ნის მრომის ბილებს; თქვენის სამშობლო ქვეყნისთვის ეკლე-
 სიე ბიისთვის და ქრისტიანი ხალხისთვის, აღარა გვაქვს რა არც
 დაგერჩა რა, სულ ყოველის ფრისგან ცარიელნი დავრჩით...
 თქვენც იცით, რომ რუსეთის სახემწიფოსთან ფიცით რომ
 არა ვყოფილიყავით შეკრულნი, და მაჰმედ-ხანის თანახმანი
 ვყოფილიყავით, ჩვენ ეს არ მოგვევიდოდა.

ღვთის გულისთვის ეცადეთ რაც შეიძლოთ ჯარების მალე
 გამოგზავნისთვის, მინამ მაჰმედ-ხან არ გაძლიერებულა და სრუ-
 ლებით არ დაუჭერია, რომ ეხლაც ვაყარო იმის მოფენი-
 ლი ჯარები. ღვთის შეწევნით, მაგათ დარჩებათ გამარჯვება

თუ ჯარები მალე მოვლენ და თაქიანთს სასახელოს განათავისუფლებენ ამ ქვეყნებს მტრის ხელისგან.

მთიულეთიდან ირაკლიმ ყველგან გაგზავნა ბრძანება, რომ საომრათ მომზადებულიყვნენ და ჯარებიც ერთს ადგილს მოგროვებულყვნენ. ბატონის შვილი გიორგი კახეთს წაიდა და ჯარის მოსაგროვებლათ, იულონც ქართლში წაიდათ. ქაიხოსრო აელისშვილი ირაკლიმ გაგზავნა წიგნი მამყედხანთან და ესე მისწერა:

„თუ შაჰი ხარ და მბრძანებელი მთელის სპარსეთის, რათ აიკელ ჩემი სახელმწიფო; რისთვის დაატყვევე ჩემი ქვეშევრდომნი, რომელთა შერთან არაფერი დანამული არა აქესთ! მეფურად უნდა იქცეოდე. ამის შემდეგ ტფილისელებს უნდა დამშვიდებულიყავი და იმითი მოჭეგო იმათი გული. გაშიგონე ეხლა მე შენ რა გითხრა: განათავისუფლე ტყვეები და შერე ვიფიქრებ ჩვენის დაკავშირების პირობაებზედ, და მე უთუოთ აღავსრულებ, როგორც ეკადრება სიმართლეს და პატიოსნებას. თუ შენ ამ ჩემს სურვილს არ აასრულებ, მაშინ მე ყოველს ღონისძიებას მოვიხმარებ, რომ ჩემი სამშობლო ქვეყანა და სახელმწიფო გამოვიხსნა; იმიტომ, რომ ყოველს ქართველს გული მენის მტრობით საესე აქეს და შენი ჯაერის ამოყრა სურათ. მასთან გიცხადებ, რომ ჩენი ერთი სარწმუნოების რუსეთის იმპერატორი, არ მოითმენს შენს მაგ გვარს ქცევას და ან რასაც შენ ჩვენ გემწერები.“

ამის პასუხათ მამყედ-ხანმა ირაკლის მოსთხოვა, ყარაბაღელები, რომლებიც მოსულეები იყვნენ მოსამეელებლად და

ირაკლისგან ჩუმათ მთებში იყვნენ გაგზავნილები და დამალულები, ისინი გაეგზავნა იმისთვის; თავისი ერთ-ერთი შვილი ამანათათ მიეცა ირაკლის და კიდევ ახათ- ხანისგან რომ დიდი აღმასი ჰქონდა და დივანხანაში რომ საათი ეკიდა ესენიც გაეგზავნა იმისთვის და იმისთვის შეჭირებოდა ირაკლის სამი-ათასის ქართველი ტყვის განთავისუფლებას, რაც ტფილისში დანგრეული და დაქცეული იყო იმისგან ისანი ისევ სულ უნდა გაეკეთებინა და მეგობრობის კავშირის წიგნიც მიეცა ირაკლისთვის.

მეფე ირაკლიმ მაჰმედ-ხანს ამხედ უარი შეუთვალა და ლუდოვიჩს კიდევ შემწეობა მოსთხოვა, თუ მალე არ მოშველითო და შემწეობას არ მომცემთო, მე სპარსეთის წინამდებობას ველარ შევიძლეფო და მეტი გზაკ აღარა მაქვსო, რომ იმათი თხოვნა უნდა აღეასრულოფო.

ლუდოვიჩს იმპერატრიცასაგან სრული ნება არა ჰქონდა მიცემული, რომ თავის უფლად მოქცეულიყო და ირაკლისთვის შემწეობა მიეცა; მაგრამ რადგან ლუდოვიჩმა იცოდა საქართველოს გაჭირებული მდგომარეობა, მაინც ბრძანება მისცა, რომელიმე ნაწილი ჯარის მოხლაცისაკენ წაეყვანათ და ზოგნი კიდევ თერგთან მიეყვანათ, რომ გზები დაეშინჯათ და გაეკეთებინათ.

ამ განკარგულებისა ირაკლი კმაყოფილი არ შეეკმნა, ამიტომ რომ იმას სთხოვდა რომ რვის დღის ვალხედ ჯარი მოეშველებინა. იმის აღსრულება ვერ შეეძლო, ჯარი რომ კიდევ გამო გზავნა კავკასიიდა? ტფილი სს ისე მალე ჯარი ვერ მოვიდოდა; იმიტომ, რომ ჯარს თავისი სურსათი თან

უნდა წამოედლა, რადგან ვხაზედ ისეთს ადგილებში უნდა გაეარნათ, სადაც არც ხალხი იდგა და არც სოფლები იყო და როცა საქარველოშიაც მოვიდოდნენ, მამინაც თავიანთო სურსათი თან უნდა ჰქონოდათ, რადგან რომ მაშინ ქართველებს ვერ გამოართმეულენ. იმასთან მარტო ქვემო ჯარს ხომ ვერ გამოგზავნიდნენ და ცხენოსნის და მეთოფხანების ზარბაზნებით გამოგზავნა ძალიან გასაჭირი იყო ცუდას გზებისგან.

ლრაფმა ლუდოვიჩმა ირაკლის ურჩაა, ყენს მიწერ-მოწერამი დაჰგვიანებოდა და დრო გასულაყო; თუ ყენი დასჯერებულიყო, ირაკლის დიდი აღმასი და დიენხანის საათი გავგზავნა, იმისთვის რომ ყუბილბაშის ჯირები საქართველოდამ გვეყენა. იმეცხაც აძლევდა ლუდოვიჩი ირაკლის, რომ ეგ აღმასი და საათი ბოლოს ისე დაგიბრუნდებო, შეილი ამნათათ არ მისცო, რადგან რომ რუსეთის საფარველს ქვეშ ხარო და ვითომ შე მთხოვ მაგახედნების დართვასო და მინამ ჩემგან ნების დართვა არ მოგივაო, შენ აღსრულება მაგისი არ შეგიძლიანო.

გიორგობისთვეში მაჰმედ-ხანმა ტფილისილამ ჯარები გაიყენა და ქალაქს ახლო დააყენა. მერე ის თუშც განჯისკენ წავიდა, მაგრამ ქართველებს მაინც კიდევ ეშინოდათ, რომ უკან არ დაბრუნებულყო კიდევ, იმიტომ რომ მაშინ ჰაერი შემწეობდა და მესაძლისი იყო, რომ დაბრუნებულყო, მაჰმედ-ხან, ყოველი ღონისძიება ეხმარა და საქართველო სრულებით დაეპყრა.

ამ ზამთარს — მისწერა თავადმა გარსევან ჭავჭავაძემ რუ-

ხეთის ს. მანისტროში 23 ნოემბერს 1795. — ასეთს სიძ-
ვირეს ჩამოაგდებს ის იქა, რომ გაზაფხულზედ ჯარის გაგზავნა
აღ რაფერს სარგებლობას არ მისცემს და ქაჩთველებს ყვე-
ლას დაიმორჩილებს. მე ეს ნამდვილად შევიტყე და ჩემის
მოვალეობის გამო მაქვს პატივი მოგახსენოთ, რომ თუ
ამ ზამთარსვე ჯარი არ გაიგზავნა მეფესთან, თუ ბერი არა,
ორი პოლკი მაინც თავისის სურსათით, რომ მეფეს შეეძ-
ლოს შაჰმედ-ხანზედ მისვლა, საქმე ძლიან ცუდათ მოუვათ.
ეს მკორე შემწეობა იმათ დღეს შევებას მისცემს იმ ზამთარს
და გულიც დუშმკვიდრბათ, მაშამდისინ სრულს შექმნობას
მიიღებდნენ.

„თუ ვინმე წინააღმდეგს მოგახსენებთ და გარწმუნებთ,
რომ ვითომც მთები უტლიდეს და ძნელი გადასავალი ვითომ
არის, სურსათი არ გარდიტანებოდეს, მე გარწმუნებთ რო-
გორც პატიოსანი კაცი და ეთგული ჩემის სამშობლოს
ქვეყნის, რომ მე მივიღებ ჩემს კისრად მაგ საქმეს, რომ მე
იმ მხრიდამ ჩვენს მჯნაზედ პირველივე სოფლიდამ, რო-
მელსტ სტეფან წმინდა ეწოდება, ჩაეიბარო პოლკები თავი-
ანთის სურსათით და არ სხვას რასაც აქედამ გაგზავნით,
ჩემის მოვალეობით ვადვიტანო ყოველივეფერი და საქართ-
ველოში შშვიდობით მივიტანო.“

რუსეთის სახელმწიფოს განზრახვაში (государственный со-
вѣтъ) გამინჯეს ეს ახალი თხოვნა საქართველოს ელჩის და
საჭიროდ ნახეს მიეწერათ დუდოვიჩ სთვს, რომ იმას მოეხ-
დინა ყოველივეფერი საჭირო განკარგულება, რომელიც საქა-
რთველოს მეფეც და რუსეთის ერთგულნი ხანებიც განე-

თავ სუფლებინა მაჰმედხანის შეიწროებიდამ და რაც საშვე-
ლობა ჰქონდა მაჰმედ-ხანს ამათის შეწუხებისთჳ, ლუღლოვიჩს იმი-
სთვის მოესპო.

ლრაფ ლუღლოვიჩს უბძანეს მასთან ისე ემოკმედნა, რომ
ოსმალის სახელმწიფოსთვის საწყენი არ ყოფილიყო და არც
ოსმალის მოჯნებმა შესულიყო, იმის მიზეზით ჯარები ხმე-
ლეთით უნდა წაეყენა დარბანის მხარეს კუნძულს სარო-
ზედ. ერეენისკერ კი ჯარების გაგზავნა საქართველოში არ სცნეს,
იმისთვის, რადგან ერეენის ხანი და იმისი ხალხი ყოველთვის
საქართველოს მეფის ხელ ქვემოთნი ყოფილან, ისე იფიქრეს,
რომ რაკი რუსეთის ჯარი დაიძროდა და იმ მხრებისკენ წა-
ვიდოდა, ის ხანიც და ხალხიც მამინეე ისევე საქართველოს
დამომორჩილებოდნენ და რუსეთის ჯარის გაგზავნა იქ იმა-
ტომ უფრო დაიშალეს, რადგან ერეენის მომიჯნავე ოსმა-
ლის სახელმწიფო იყო, რომ ოსმალს არ სწყენოდა იმე-
რეთის მეფის მოწვევა საომრად არ მოსნდომ და რუსეთსა.
რადგან იცოდნენ იმათი ჯარის მოკმედება და გამოუსადეგ-
რობა, როცა ყენი საქართველოში მოდიოდა და კდეე
იმიტომ, რადგან იმერეთიც ოსმალის სახელმწიფოზედ ახლო
არის და ძველათეე იმას ეყუთნის და შერიგების წერილი-
თაც ოსმალს უნდა ჰქონოდა.

მაჰმედ-ხანმა რაც საქართველოდამ ტყვეთ ხალხი წაასხ,
ისინი სულ განჯში, ერევანში, ნუხში და კიდეე სხვა და
სხვა ადგილებზე დაჰყარა. უმეტესი ნაწილი ტყვეების გან-
ჯში იყო, იქილამ ოსმალები და ლეკები ყიდულობდნენ ქა-
რთველებს და დაღს ფასაც აძლევდნენ. რომელსაც ტყვეს

ნათესაეები ისხნიდნენ განჯის ჯაგირ-ხანმა გარდ თუვის დასახ-
სხნელის ფასის, კაცისთვის ოცდა ხუთს მანეთს ბევრად არ-
თმედა და ტყვესა კ არ ანთავისუფლებდა.

ომის შემდეგ მაჰმედ-ხანმა გარდა განჯის და ერევნისა, ირა-
კლის ჩამოართო: ბამბაქი, ყაზახი და ბორჩალო და ერე-
ვისხანს მისცა. ერევნისხანმა მაშინვე იმ ხალხს ბრძანება მი-
სცა რომ მე მორჩილებდითო. ირაკლიმ ეს ამბავი რუსეთის მთა-
ერობას შეატყობინა და შემწეობა მოახთხოვა. ემ სახით მ-
სწერა:

„თუმც ეს ხალხი მაჰმედ-ხანის ბრძანების წინააღმდეგი
არის და არც უნდათ იმისი მორჩილება, მაგრამ თუ ამ ზა-
მთარსვე შემწეობა არ მივიღე რუსეთის ჯარით დიდებული
ხელშეწყობის მოწყალებით, ეს ხალხნიც და სხენიც ჩვენთან
შეერთებულნი მებოძლებიც თავიანთის უღონობის მიზეზით
ჩვენ გადაგვიდგებიან და მაჰმედ-ხანის საფარველს და მორჩი-
ლებაში დარჩებიან.“

მეფე ირაკლი რეა-ათას ჯარის კაცს სთხოვდა, იმედო
ჰქონდა, რომ იმითი შაჰხსაც დაამარცხებდა და ყოველს საქა-
თველოს დანაკარგსაც ისევ დაიბრუნებდა და როცა ირაკ-
ლიმ შეიტყო, რომ ლუდოვიჩმა ბრძანება მიიღო შემწეობის
ჯარებით, მაშინ იმპერატორის მადლობა მისწერა 7 იანვარს
1796 წ. და უმაღლესი შემწეობაც სთხოვა საქართვე-
ლოსთვის.

იმპერატორმა ეკატერინე მეორემ 4 სექტემბერს 1795 წ.
მისწერა ღრადს ლუდოვიჩს. „თუმც სწეული ხანი დასაველ-
თის მხარეს რამდენიც ვაიწევეს, უმეტესად საქმე დაუმძიმდება,

გარდა ამისა არც პოხუცების მწლოვანება (მაჰმედ-ხანი სამო-
ცდა ერთის წლის იყო:) და არც წესი მფლობელობის,
რადგან შეუწყალბელი არის, საიმედოვნო არ არის მაგისი
დიდს ხანს წარმოება და მაგის სიკედილის შედეგ ანუ ბე-
დის შეცვლის ქაშს, ყოველივე მაგისი განძრახვა დაიშლება
და სპარსეთი ისევ დაიშლება ანუ დაეცემა, როგორც ნადირ
შაჰის სიკედილს შემდეგ იყო, რომ ორნი მმართველნი გა-
ნაგებდნენ ქარიმ ხანი და ალი-მურად-ხანი ისევე ისე იქნე-
ბა და არც სათქრებელი არის რომ ოსმალს დაუახლოვ-
დეს, იმიტომ რომ ორთა განყოფილთ მაჰმედიანთ ერთ-
მანეთის სიმძულვარე აქვსთ, მაგრამ მაინც კი საჭიროდ ეხე-
დაეთ ჩუბნ, რომ ჩვენის მიჯნების დასაღვინათ და მაგ მხრის
წესისთვის მოგცეთ ეს დარიგება:

როცა ქართლის და ქახეთის მეფეს მტრისგან შეწყუბება
ჰკონდეს, მოვალენი იართ შემწეობა მიეცეთ, როგორც
ჩვენს ეასხალს. მაჰმედ-ხანს ძალიან დააბრკოლებს თავის მო-
ქმედებაში, მაგისი და შუშის ქარიმ-ხანის თანხმობა და ერთ-
რიგი საქმის წარმოება; მაგრამ იმ მოუსვენარს კაცზედ რომ
უმეტესად განაძლიეროთ ქართლის მეფე, იმ მეფეს მიეცით
შემწეობა, ისეთა, როგორც მასთან ტრანსტატიო დადგენილი
გვაქვს, ესე იგი ორი სრული ბატალიონი ორის ზარბაზნით
და გარდა მის აღრევე დაპირებული ზარბაზნები თავისის
მეთოფხანეებით. მაგრამ რადგან გადატანა და ხმარება დიდ-
რონის ზარბაზნების იმ მხარეში ძნელი არის, მისთვის სჯობს
შემცვალოთ მსუბუქი ზარბაზნებით, ანუ რომ ექვს გარე-ქა-
ანებზედ მეტი არ იყოს და თავისი შესაფერი ყველაფერი

გაგზავნეთ. ეგრეთვე კაცები იმის სახმარად. დაატყუეთ
 ღროს და თუ საჭიროებამ მოითხოვოს ორი ბატალიონიც
 მიუმატეთ, მაგრამ სიფთხილით, რომ უსარგებლო მახვე-
 რპლი არ შეეკმინნ შორს გაგზავნაღნი და ხალხის გაწყვეტით
 ჩვენის სამხედროს პატრეი ძრს არ დაეცეს»

ეს ბრძანება რომ მიიღო ღრაფმა ლუდოვიკმა ჰკოთხა ირა-
 კლის: ლაპარაკი რამ ხომ არა გაქვს აღამაჰმედ-ხანთანოდა
 ან ის სად არისო. სპარსეთის ჯარირა მდგომარეობაში არისო
 და ანგზების გაკეთება მეგძლიან თუარაო, რომ ჯ რეპო, რა-
 მელიც გამოსაგზავნათ დანიშნული არისო იმთი სურსათი და
 საქონლის საკმელი გაღმობიანონო. მეფემ უპასუხა: მაჰმედ-
 ხანი თავისის ჯარებით განჯაში არისო და ზამთრსკა-
 დევ ტფილისში მოილას აპირებსო; შეემისთვის არაფერი მიმ-
 იციაო; ში და დედოფელ დარია კახეთში ვართო; ჯ რა მე
 სრულებით არა მყავსო; ცოტაოდენ ჩემს უშიფროს შვილის
 გიორგის ჰყავსო და ის თითონაც კახეთში არისო, მაგრამ
 ჩემთან კი არაო; შეიდი ანუ რეა-ათასი რუსის ჯარს კაცის
 სურსათ ეიმოვიო, მაგრამ გზის გკეთების ღონისძიება კარ-
 მაქვსო. მეორე წიგნით მიმიწერა ათიათსს ანუ თორმეტს-
 ათას კაცს სურსათით შეეინახაო.

შერდს მარტს 1796 წ. თ. ქაფჯაფაძემ შეიტანა რუსეთის
 სამინისტროში ქალაღდი, რომელიც ირაკლი რუსეთის მშა-
 რთებლობას ესესხებოდა ერთს მილიონს მანეთს, ასე რომ
 ვაღა თითონ რუსეთ დავნიშნა და თენის მესატანთ რა-
 დენიმე ნაწილათ ყოფილიყო დანიშნული. იმ ფულს გო-
 რათ და პასუხის მგებელად მთელს თავის სახელაწიფოს ძ-

დევდა და გარდა ამის თავისს შემდეგ შექვიდრებებს.

ღრუბმა ლუღოე ჩმა რაკი მერტყო იარაველისგან, რომ მამქედ-ხან თავისის ჯარით განჯაში იყო, იმან ისე იფიქრა, რომ ეითო მახმედ-ხანს იქ ჯარის სურსათი შემოაკლდებოდა და საქონლის სკმელსაც ეღარ იშოვნოდა, იქ დიდს ხანს ეღარ დადგებოდა და იმ ზამთარს საქართველოში მოსვლასაც ეღარ გაბედებდა. იმისთვის ირაკლის იმან უარი შემოუთვალა ჯარის გამოგზავნის, რადგან, რომ შეიდი ანუ რეა ათასი ჯარის კაცის გამოკვება ზამთარში საძნელო იყო, მიტადრე უფრო რადგან საქართველო მტრსგან აუღებულ იყო და ორი ათასის კაცის გამოგზავნას ექვსის ზარბაზნით კი დჭირდა, მისთვის რადგან ქვეშევრდომთ ირაკლის ბრძანება არ აღასრულეს და იარაღ შესხმულნი არ იახლენ, რომ იმის უმღლესი სახელის პატრიე დაეცვათ ეს ჯარი აკმარა.

ერთი ბატალიონი გაგზავნა გზების გასაყეთებლათ და მრ. - ზდოკადამ ტფლისისკენ თხუტმეტს ვერსტზედ გასამართავათ სურსათს და საწყობსთვის. გარდა მის იმ ბატალიონს უნდა გაეცთებინა ოცთა მკუდი ხაიი თერგზედ, და იაღს აქეთი ტფლისამდისინ გზის გაკეთება და სურსათის მოწადება ირაკლის დახდეს ეღათ; მისთვის სქილო იარღი და ასი ფუთი თოფის წამალი გამოუყვანეს.

ორს ნოემბერს გზა შესრულებული იყო, ასე რომ პოვოხკა კარგათ გაიღოდა. ოცდარკას ნოემბერს ორი ბატალიონი ჯარი პოლკოვნიკი სიროჯნევის ხელქვემოთი საქართველოში წამოვიდა. სიროჯნევის უზრძანეს, მინამდისის ირა-

კლისგან არ შეეცო, რომ იმას თავისი ჯარი მზათ ჰყვანდა, ტფილისში ის ჯარით შემოსულიყო, იმ სთვს რომ ეითამ უნიითათ ეს რუსეთის ჯარი არაფერს შემწეობას არ მისცემდა და ტყუილი ჯარის ტარება იქნებოდა. როცა სირაქნევი ტფილისში შემოვიდოდა, ირაკლისთვის უნდა ცხვენა, რომ ქართველებს ქალაქი გაემაგრებინათ, იმიტომ უფრო, რომ ჰაერიც შემწეობდა და მაჰმედ-ხანიც განჯიდან მტკერის პირს მულანის მინდერებში წასულიყო.

ამ რუსის ჯარის წამოსვლამ დიდი იმედი მისცა სპარსეთის საბრძანებლის ხანებსაც. წინათ ღუღოვიჩმა მისწერა დალისტნის და სხვა ზღვის პირის ხანებს რომ ისინი ყველანი ერთათ შეერთებულებიყვნენ და მაჰმედ-ხანს წინააღმდეგი გახდომოდნენ და არც დამორჩილებოდნენ იმის ბრძანებას და რუსეთი იმათ შემწეობას მისცემდა ჯარებით. ზოგმა იმათგანმა მაჰმედ თანხმობა მისწერეს ღუღოვიჩს. თარხის მამხალმა; ყარაყაიდისამ რომლის ელჩიც ღუღოვიჩთან იყო და დაიფიცა კიდევ რუსეთის ქვემეგრდომზედ; ყზოყუმუხის ხამუთაიმ და სხვებმა დალისტნის მფლობელებმა თანხმობა სთქვეს მაჰმედ-ხანის წინააღმდეგობაზედ, მაგრამ რომ სრული იმედი ჰქონოდათ რუსეთის ჯარები ითხოვს. თუმც დაბანდის მიხალი-ხანიც თანხმა შეიქმნა იმისი, მაგრამ დიდ-ძალი ფული სთხოვა მისთვის და ჯარის მიმველება კი საქიროდ-არა სცნო, იმიტომ რომ ის საიდუმლოთ მაჰმედ-ხანს ფეშქაშსაც უშზადებდა.

ეს იყო მიზეზი რუსეთის ჯარის იშზადებისა დაბანდში გა-

გასაგზავნად და გალანძვირებული იქნა რომ შეეტყო
ეს, წიგნი მასწავრა რუსეთში, ცხრას თებერვალს 1796 წ.
თავადს ჭაქვაძეს, იმხვედ რომ რუსეთს სამა ათასი დამ ხუთს
ათასამდისინ ჯაი მიეცა მფისთვის და ის იმ ჯარით ჰპირ-
დებოდა, რომ რაც ხანებში იყენენ მდინარე არაქსს გაღმა,
სუყველანი დაემორჩილებინა და მაჰმედ-ხანის წინააღმდეგნი
გაეხადნა, და როგორც მოჰქცეოდნენ მაჰმედ-ხანს ირაკ-
ლიმ თავისი ჰზოი გაგზავნა თხუთჴეტს იანვარს 1796
წელს.

ჩემი ჰაზრი ეს არის: ხმელეთით ანუ ზღვით თუ ჯარს
გაგზავნით, როგორც მე აღრეც მოგწერეთ, საუყეთესო სიმ-
დიდრე მაჰმედ-ხანს აქეს ასტრახანში იასს აქეს მიწაში და-
ფლული შრავალი ძვირფასი თელები, მარგალიტა, ოქრო
და ტერცხლი; იმედი მაქვს, რომ იმას ყოველისფერს იპო-
ვნით თუ რომ ჯარს მალე გაგზავნით. შესდეგ ნადირ შაჰი-
სა თუ ესმე იმ ქვეყანაში სიმდიდრე ჰქონდა სულ მაჰმედ-
ხანის ხელშია ცხლა.

ამას ვწერთ იმისთვის, რომ სადაც ჯეროვანი არის შეა-
ტყობინოთ ეს უკა კიდევ შენ შეგასმენ, რომ თუ ამ ზამთარს
შემწეობა არ მოგეცა, მაჰმედ-ხანი იმ ადგილებში დარჩა,
დარწმუნებულნი ვართ, რომ ის მეორეთ მოეა ასაკლებათ,
რომელიც ღმერთმან გეაშოროს, რუსეთის ჭიქა-ქუხილიანის
იარაღის შიშით.

პოლპოვნიკი სიროვნიცი დუშეთში რომ მოვიდა, იქ
შეეტყო მაჰმედის, სპარსეთში წასელა და იმისგამო ის თა-
ვისის ჯარით მაშინვე უკან გაბრუნდა დუშეთიდან კავკასიის-

კერძო რუსეთმა 1796 წ. დაუწყო ომი სპარსეთს, გამარჯვების
სმა სჩქრობდნენ შვიტყო კავკასიის მხარე, მაშინ როდესაც
იმპერატორმა ეკატერინე მეორე გარდაიცვალა.

იმპერატორი პავლე პირველი რომ აღვიდა რუსეთის
სახელმწიფოს ტახტზედ, მაშინვე განკარგულენა მოახდინა,
რომ ჯარები თავიანთს ბინებზედ დაბრუნებულიყენენ, რომ-
ლისთვის ხუთს იანვარს 1797 წ. ლაფს ლუდოვის მისცა
რეკრუტი.

ჩტსნის საქმეების მოქმედების მოსძღვრე სპარსეთთან
ჩვენს ტახტზედ ასკლამდისინ და მავ მხარეზედ ჩტს-
ნის ჯარის წაყენა, რომელიც ჯერ რცერთი წრამათება
არ მოუხდენია, რომელსამე მისატყეებელს მიზეზს მიე-
ჩემება.

უშიშრად ფონს ჩტსნის სამძღვარების სამჯობნოთ ეხე-
ლეთ ჩტსნ, რომ მიჯნათ იყოს დადგენილი მდინარის ყუ-
ფანის ზღვათ შესაველიდამ მდინარე თურგამდისინ ყიხლარს და
სხვა ადგილებში მისაველამდისინ. ეს მიჯნა იყოს რამდენიც
მესძლო არს დაცული კარგათ. ასე რომ არამტოუ ჩტსნს
საბრძანებელს იკვამდეს, მორიდებაც ჰქონდესთ იქ ახლოდ
მკხოვრებთ მთს ხალხთ.

მეორე ყოველი რიგი მთას ხალხი, იმ მიჯნებზედ რომლე-
ბიც სტხოვრებენ, გყვანდესთ მეკავშარებულნი თამდაბლო-
ბაში დამოჩალებაში, იმისთვის ყოველივე შეწუხება და სი-
მამე სამსახური განაშორეთ და სიტკობებით მოექცათ და
რომ ისინი კემმარიტს ერთგულობაში იყენენ, იმისთვის გა-
მოართვით ამანათები და ეს ამანათები ან თქუტსთან გყე-

ნდესთ და ან ახლო ლუბერნიის ქლკებში შეინახეთ. იმათ
ლაჟინით ზედამახედავები ეს ზედამხედვენი უნდა იმათ ასე-
თის სოცტბოებით მოექცნენ, რომ შეაყვარონ რუსეთი და
მისცენ ერთგულობა.

„შეამე შესახებად ქართლის მეფის, რომელიც ჩვენის სა-
რწმუნოების არის. რადგან იმასაც და სხვა მთაერებსაც ერთ-
ობა ჰქონათ რუსეთის ყოველად მყოფლებთან და ირაკ-
ლისთანაც დადგენილი პირობა არის, იმისთვის გქონდესთ
იმათთან ყოველივე საქმის მოქმედება პიტოვისცემით ამას
ეცადეთ, რომ ის და სხვები რუსეთის ერთგულნი მბრძანებ-
ლები, ყოველთვის ერთმანერთში თანხმნი იყვნენ, და ჰქონ-
დესთ ერთმანერთის სიყვარული და ერთგულობა, მტერსაც
ერთათ წინაღმდეგობოდნენ და ჩვენი შემწობა, მტრის და-
ცემს დაოს, იმათთვის მმართლობის გამოძახებაში და მოთ-
ხოვნა რისამე ხარჯის და სამსახურის გარდა იმათის ერთ-
გულობისა.

„მეოთხე. თარღის მამხალი, დალისტინა მბრძანებელი და
ხენები დარბანდის, ბაქოსი და სხვანიც, რომელიც კასპიის
ზღვის დასავლეთით ახლო არიან, ეცადენით რომ სულ ესე-
ნი ჩუქნს მორჩილებაში იყვნენ, იმ სახით, როგორც დაე-
წერთ ზემორე ამის, ასე რომ ეინიცობა არის მჰმედ-ხანის
შეზავსთ მტერი დაეცესთ, ერთად შეებნენ მტერს.

„მეხუთე. ყურადღება გქონდესთ მანდაურს ჩვენს ქვემეგრ-
დომთ ეკრეხვედ, რომ შეწუხება და შეიწოვება არა ჰქონ-
დესთ, ისევე იმ გვარათვე სარგებლობდნენ როგორც ადრე
უსარგებლოთ და პირობის წერილობით არის.

„მეექვსე. ყოვლის გზით იცადეთ მაჰმედ-ხ ნს სიფრთხი-
 ლით შეასმინოთ, თუ მშვიდობით ყოფნა და ჩუქნი მეგობ-
 რობა უნდა, მაგ სახით ნუ მიქცევა, საქართველოს და სხვა
 საბჭანებლებს, რომელთაც კასპიის ზღვის დასაუღლეთით არის
 ნუ შეეხება და კადევ იმ ადგილებს და საქარეელოს შუა სა-
 ბჭანებლები არის ნურას მგაწუხებს; ჩვენთან იწყოს ეჭრო-
 ბა და საუკეთესოთ აღსრულდება თავისი სურველი. უკე-
 თუ ვისგანმე კაცი მოგივიდეთ სიყვარულით მიიღეთ. საქ-
 მე, რომელზედაც გამოზენილი იყოს ჩუქნი მოგვასხენეთ,
 რომ გიბრძანოსთ რასახით მოიქცეთ იმ საგანზედ. მასთან
 გაუთხილებით დაანახეთ იმას, რომ ჩუქნი წინააღმდეგობა
 მათთვის როგორა გასაჭარი და საქნელო არის.

„მეშვიდე. ამას ეცადეთ, ოსმალის სახელმწიფომ არას
 გზით არ იფიქროს, რომ ჩვენ იმისი მოძღულება და წინა-
 აღმდეგობა გეინდოდეს.

„მეღმადგენილების გვარად შეადგინეთ თქვენი ჰაზრი შე-
 სახებად მაგ მხარის და წარმოგიდგინეთ ჩვენ.“

ირაკლიმ მეფემ რომ შეიტყო იმპერატორი პავლე პი-
 რველის ტახტზედ ასელა, გაგზავნა პეტერბურღში თ. გარ-
 სეევან ჭავჭავაძე ელჩათ. თებერვლის თვეში 1767 წ. ჭავ-
 ჭავაძემ მართო პავლეს ორი ღრამატა, მათგანი ერთით
 ირაკლი ულოცამდა პავლეს ტახტზედ ასელას და მასთან
 სწორდა, რომ ელჩი გამოგზავნეო ჩემს მაგიერათ, ჩემის სა-
 ხლობის და ერთობ ჩემის სახელმწიფოს მაგიერათ მოგას-
 სენოსთ ქვემეურლობობა და თქუქნის იმპერატორების დიდ-
 ბულების საფარველს ქვეშე ყოფნა.

აპრილში მივიდა ქაეჭაიძე პეტერბურღში და სთხოვა ჯარების გამოგზავნა საქართველოში, იმისთვის რომ ან კიდე მაჰმედ-ხანი ანუ სხვა გარემე მტერი საქართველოს არ დასცემოდა. შემდეგ იმის მეფე ირაკლიმ თექესმეტს აპრილს წიგნით სთხოვა იმპერატორს პავლეს ოთხი ათასი კაცი ჯარი გამოეგზავნა, ამ მიზნით, რომ მახმედ-ხანი თავის ფირმანში ასე სწრდა ირაკლის:

„რუსეთი ყოველთვის ვაჭარი ყოფილა და ვაჭრობით უცხოვრია, სხვა და სხვა ფერი შაუდი და ჭიაფერში შცღობილი უსყიდნია და ვის უნახამს, შესძლებოდეთ მაგათ თოფის, ხლშის და სხვა იარაღის ხმარება.

„რადგან იმათ ეხლა გაბედეს ჩემს საბრძანებელში მამოსელა, მისთვის ჩუტნი უმაღლესი ფიქრი მივაქციეთ იმ მხრებს და ყოველად ბედნიერნი დროშები ჩუტნნი გვიწოდოდა წარგეგზავნა, მისთვის რომ დავისჯა დი გავაწყტა ისინი, მაგრამ იმათ რა შეტყეს ეს ჩუტნი ჰზრი წავიდნენ თავანთს საძაგელს ქვეყანაში! ხედვენ ჩუტნნი ხელ მწფურნი თვალნი ეინ ღირსი არის დასჯის და ეინ გაწყვეტისა მისთვის ჩუტნს დიდებულის სხივით ეგ მხარე განენათლეთ, მაგ მხარეში და მინდერებშა მიწა მოეფინება ჩუტნის ჯარის კარებებით, მაგრამ რადგან თქუტნი უმაღლესობა უპირატესნი ხართ სპარსეთის სახელმწიფოში ჩამომავლობით, ღირსებით და ჩუტნის მოწყალის თალით პატრეს გცემთ, მისთვის როგორც წინათ ამის, ხლა გაცნობებთ, რომ იმ სახითგე გვაქვს თქუტნი პატრისცემა ჩუტნს გულში, როგორც გესურდა თქუტნი კეთილის მყოფობა; შემთხვევა რომელიც თქუტნს უმაღლესობას

მიეცა, თქუენ თითონ ხართ მისი მიზეზი, მაგრამ რადგან ჩუენი მოწყალე გული ყოველთვის განახლდება და გრძნობს სიმართლეს, მისთვის თქუენი უმღლესობა ანუ თქუენი ძენი შემძლებელ ხართ გვემსახუროთ და ღირსი იქმნეთ რომ ჩუენის სახელმწიფოს საუნჯიდამ მიიღოთ განკლებული მოწყალეობა ჩუენი და კარნი ჩუენის სასახლის განხსნინი არის თქუენტვის; შეგვიძლიანთ თქუენა ანუ რომელს მუ თქუენს შევიღოს. რომ უშიშრად გვიტლოთ სამსახურში უკეთუ ამ მოწყობილებას არ აღასრულებთ თქუენ თითონ იცით რაც წარმოსდგება.

ირაკლი მეფის სურვილი და თხოვნა თითქმის აღასრულეს. მოვიდა რუსეთიდან ბრძანება, რომ ორი ბატალიონი, რომელიც ტფლისში იყო პოდპოლკოვნიკი პეშნევის კელკემოთი, მანდ დარჩეს; ამ ამბავმა მთელი ეს მხარე გაამხიარული. შეიღდ მათს მოუვიდათ ეს ამბავი ტფლისში, მაშინვე ყოველს ეკლესიაში პარაკლისი გადიხადეს სიხარულით და ხალხის გულის გასამაგრებლათ. მაშინ ქართველებისთვის გულის გამაგრება და იმედე დიდა საჭირო იყო. რამდენსამე დღის შემდეგ ირაკლის შაჰის ელჩი მოუვიდა, იმაზედ, რომ ხელწერილი მიეცა ირაკლის შაჰსთვის მორჩილების და მზედ მეტს აღარასა სთხოვდა. და რომ უმეტესად დაენახებინა შაჰის ირაკლისთვის თავისი ძლი. სწერდა რომ, მე დიდ ძლის ჯარით თავიჩხს ახლო მიანში ედგევარო. ირაკლის შაჰის ჯერ ისევე ემინოდა, იმიტომ, რომ როგორც საქართველოს მოეპყრა ის უსამთლოთ, ხანებსაც, რომელნიც საქართველოს ახლო იყენენ ისე ეპყრობოდა

მაჰმედ-ხანმა ბრძანება მისცა ბაშბაის და ბორჩალოს ხალხნი ერეენის ხანის ხელქვემოთნი იყენნო და ჩემს სამსახურშიც მზით იყენნო, ყაზახის და შამაქადლის ხალხნი განჯის ხანის ხელქვემოთ იყენნო. ნახჩეენის ხანსჯერ თვალებით დასთხარა და შერეო იმოდენა აცემინა ჯოხით, რო? ცემაში მჯკლა. ხოს ხანსაც ისე უყო. განჯის ჯავათ ხანი თავისთან წააყენინა და იმის აღგოლს სხვა დანიშნა. ერეენის ხანს მუქარაშუეთ კლა, რომ თუ ხუთს-ათო-ათასს თუმან არ მომცემო დაგაბრჩობინეფო. იმან ორი-ათასი გაუგზავნა და დანარჩენის გასაგზავნათ რაც რამ ძვირფასი ნიეთი ჰქოდა გასყიდეა დაიყწო. ნახჩეენის ხალხი სრულებით აიკლო, გაცარცეა და მრავალი იმათგანი სხვა და სხვა აღგიღეწში გადაჰკარგა ამ ამბების გამო ქართველებიც და საქართველოს მეფეც შეშინებული იყენენ.

იმპერატორი პავლე პირველი მოსკოვში დაგვირგვინოსნდა და იმის მიზნით საქართველოს ელჩი რამდენსამე ხანს რუსეთის მმართველობას საქართველოს საქვეშხედ ველარ მოელაპარკა. იენისში თ. ჭიკუბაძემ იმპერატორს წარუდგინა ირაკლის მეფის თხოვნა, ამზედ: პირველი, რუსეთის მიელო საქართველო თავის საფრევლს ქვემ; მეორე, დაემტკიცებინათ საქართველოს მეფის მემკვიდრეთ ირაკლის უფრასი შვილი, პირველი: ცოლისგან, გიორგი; მეფისთვის მიეცათ რუსეთის კანონები, რომ სახელმწიფო იმ კანონით განეგოთ და იმათი ამოხოცალიყო ზოგიერთი ძველად მემკვიდრისი პსური უკანონო საქმის წარმოებაები, რომელიც წინააღმდეგი იყო ქრისტიანის სარწმუნოებისაც და არც სასარგებლო იყო.

მეფემ ირაკლიმ, სთხოვა იმისი შეილები და შეილის შეილ მზი რუსეთის სამსახურში მიეღოთ და ხალხის მაგიერათ სთხოვა რუსეთის ჯარის დარჩენა საქართველოში მინ. მანღრეულება და აქლებდა არ გათავებულყო შემდეგ დამშვიდების თ. ჭაყვაძემ თერთმეტს იენისს 1797 წ. სთხოვა ჯარადერჩინათ იმოღენი, რამდენიც იმპერატორს ენებებინა; ამ პირობით, რომ მეფე არას გზით იმ ჯარებს უიმპერატორის ბრძანებით არც დასძრამდა საღმე და არც მოიხმარებდა საქართველოს გარეთ, და ამასთან მომიჯნავე საბრძანებლებთანაც სიყვარულით და მეგობრობით იქნებოდა მეფე, მინამდსან იმპერატორის ნება იქნებოდა. მეფეს თავის თავათ არათფერი წინააღმდეგობა და უსიამოვნობა არ დაეწყო მომიჯნავე ბრძანებლებთან.

აქამდისინ შთელს კეკასიის მხარეს მეფე ირაკლი დაუმარცხებელი და ძლიერი ხელმწიფე ეგულებოდათ, ესლავი ასეთს მდგობარეობაში იყ, რომ რუსეთს ეხეწებოდა და იმათის ჯარის მომეღლებას საქაროებდა, მემწეობას სთხოვდა თავიის სამეფოსთვის. თ. გარსეან ჭაყვაძეს მოეხსენებინა იმპერატორის რჯს, საქართველოსთვის რუსეთის ჯარი ფარი აის ცალის მხრით ხალხის დასამშვიდებლათ და მეორეს მხრით, რომ ყველანი თავიანთს საძღვარში იყენენ და ვერა გაბედონრა წინააღმდეგობა იმათ, ვისაც სურსთ მშვიდობის დაღვევა.

გარდა ამისა მეფის ირაკლის ბრძანებით თ. ჭაყვაძემ სთხოვა რუსეთის მმართველობას:

ა. რაც ქართლში და კახეთში იხივები იყო, რუსეთს მიეღო თავის უწყებაში და იმპერატორს დაენიშნა იქ ნაჩაღნიყები და კომენდატები; აგრეთვე რაც მადნები არას საქართველოში ისინიც სულ მიეღოთ. ჭაჭაეძეს პოეზსენებინა რუსეთის მმართველობისთვის, რომ იმ მადნებში მრავალი ოქრო, ვეცხლი და სხვა ამისთანები არისო; მეფეს ირავლს ვერაფრად ვერ გამოუყენებია ის მადნებო, იმიტომ რომ მცოდნე მდნის ხელოვნების კაცი არა ჰყავსო, და სხვა ხალხის მიყვანა კი არ უნდაო, რომ მაჰმედიანნი არ გამოდიდრნენო.

ბ. ფული, რომელიც გაეყვებინათ ცალს მხარეს იპვერატორი პაეღეს სახე ანუ სახელის ასოებით ყოფილიყო და მეორეს მხარეს ნიშანი მეფის და საქართველოსი ყოფილიყო, შესტყობოდა, რომ საქართველოში იყო ჩამოსხმული.

ჯერ იმას პასუხი მიეღო თავადს ჭაჭაეძეს რუსეთის მმართველობისგან რომ ქართველებმა მაჰმედ-ხანის დაძქრად და საქართველოზედ მეორეთ წამოსელა შეიტყეს და ამ ამბავმა ძალიან შეაშინა ხალხი.

რადგან რომ შუშის ხანი მაჰმედ-ხანს არ შეეპუა და არც დამორჩილდა, ყენმა ეს წყენა არ დაივიწყა და მის დასასჯელათ მეორეთ გამოგზაენა დიდ-ძალი სპარსეთის ჯარი არაქსის ნაპირისკენ, იქ დაიწყეს ამ ჯარმა აკლება და დარბევა. ყარაბაღის ხალხის იბრაჰიმ ხანმა თავისის ცოლშეილით და რამდენიმე ალაღარებით დაანება თავის საბჭანებელს და ქარ-

ბელაქანში გაიქცა. მაჰმედ-ხანმა რომ შეიტყო ეს, ორი-ათასი რბეული ცხენოსანი კაცი გაუყენა იბრაჰიმს, რომ ან მოეცლათ და ან ეგვიპტეში ცოცხალი დაეჭირათ. ეს ჯარი იბრაჰიმს მოეწია, მაშინ როცა ის მდინარე თეთერს გადიოდა, ის იქ იმათ შეებრძოლა, სპარსები დამარცხა და თითონ გაიქცა და მთაში დამალა მაჰმედ-ხანს. იქ ყარაბაღს სამთაგრო ქალაქი შუმა უომრად დაიღოდა იმის საბრძანებელსოფლებს აკლება დაუწყო.

მაჰმედ-ხან დადგა იბრაჰიმ-ხანის უფროსი ძეგლის მაჰმედ-ხან-ალის სახლებში, რომელიც არის სამხრეთ-აღმოსავლეთის მხარეს მალაღს გადმოკიდებულს მთზედ. შესავალი აქვს ალყაფს კარით და მკრე დიდი ეზო. სასახლის წინ სხვა ფერა მინით დახურული სარბენი, მზის შუქის მოსაფარებლად და აქ წინათ მის, მშენებელს ოთახში და ძეგრფასს საფენზედ იჯდა მოცული თავის ცოლშიღში ყარაბაღის მბრძანებელი.

შვიმ ამ სახლის საუკეთესო ოთახებო თავის კარის კაცებს მისცა, თავისთვის კი ერთი მიგნის-შვიმ პატარა ოთახი ამოირჩია, იმითომ რომ ხალხს იმისთვის არ ეცქარნა. იმ ოთახს იქით იყო ტალანთ გაყოფილი სხვა ოთახი და იქ იყვნენ შვიმის საყვარელნი ყულები: საფარ-, ალი და აბაზ-ბეგი.

ბნელი ოთახი იყო, რომელშიაც შვიმ იღვა და არც რა რამ განსაკუთრებით მორთულება ჰქონდა, მარტოკა ძირს ეშალა ძვირფასი ხალი და კედელთან იღვა ში-

ჰის ტახტი, ის იყო იმისი საწოლიც და მასთან სამეფო ტახტიც. ზედ იმ ტახტად ეფარა ძირამსდისინ ფარისმარგლიტით ნაკერი ძვირფასი საბანი და შიგ ძვირფასი თელები ჩართული ჰქონდა, ხასყირმიში ხავერდის და ის ადგილი იყო და ჩენილი მეტყვერავათ დასაჯდომათ, ამ ადგილს იჯდ ხალმე მოყცილი ხანი წითელის ქირმანის შალის ტოლომით.

სასახლის წინ ირვოდნენ ყიზალბაშები და ეზოში იყვნენ დაბინავებულნი შაჰის რჩეულნი ჯარის კაცნი, რომ შაჰი ხმაურობით არ შეწყუბებინათ. შიშისგან მთელს შუშაში სიჩუმე იყო. შეიდა დღე ამ ეკარად სცხოვრებდა ყენი მუშაში. მრვე დღეს საღამოზედ შაჰიმ ლოცვა დაიწყო თავის ოთახში, იმ დროს იმასთან შევიდა ოთახის კარებში შალახი-ხანი, რომელიც მთელის შაჰის ცხენოსანი ჯარის უფროსი იყო.

— შენ როგორ გაბედე დაუბარებლივ ჩემთან მოსვლა, შე საძგელო უმზავსო მონავე? გაჯაყრებულმა ყენმა ჰკითხა.

— შე უღირსი ზონა შენი ვაღსრულებ ნებას ჩემის ბრძანებლისას, რომელიც მითხრა საფარალიმ თავისს პირით, მდაბლად თავი დაუტრა ამ ხანმა და ძლივს შიშის კანკალით მოახსენა.

შაჰიმ მშინვე საფარალის დაუქახა და რომ შემოვიდა, ჰკითხა იმას.

— შე შენ როდის ვიბქანე საღიხ-ხანის დაქახება?

— ნახევარი საათი გახლავსთ მას აქვთ, მოახსენა საფარ-ალიმ.

— მიჭარაბე, შეჩვენებულაო დაიძახა მაჰიმ და დაძბაჩა დაუმიზნა გულში საფარ-ალის, მაგრამ არ ესროლა და მაშინვე ძირს ჩამოიღო.

— სიცოცხლე მაჰის მონია შენს ხელშია. იქნება ბოროტმა სულმა აცდინა ყური ჩემი და სწორედ ვერ გავეგონე ბრძანება ჩემის მეუფის, თორემ როგორ გაბედავს უღირსი ჭიის მგზავსა ტყუილის თქმა? წინაშე ზეციურის ღვთისა და ქვეყნიერ.დ მისის მზისა. ხტევა საფარალიმ.

— თუ სმენა არა აქვსთ შენს ყურებს, ჩემთვის ეგენი საჭოროანი არ არიან... წადი? უთხარ დ გჭრან

მაჰის ბრძანება იმავე წამს აღასრულეს და საფარ-ალის ყურები დასჭრეს.

ის დღე დაღამდ. მაჰმედ-ხან იწვა ტახტზედა. მეცქეროდა სანთლის შუქს და თავის სამედიდურო საქმეებზედ ფიქრობდა, რომ როგორ გვეყრცელებინა თავისი საშეფო და როგორ თავისი თავი გეცდლიერებინა.

უეცრად წარბი შეიკრა, მრისხნე სახე მიეცა, წამოიწია და მკლავს დაენდო, ყურის გდება დაუწყო. რალაც ჩუჩუნნი და ტირილი მოესმა საჩქაროზედ თავის ყულებს დაძახა, საფარ-ალი ფერწასული იყო და თავი შეხვეული ჰქონდ, სისხლში მოსვრილი ხელსახოცითა, ნაზ-ბეგსაც შეშინებული სახე ჰქონდა, ამ სახით შემოვიდნენ....

სიმხიარულის მაგერათ, რომ სიკვდილს გადარჩი და ეგ

წყალობა მოვიდე და მცირე სასჯელი მოგეცი, შენ კიდევ გაბედე, რომ დღეაღმოსაღმოს ტირი...შენც ეგ გაბედე რომ ჩემს ოთახთან ხმა მაღლა ლაპარაკი დაიწყე, ძილი გამიქრთეთ...თქვენ ჩემთვის საჭირონი აღარ ხართ, ხვალ როგორც რომ ამოვა მაშინვე მზე ორთავე თაეებს დაგაყრევენებთ. კიდევ რამდენიმე არიან თქვენსავეით საძაგლები; ხვალ დილით სასჯელს გაემართამ, თქვენის თაეების მინარეთს ავაშენებ აქა, მამქორის მინარეთხედ მაღალსა...გაიგონეთ, წადით დაიკარგენით ახლა....

პარასკევის წინა ღამე იყო, ამისთვის შაჰიმ იმათ დახოცას იმ ღამეს თაეი დაანება და გათენებამდისინ გადასდო. შერე შაჰიმ დაიძინა; მაგრამ იმ ს ნოქრებს ანუ ყულებს კი არ ეძინათ, იმიტომ რომ დარწმუნებულნი იყვნენ, რომ შაჰი თაეის სიტყვას უიქოლოთ აღასრულებდა. იმათ ან გათენებამდისინ უნდა მოეთმინათ და რომ გათენებულყო სიცოცხლეს გამოასალმებოდნენ და ან რამ უნდა აეტეხნათ იმისთვის ვინც იმათ სიცოცხლეს ასალმებდა; იმაზედ დიდხანს იფიქრეს და ბოლოს გულში განიზრახეს რომ გეებდნათ და თაეი სიკვდილიც გადაერჩინათ.

ეს ორნივე ხანჯლებ შემორტყმულები ჩუმათ ტაოანში შევიდნენ და კარის ფარდის უკან დადგნენ, რომელიც იყო ჩამოფარებული ყენის ოთახის შესავალს კარებხედ. ოთახში სიჩუმე იყო, ყენი მეუძრ ვათ იწეა და შერე ეძინა. აბასმა კარის ფარდის სიფრთხილით გადასწია და რადგან ფარდა პრეშუმის იყო შრიალი დაიწყო. ამ მაშაშუმხედ აბას შე-

ემინდა და გაქვავებულსაეით დარჩა და ფარდაც ხელში შე-
რჩა, გულმა ფანცქალი დაუწყო ასეთ რიგათ, რომ ეგონა
მძინარეს იმ გულის ძაგა-ძუგის ხმა გამოადვიებდა. ეს ორ-
ნი ერთმანერთს უყურებდნენ აბას და ალი და ერთმანერ-
თის ზნრი სახის მეტყველებით ეყურებოდნათ, მოკელა უნ-
დოდნათ შაჰისა და ვერც გაებდნათ, ვერც თავიანთი თავი
სასიკვდილოთ მიჰებოდნათ. დიდს ხანს იყენენ დაბრკოლე-
ბულნი, ბოლოს თავიანთის თავის სიცოცხლე ირჩიეს. სა-
ფრადიმ ფარდა ხელში შაგრა დაიჭირა და მსწრაფათ შე-
იხედა ოთახში, დაინახა რომ შაჰის სინთლის მუქ მისდ-
გომოდ, შაგრამ გულის ძილში იყო.

ეს ორნი ერთათ შევიდნენ სიფრთხილთ შაჰის ოთახში,
აბრეშუმის წინდებით ჩუმათ გაიარეს გამლილს საფენზედ და
შაჰის ტახტთან მივიდნენ. ორნიე მკელიელები თავს დაადგნენ
თავიანთს მსხვერპლს. ხანჯალი რომ ქარქშიდამ ამოაძრო,
სანთლის მუშხვედ ხანჯალმა ლაპლაპი დაიწყო და საფარ-ა-
ალიმ მაშინ ბერი აღარ იფქრა, შარდათ გულში ჩაატა მძი-
ნარეს ხანჯალი.... აღა-მაჰმედ-ხან წამოხტა, გულზედ ხელი
წაივლო, შეხედა თავის მკელიელს არეულის, დაბნულის თეა-
ლებით და დაუძახა:

— ჰი შე საძაგელო! დღე მენ ირან, დაქციე...

ეს რომ სთქვა, მაშინვე გულადმა გადაეარღა ქვეშავე-
შხედ, დახუჭა თვალები და ამ საშინელმა კაცმა სული და-
ლია. იმითი დასრულდა იმისი ცხოვრება და დიდება,

მაჰმედ-ხანის ჯარმა და მოხელეებმა როგორც რომ შე-

იტყეს იმის მოკვლა, მაშინვე სიხარულით შეტვიფდნენ იმის
ოთახში, რაც ჰქონდა მოიპარეს, და გაცარცვეს. მერე
აიყარნენ მურიდამ და სპარსეთში წავიდნენ.

მაშის სიკვდილს შემდეგ რუსეთის მმართველობამ საქი-
როდ აღარ სცნა საქართველოში რუსეთის ჯარის დგდება
და მაშინვე კავკასიას გაიყვანეს. ენენისთვეში რუსის ჯარი
საქართველოში აღარ იყო, ირაკლი მეფესაც აღარათრის ნუ-
გეში და იმედი აღარ ჰქონდა, რომ ან ვარემე მტერი მოე-
შორებინა და ან შინაურობა დაემშვიდებინა.

იმპერატორმა პავლემ, მეფეს ირაკლის თხოვნებზედ იე-
ნისილამ დეკემბრამდისინ პასუხი აღარამისცარა. თ. ჭავჭავაძე
რუსეთის კანცლერს მხირად ეხვეწებოდა იმაზედ, რომ პასუ-
ხი დემურებინა. კანცლერმა ქრისტიანობისთვეში პირად შე-
ატყობინა ჭავჭავაძეს, რომ თქვენს სათხოვრებ ვერ აღვას
რულებთო. ამან მალლობა შეუთვალა შეტყობინებისთვის და
სთხოვა ან მინახენითო და ან მომწერეთო.

რვას ქრისტიანობისთვეს გარსევან ჭავჭავაძემ მისწერა
კანცლერს, რადგან რომ ერთის სარწმუნოებისანი ვართო ქარ-
თველები და რუსეთი, გარწმუნებთო, რომ ჩვენ ყოველთვის
მორჩილი ვექნებთო რუსეთს, როგორც მართმადიდებ-
ლის სახელმწიფოსიო, მაგრამ იმას გთხოვ მიბძნოთო: პი-
რობის წერ ღი, რომელიც დასდეს საქართველოში და რუ-
სეთშია 1793 წ. ერამნეთშიო, ის წერილი მოქმედება-
ში, ანუ მხედველობაში კდევ არის თუ აღარაო? და თუ
აღარ არისო, მაშ ნებას ხომ მოგვცემთო, რომ აღრინდე-

ბულათ საქართველოში ჩერგების ჯარი შეეინახოთ, რომელი საქართველოს მტრისაგან უცეთესად იცემდაო. ეს არზაც უპასუხოდ დარჩა.

მერე თ. ქაფჯაყაძემ ოცდათერთმეტს დეკემბერს 1797 წ. არზა მიართო იმპერატორს პაელეს და იმ არზაში სინანული და ჩივილი დასწერა, იმაზედ, რამ ერთის წლოს წინათვე არ გამოუცხადეს უარი არზებისა და თხოვნების პასუხად. . და იმ არზაში ესე დასწერა:

„რომ სცოდნოდა მეფეს, ჩემს ხელმწიფეს ეს, მაშინ სხვა გზით დაიცედა თავის სახელმწიფოსა. ვერ გაუბედამ ეიფიქრო ... , რომ თქუნი იმპერატორების დიდებულება ამ გვარს პასუხს მისცემდით მეფეს, რომელიც თავისი ჩამომავლობით ხალხით საუკუნოდ რუსეთის იმპერიის ქვეშე-ერდომობას მიეცა. იმ წმიდის წერილის ძალთ, რომელიც საქართველომ და რუსეთმა ურთავრთად დაადგინეს მეურვეელად, რმეასა, აღასრულებს მეფე დასამეგო მსი ასე რომ თავი თვისი დასდეს იმის აღსრულებისთვის, მიეღებ ყოვლად უპორჩილესს გაბედვას, მოგაგონეთ აზრებს და ეციოთნამ: გნებავს თუ არა, დიდებულო ხელმწიფე, ის პირობის წერილი აღასრულო და ჩემს ხელმწიფეს მისცე და პირებული შემწეობა ანუ ომლისამე დროებამდისინ ვერ შეიძლებთ მისს აღსრულებას? დიდებულო ხელმწიფე, ინებე მოწყალების პასუხით განშლა ჩემს მიუხვედრელობის და მთელის საქართველოს მოლოდინისა, რომ ჩემი ხელმწიფე და ხალხი მისი აკამდისინ არიან დარჩენილნი გაუგებლად

მეფის ირაკლის მძამე ავთმოყოფობისა, მაშინვე მეფეს მოსა-
რჩენათ დანიშნეს ჰეკიმ ღერცეუზისე ირაკლი მეფას შვილი
მირიან, რომელიც რუსეთში იყო 1784 წლადამ და რუსეთის
სამსახურში იყო ღენერალ მაიორას ჩინით, ის და ეს ჰეკიმი
ს.ჩქაროზედ წამოვიდნენ საქართველოში. ცოცხალს ვედარ
მოუსწრა მირიანმა თავის მამას მეფეს ირაკლის, ამიტომ, რომ
ავდრები იყო გზები გაფუჭებული იყო და ამ მიზეზით გზაზედ
ღუგუციანდა. მირიან თელავში მოვიდა 15 თებერვალს და
მაშინ მეფეთ იყო დასმული გიორგი და იმის შეშვიდრეთაც
იულონ ბატონისპელი იყო დანიშნული, ესე იგი მეფას ირაკ-
ლის შვილი მეორე კოლთან ნაყოლი.

მირიან ბატონისშვილმა ათს 1798 წ. მისწერა ხელმ-
წიფე იმპერატორს რუსეთში „საქართველოს მამა-პაპეულს
სახელმწიფოს ტახტზედ დაუ ეამთ მეფეთ ჩემი უფროსი ძმა
გიორგი და იმის შეშვიდრეთ დაუნიშნამთ მეფის ძე იუ-
ლონ. ოსმალის სახელმწიფო და სხვა მომჯნაფე მეუფენი
ცდილობენ, რომ საქართველო განაშორონ თქუტუნის იმპე-
რატორების დიდებულების მფარველობილად, მაზედ ზოგნი
ერთნი ჩვენგანიც თანახმანი არიან; მაგრამ დედა ჩემი ერ-
თობ თავისის შეილებით წინააღმდეგობს ამ ზოროტს
აზრს.

•გულ მსურვალე ცხარის ცრემლით ებეღამ მოგახსენოთ
თქუტუნს იმპერატორების დიდებულებას, რომ თუ სასწრა-
ფოდ არ გამაგრდა ჩენი სახელმწიფო, მთელი საქართვე-
ლო შეეცემა მამკედლიანობას.

გიორგის გამეფება და მისი ტახტზედ აღსვლა.

საქართველოს ჯერ არ მოეხდენა ალა-შაჰმედ-ხანის ვლენის შემდეგ, რომ მეფე ირაკლი გარდაიცვალა,

რომელიც გულის ტკივილი და სიყვარული ჰქონდათ თავიანთს მამულის და სამშობლო ქვეყნისა, იმათ ირაკლი მეფის გარდაცვალება ღვიისგან ახალს დასჯათ მიიღეს და თავიანთის ქვეყნის უბედურებათ მითვალეს იმისთვის, რომ ხელამდნენ არეულებას და განფთხვილებას. და რომელიც თავიანთს საყუთარს საზღებლობას ეძებდნენ და საქათველოსთვის არა ზრუნამდნენ, იმათ ეს ახალი ცვლილება დიდათ ესიამოვნათ, რადგან ანღრეულ ქაში და უთანხმოებაში შასაძლისი იყო მოპოება რისამე სხვის საყუთრებისა.

ირაკლი მეფეს დარჩა შვიდი შვილი, იმათში უფროსი იყო გიორგი, ნაყოლი მეფის პირველს მეუღლესთან, თუც კანონიერი დადგენილება არა ყოფილა, მაგრამ ძველად ჰქონდათ საქართველოში ჩვეულებად შემოღებული, რომ მეფობას ხელმწიფის უფროსი შვილი მიიღებდა ხოლმე. იმათად ყოფილა ეს მაგალითი, რომ სახელმწიფოს განმგებლობა მიეღოსთ ხელმწიფის ძმებს, ქალთაგანი მკვე სულ არაფინ

ყოფილა, გარდა სახელოვანის თამარის და მისეს ქალის რუსუდანიის. რადგან ირაკლი მეფის მეორეს ცოლს დედოფალს დარიას მრავალნი ჰყვანდნენ ნათესავენი, ასე რომ კაცი და ქალი ორმოცდა ორნი სულნი იყვნენ და იმათი მემწეობით და მედით ხმა და ძალი ჰქონდა, ცდილობდა დარია, რომ ხელმწიფობა იმის რომელსამე შეეღოს დარჩენილად და არა ამის გერს გიორგის.

უკანასკნელს წლებში ირაკლი მეფე მოხუცებულებისგან და მწუხარებისგან მოუძღოურდა და იმის გამო სახელმწიფოს განაგებდა დედოფალი დარია. დარია ამ თავის განმგებლობაში ის კი ვერ შეიძლო, რომ ძველად დაწესებული ჩვეულება მფობის მიღებისა მოეშალა და ეს კი მოახერხა, რომ შეყარა ხალხი და დაათანხმა იმაზედ, რომ გიორგი როცა გარდა ცვალებულ იყო, მეფობა იმას შეიღობი აღარ მიცემოდათ და დარიას შეიღობს რგებოდათ, რომელიც იმათში უმფროსი ყოფილიყო.

მოხუცებულა და ავით მყოფი მეფე ირაკლი ხედამდა უბედურებას და ტირილს თავის ქვეშერდომთა, არც თავისის სახლობისგან ჰქონდა მოსვენება და ნუგუმის-ციმა და თავის, უკანასკნელი დღეც კი მოსვენებით ვერ დაასრულა. დარიასაგან შედგინილი ოქმი, მეფობის მიღებისა ირაკლის მიართვის დასამტკიცებლად, ირაკლიმ თუმცა ბეჭედი დასვა, მაგრამ თავის სურვილის წინააღმდეგი იყო ის ოქმი და შემდეგ ამის 28 მაისს 1794 წ. თავის შეიღოს გიორგის წიგნი მისწერა, ამ სახედ: „დამტკიცების ოქმი, რომელიც

მივეცი შენს ძმებს, მართალია ასე იყო, რომ ძალათ და უნებურად ბეჭედი დამსმეინეს; ჩემს უნებურათევე იყო ის დაწერილი, იმისთვის ის ოქმი არ არის კეშმარიტი და არც ძალი აქვს; მერწმუნე მე და ღმერთსაც, გეფიცები მამა ჩემს თეიმურაზს, რომ მე იმ ოქმის თანახმა არა ვარ. როცა ეს ომიანობა დასრულდება, მაშინ როგორც ჯეროვანი არის, ის სახით მოვახდენ. იმას ღეთის სახელით გარწმუნებთ, რომ ვინც როგორ უნდა ეცადოს, მე შენს უფლებას არ შეეცხოს და იმ ოქმს, რომელიც შენს ძმებს მივეცი, გავაუქმებ.

დამიჯერე, რომ რაც უნდა მოხდეს მე შენს სიმართლეს არ მივეცხები და არც შენს ძმებისას და ვინც წინააღმდეგობას მოინდობებს, მერწმუნე რომ თანახმა არ შევიქმნები.

ირაკლიმ ეს თავისი აღთქმა ევ^რ აღასრულა, ჯერ მაჰმედხანის მოსალამ დააბრკოლა და მერე მწუხარებამ, ავათმყოფობამ და სიკვდილის მოსწრაფებამ. თუმცა ირაკლიმ თავის შეიღს გიორგისთან თავი იმართლა, მაგრამ მაინცკი გიორგი გულნაკლულად იყო და ძმებში განხეთქილების მიზეზი და დედისნაცვლის შურის ძიებისაც ეს იყო.

მევე ირაკლი რომ გარდაიცვალა თუმცა თავს დასტოროდნენ, მაგრამ ჯერ არ დაესაფლავებინათ, რომ მაშინვე გარდაცვალებული თითქმის დიფიწყეს და ერთმანეთში მზაკერობა გამართეს. დედოფალი დარია იმას ცდილობდა, რომ მეფობა გიორგისათვის აეცდინა და თითონ ჩეგდო ხელში და შემდეგში თავისი შვილის იულიონისთვის მიეცა და თუ ეს ვერ

მოხერხებინა, ეს მიიღო ექმა, რომ გიორგი და თათონ და-
რია ორნი ყოფილიყენ საქართველოს სამეფოს განმგებლები.
გიორგი ყმაწილკაცობაში უფრო მამაცი იყო, მ.ნ.მ. ვაჭკაც-
ობაში. გიორგის ყმაწილკაცობაში ირაკლი ერეკლეს ეომებ-
ოდა, გიორგის ცალკე ჯარი ებარა და იქ იყო ისიცა, მამ-
ინ გიორგამ ისეთი ვაჭკაცობა გამოიჩინა, რომ ყველანი გა-
აკვირდა და მეფე ირაკლიმაც იმისის უნარით გაიძარჯვა
მამინ. შემდეგ ამ ს გიორგის ნჭი აღარა უჩნდარა და თა-
თონის ის სამართო-სასუფლიეროთ ემადებოდა და არა მეფე თა-
მეტის-მეტე მლოცავო კაცი იყო და ყოველს საქმეს ამოღ-
რისხავდა, თქალსა და ყურსაც ამორებდა ყოველს-
ფერს. სამღეთო პირნი დიდა პატრიის მცემლნი იყენენ გი-
ორგისა და გიორგის წინააღმდეგთ ამისი ემანოდათ, რომ
სამღთო პირი გიორგის სიყვარულით და პატრიისცემით ირა-
კლისთვის უკანასკნელს დღეში თავს არ შეგებდენებინათ და
ეს ოქმი, რომელიც ირაკლის დასტყუეს მეფობის მიღება-
ზედ, არ გაეუქმებინათ; მისთვის ეს მოახერხეს, ირაკლი ჯერ
ისევე ციხეხალი იყო, რომ გიორგი თავადამ მოამორეს
ირაკლის და თელავადამ გამოასტუმრებინეს თავის მამას, მა-
შეშიც კარგი მოადეს.

შემდეგ მამედ-ხანის მოხელის ტფილისი სომ აკლებუ-
ლი იყო, მერე ჭირიც გჩნდა და ყურის მგდებელი კი იქ
აიღიენ იყო. ეს კარგი მიზეზი იბოეს გიორგის მტრებმა; მე-
ფეს ირაკლის მოახერხეს, ტფილისს ყურის მგდებელი არ
ჰკავსო და გიორგი გაუზანეო, რომ ყური უგდოსო, ირა-

კლიმ გიორგი მაშინვე დაიბარა და უბრძანა, რომ ტფილისში წასულიყო. გიორგი თავისა მისვლა თავისის მტრების ზრს და რისთვისაც უზანდინენ და თავიდან იშორებდნენ, მაგრამ ის მეფის ბრძანებს სრულდებით დამორჩილდა, მხოლოდ რამდენიმე თანამემწენი სთხოვა და ისეთნი პირნი დაანიშენინა, რომლებიც გიორგის ერთგულები იყვნენ, აიყენეს; თავადნი ივანე ორბელიანი, ელიაზარ ფელაქანდის-შვილი, ალექსანდრე შაყაშიელი და მღვდელი ელევთერ ზურაბოვი-და რომ არაფერი ჰყო არ მიეტანათ იმის მტრებსა, ასეთნი პირნიც დაანიშენინა, რომელნიც იმთნი ერთგულნი იყვნენ: თავადნი: ივანე ბაგრატიონი, ბებუთამელი-ტფილისის მელიქი და სხ. გიორგის მტრები თითქო კადეც მიხედნენ იმის ზრს, მაგრამ რადგან გიორგი თელავადამ გამოსვლას ემტრებოდა, ეს იმათ ისეთ რიგათ მოახდენეს რომ იმის მოქმედებას ყური აღარ ადევნეს.

გიორგი თავისის ამალით ტფილისში მივიდა, რომელიც მაშინ იყო დანგრეული, დაქუული და დამწვარი, ისე რომ გროვა და გროვა ქვებს და ნაცრის მქეტი არა სჩანდარა და ადგილ-ადგილ დამწვარი აღმიანებო ეყარა, ეაების და ტარილის მქეტი არა სმოდარა, ჭიოიანის ავით მყოფები და მიმშოლისგან მქეტიხებუ ოის ხაოხისა, ერთის სიტყვით ტფილისი გენდა დიდს საშინელს სამარეს. გორგი აელაბარში ჩამოხდა და მაშინვე ბრძანება გასცა, რაც ნივები გაემართათ მტკვარში გასაქლელ-გამოსაფლელათ აელაბრიდამ ტფილისში, რადგან ხიდი ყვენმა დააწვეცინა და გასაფლელი აღარ

იყო მტკვარზედ. ხალხმა როგორც რომ შეიტყო გიორგის ტფილისში მოხელა, მაშინვე ხელი მიჰყევს შენობას და საჩქაროზედ ტფილისს მგზავსება მისცეს ქალაქისა.

გიორგი დარჩა ტფილისში, თავისთ შეილით დაეითკი გაგზავნა, რომ ყზახელები, შამშადილები და ბორჩალოლები თავიანთს ბინებზედ დაეყენებინა. მინამდისინ ყენი სქართველოში მოვიდოდა, ეს ხალხი გიორგის საუფლისწულოში იდგნენ. დაეთმა ეს თავისი მამის ბრძანება აღასრულა, ყზახელები, რომლებიც ტფილისს ახლო იყენენ და რაც არაგვის პირს სოფლებში გაფანტული და ზამთარში უსაზღოვოთ დარჩენილნი ხალხი იყო სულ ამოაგროვა და თავთავიანთს აღგალს დაასახლა.

რადგან შიმშალობა იყო ტფილისში, გიორგიმ პური ყარსიდამ დაიბარა და სხვა საქმელი და სასმელი ქართლიდამ და კახეთიდამ ჩამოატანინა, ისეთი აღგილებიდამ, სადაც მტერი არ მოხვედროდა და არ აეყო,

ოტას ხანს უკან გიორგი სალა-ოღლიში წაეიდა ყზახის აღალარებთან. აღალარებს და იქაურს ხალხს გიორგის ეაქვაცობა ახსოვდათ და იმისთვის იმისი იქ მისვლა ძალიან იამათ და დიდის პატვისცემით მიიღეს. გიორგიც ცდილობდა, რომ იმათს თავი შეეყვარებინა და ესამოვენებინა. ეინც თელავში გიორგის ერთგულები იყენენ, რაც თელავში მოხდებოდა ხოლმე ან მეფის სასახლეში, სულ დაწერილებით ატყობინებდნენ გიორგის და ჩაფრები სხვა და სხვა კანონიერის მიხეზით მიაქენ-მოაქენებდ-

ნენ. ერთმა თელაველამ გამოგზავნილმა ჩაფარმა მოახსენა გიორგის მეფის ირაკლის გარდაცვლება. გიორგიმ მამანვე უბძანა, ჯვარი და სახარება ამოატანს, მერე დაიბარა თავისნი თან მსლგებლნი და მოხელენი, ისინი იახლნენ შემინებულეზი, იმატომ, რომ იცოდნენ რა ამბავი იყო, ამოდენას შეყრის ხალხს გარემგმო დაიარაღებული აღლარები შემოახვია და მამინ ბრძანა გიორგიმ.

— ნებითა ლუთისათა, მამა ჩემი გარდაცვლილს; მე ვარ უფროსი იმისი შვილი და მემკვიდრე მეფობისა, ვისაც გნებავსთ ჩემი ერთგულება და სამსახური, დაიფიცეთ ამ ჯვარზედ და სახარებაზედ და ვისაც არა გასურთ, შეგიძლიანთ სხვა აირჩიოთ.

მოხელეებმა და გიორგის ორგულებმა ჯერ ერთხანის შეხედეს, მერე უკან მდგომთ დაიარაღებულს აღლარებს შეხედეს, მამინ წინ წარმოდგა თაყადა ივანე ბატონი-მუხრან ბატონი და პირველათ ის ემთხვია ჯვარსა, მერე იმას მიჰყენენ სხვებაც.

— ღმერთმან აღღებრძ ლოს მეფე გიორგი. შემოსძახა ამოდენმა ხალხმა ერთათ.

სუყველამ დაიფიცეს. ბორჩალოელებმა ყველამ დაუბრკოლებლავ დაიფიცეს. რადგან აღექსანდრე ბატონის ქელი იუანასკნელს დროს მეფეს სრულეზით გადუღდა და ხმასაცჰყრიდა, რომ ტფილისს და ქართლის მეფეთ დაესჯდებოდა, გიორგის უნდოდა და დააპირა, რომ აღექსანდრე ხელში მოეგდო, მერამ აღექსანდრემ ეს შეიტყო და ღუმეთში გა-

იქა. გიორგი წაედა გორში და იქ თავადის შვილები დაფუცა. სხვა დანარჩენნი ირაკლის შვილები და ქალებ- გრდა ალექსანდრესი, შეიყარნენ თლაქში დარია დედოფალთანა. იმ თა შვიტყუ, რომ ხალხმა სალა-ოდლუში გიორგისათვის დაიფუცა და დარია დედოფლის ერთგულებაჲ. ამაზედ სწუბდნენ, ერთმანერთში ბაასობდნენ, არ იცოდნენ რა იქნათ და ამ საქმისთვის როგორ ეშველნათ; თუმც დარწმუნებულები იყვნენ, რომ ეს საქმე ხელიდამ წასული იყო, მაგრამ მაინცკი კიდევ ახსა სკდილობდნენ, ეგები დარიას სასარგებლო რემ მოგვიანებინთ.

დარიას ბრძანებდა ამსიერო გულების მოცადინეობით თელავის სასახლის წინ შეყარეს მთელის სახელმწიფოს მოხელენი, დარჩეულნი სამკუდელონი; ამ შეყრილს ხალხში გამოვიდა მეფას ირაკლის მღაენი, თ. სულხან თუმანის შვილი, რამდენიმე თავისის ამხანაგებთ და სთქვა:

— არხივპისკოპოზნო, ეპისკოპოზნო და თავადნო ჩუტნ გამოგვზაენეს თქვენთან დედოფალმა და უწმინდესმა ქათალიოზმა ვამოგიცხადოთ, ისინი თანახმანი არიან, რომ ბატონის შვილი გიორგი მეფეთ იყოს საქართველოასი, მაგრამ რადგან დედოფალი დარია დევის მოწყალებით კარგათ ბრძანდება, ამისათვის რჩება სახელი და ყოველიფერი პატივი ისევ ბატონის რძლისა. სამლო პირნო და თავადნო, თანახმანი ბრძანდებით, რომ ესრეთ დამტკიცდეს, თუ არა?

პასუხი არაფერ წასცა

— რას პასუხს გვიბრძანებთ მიუგოთ ჩუქნთა გამოცხადებულთა? ჰკითხა თუშანის შვილმა.

კიდევ დ ჩუქნდნენ და პასუხი არაფერ მასცა.

— არაა პასუხს არ გვიბრძანებთ მიუგოთ ჩუქნთა გამოცხადებულთა? კიდევ ჰკითხა თუშანის შვილმა.

გამოვიდა ამ შვერილი ხალხის შუადამ არხიებისკოპოხი ხ. ჩემნელი (ჩაბქელი) იყო თაკალი ჩაღაყამელი და წინთ მღვდლობაში გიორგის კარის ეკლესიის მღვდელი) და სთქვა:

— მე თქვენში ყველანგვდ უმცირესი ვარ და არც რიგი არის რომ პირველთა მე დავიწყო აქ დაპარაკი. მაგრამ რადგან ყველანი ჩუმთა ბრძანდებით, ამისთვის ვიტყვით მებრძანეთ, აქურს გზარის ცოდს რას ცხადობთ?

— გზარის ცოდს. უპასუხეს რაბღაყამე.

— მაშ როგორ შეიძლება, რომ მესეს ცოდის დღეოფალი არ იყოს?

ეს რომ გაიგონეს ბერს გვეცინა, მაინც კი ხმა არაფერ ამოვიდა.

— მაშინვე ეს შვერილი ხალხიც დაიმლა და წაყიდ-წამოკიდნენ. გიორგის ერთგ ღებუ ყოველს სიტყვას ყურს უგულდებდნენ და დაწერილებით მოახსენეს ყოველ ფერი და ამასთან გიორგის ერთგულები იმას ეფარებოდნენ და დარჩნენ

ას ერთგულებით იმას, რომ ცნობის თუ დეტალური ვართო.

დედოფალმა და'იამ, დატყო საქმას, რომ სხვა რიგად იყო და თავისი სურვილი ევრას გზით ევრ მოახერხა, მაშინ თითონაც და იმისმა სულემაც გორგი სცნეს საქართველოს მეფეთა. ამ საგანზედ ქალაქი შედგანეს, ხელი მოაწერეს, თუ თავანთი ბეჭდები დაასვეს და გიორგის გაუგზავნეს და ამასთან სთხოვეს, რომ მეფის ირაკლის დასაფლავებლად თელავში მისულიყო. ბატონის შეილებმა სთხოვეს გიორგის, ნება მოეცა, რომ ეკლესიებში პირველად დედოფალი დარია მოეხსენებინათ ხალხმე და მერე მეფე და სხ. გიორგიმ ასე უპასუხა: როცა თელავში მოვალა, დედოფალს დარიას ყოველისფერში კმყოფილებას მივცემო, მაგრამ იმ სახითაო, როგორც ხალხის ჩეულება არისო; ამასთან მისწერა: მამა ჩენი დასაფლავეთ და მე წუ მომიკდითო; მე ჯერ მეფეთ ვმტკიცდებიო და მოსასვლელად არა მცალიანო.

ყაზახში, ბორჩალოში, ხალხი რომ დააფაცა გიორგიმ, და საქმე გაიკეთა, მერე ისევ სალა-ოღლიში მოვიდა, თელავს წასასვლელათ არ ემურებოდა და იმას ელოდა, იმისი წინააღმდეგნი რას იქმოდნენ.

როდესაც გიორგი თელავში მივიდა, მეფის ირაკლის გვამი ცხეთას იყო წასვენებული. თელავში იმს დახედნენ დედოფალი დარია, ეახტანგ ბატონის შვილი და საქართველოს ქათალიკოზი, მეფის ძე ანტონი; სხვები ბატონის შვილები

ცხეთაში წაეიდნენ ირაკლის დასაფლავებისათვის.

გიორგი მივიდა ღარიასთან და ორთა ერთათ დაიტირეს მეფის ირაკლის გარდაცვალება და საერთო დანაკლისი-იმისის გარდაცვალებით. მერე დედინაცვალება და გერმა დაიწყეს ერთმანერთში ლაპარაკი სახელმწიფოზედ და საქმეებზედ. შემდეგ დიდის ხნის ლაპარაკისა და უთანხმოებისა გიორგიმ შეუთვალა გაჯაერებით დედოფალს, რომ მე შენის მოახლეების სიტყვით და ნებით არა მსურს მეფობაო, მე როგორც უფროსი შეილი და მემკვიდრე მამის ჩემისა, ისე მივიღებ ხელმწიფობას და სრულიად მყობელობასაო.

გიორგი მეფე იყო სრული, ფერ-ნაკლული და სწეულის სახე ჰქონდა; გულჩქარიც იყო, მაგრამ კეთილის გულისა კი იყო.

გიორგიმ არხივების კოპოზში დაიბარა თავისთან და უბრძანა, რომ სრულის შესამოსელით შემოსეილიყო, ჯვარი და სახარებაც გამოატაინა, მერე სულ ერთიან სახელმწიფოს მოხელენი და სხვანი დაიბარა. იმათ უარი ვერა ჰყვეს და მამინე იახლნენ. ფიცზედ ზოგნი მზათ იყენენ, მაგრამ უმეტესნი კი იმას კდილობდნენ, რომ სამეფო ღარიასთვის მიეცათ.

გიორგის ავით მყოფობის დაღონებული და დამშვიდებული სახე გამოეცვალა, მშენიერი ბრწყინვალე ვაჟა ური სახე დაედო და მეფის დიდება და ძალი შეეტყო სახეზედ.

წინათ ის შემეზღებული იყო თავის მამსთან, ითობ იმისი ორგული, მოღალატე და წინააღმდეგი იყო; თუცა

იმან მეფესთან თავი იმართლა, მაგრამ თჳისის მტრების წინააღმდეგობას და მეცადინეობას ხელაძედა, რომ იმისთვის მეფობა როგორმე აეცდინათ ამ მიზნების გამო აღარათფერს საქვეყნიეროს საქმეში აღარ ერეოდა, ლოცვის და ღვთის დიდების მეტს აღარათფერს აკეთებდა და ამ გვარის იმისის მოქმედებით მოსტყუებდნენ იმისნი მტრები და ორგულნი. გიორგიმ გულიდამ გადაიგო ანუ პირად ისე ცრეწებოდა, რომ ვითომ დიდებას მოყვარების სურვილი აღარა ჰქონდა და ვითომ არც იმას სწუხდა რომ მტრობდნენ იმას, მაგრამ ამას სულ ითამენდა თავის გულში და უხილავად დიდს ხანს ებრძოდა ის ამ თავის მდგომარეობას, თუმცა ძალიან ძნელი და გასაჭირი ყოფიდა ამ გვარი მოთმენა და პირმოთხრობა ბოლომდისინ.

კახეთის თავად-აზნაურნი, სამღვდელმონი და ხალხი რომ შეიყარა თელავის სასახლეში, იმათი უთანხმოება და სხვა და სხვა ფიქრი და ლაპარაკი შეიტყო გიორგიმ, გამობრძნდა იმასთან, შუბლ შეკრული, მრისხანის სახით და მეფურის დიდბუკის სანახავეთ, თუმცა გულდამშვიდებული იყო, მაგრამ გაშხედაობა და გულის მოუდრეკლობა ეტყობოდა, მაშინ იმან ბრძანა, დიდს ოთხში შერეკეთო და ეინც წინააღმდეგობას გაბედაშხო, თელავს დავათხრეინფო, კარებშიაც ყარაული დააყენა.

— მამა ჩემი გარდაიცვალა — ბრძანა გიორგიმ — მე იმისი უფროსი შვილი ვარ და მეფობაც მე უნდა მივიღო; აი ჯვარი და სახარება, ეინაც ვსურსთ ჩემთვის დაიფიცეთ, ეი-

საც არა სურს, გაეიდეს აქედამ.

გამოსვლა აღარ შეიძლებოდა.

— დღუბერლი ბრძანდებოდეს მეფე გიორგიმ შემოსახა ხალხმა და მშინვე ყველამ დაიფიცეს.

მეორეს დღესაც სობოროში გამოაცხადეს მეფობა გიორგისა. (*) ამ მოკლეს დროში შემდეგ მეფეს ირაკლის გარდაცვალებისა, მანამდის-ნ გიორგი გამეფდებოდა, ეკლსიიებში წირვა აღარ იყო, ამისთვის, რომ სამღვდელთ არ იცოდნენ მეფეთ ვინ მოეხსენებინათ. ხალხი ძლიან სწუხდა უწირვაობისათვის. ამბობენ, ერთამ თელავის სობოროს კანდელაკმა დაეიო გერათნელმა, სთქვა ეწორამო. ეს რომ შეიტყო ხალხმა, გაუხარდათ და მრავალნი წაეიდნენ წირვის მოსასმენლათ და ამასთან იმისთვისაც, რომ შეეტყუათ კანდელაკის მოიხსენებდა. მოხერხებული კაცი თურმე იყო ის კანდელაკი და გაძნელებული საქმე გააადვილა:

— მოიხსენოს უფალმან ღმერთმან სასუფეველსა თვისა იგი, ეინც იყოს მეფე ჩენი, ასე მოიხსენია.

ხალხი დაიშალა და მაინც კი ეგრე შეიტყეს ვინ იქნებოდა ხელმწიფეთ:

(*) მეფეს გიორგის ირავლის-მეს უწოდებენ გიორგი მეტამეტეთა, მაგრამ როგორც კავკასიის არსიოდრაფიის გომისიის საქმეებშია დამა სჩანს, ამ გიორგის უნდა ეწოდოს მეთორმეტე. ამიტომ, რომ საქართველს აღწერაშითორმეტე გიორგი მეფეს მეტი არა სჩანს და ამ გიორგის რომ უწოდებენ მეტამეტეთი, ეს აქედამ წარმომდგება, რომ გიორგი მეთერთმეტე მსხნავის-მეორველ გაძეგბულა.

თუმცა გიორგიმ ამ საქმეში ვაიმარჯვა და მტერი დაამარცხა, მაგრამ დედინაცულისა და ძმების შფოთმა და წინააღმდეგობამ მაინც იკამდისინ მიიყენა, რომ მათი სურვილი აღასრულა და ირაკლი მეფის ანდ რძხედ ხელი მოაწერა, რომ შემდეგ გიორგისა, მეფობა მთელი იმის ძმას იულონს და არა გიორგის შეიღოს და კიდევ შემდეგ იულონსა სხვებს იმის ძმებს, რომელიც იმათში უფროსი ყოფილა. ამ ოქმზედ რომ ყველამ ხელი მოაწერეს, დედოფალს დარჩას მისცეს შესაწახვათ. გიორგი დაჰპარდა დარჩას, რაც იმას მამული ჰქონდა არ ჩამოერთმეინა, თუმცა წესდებულბათ ახალდედოფალს მარიამს უნდა მისცემოდა და დარჩას ჩამოერთმევიდა.

დარია გიორგის მეურავდა და შერიგების ნიშანითაც რაც ჩამომელობითი სამეფო განძა დე ძქარფასათ მართული ხატები იყო გაუგზავნა: მეფემ ხატები კი აიღო და ძქარფასი განძა კი ისევ თავის დედინაცუალს გაუგზავნა. ეს დარია ს ძალიან იამა და ამში უმეტესად მეურავდა, მაგრამ ძალიან ცოტას ხნის თანხმობა კი ჰქონდათ.

გიორგი თუმცა გამეფდა, მაგრამ მრავალი რამ დასთმო და დიაკლია. ისიც კი ხშირი იყო, რომ ფიცს გასტეხდნენ ხოლმე და დათმობილს ისევ წაართმევენდნენ ხოლმე. ამის ფიქრით უფრო შეიქმნა გიორგი თანაჩმა იმაზედ, რაც დასთმო. მეფეთ რომ დამტყიდდა გიორგი, მაშინ ოთხი ლეკის ჯარი დაიბარა და იმათას იმედით მოჰყვა ფიცის და აღტყვის დარღვევას, მისთვის რომ რაც რამ იმის სამეფოს

ძალს მოაკლდა, ისევე შეესრულებინა.

მამინ გორგის ძმები გაეკცნენ, თავიანთს საუფლისწუ-
ოებში, იქ თავიანთი ერთგულები შექყარეს, შფოთები გა-
აშხირეს და მფის ბრძანებასაც აღარ აღსრულებდნენ. მერე
ძქებმაც ერთმანეთს მტოზა დაუწყეს.

გიორგი თავის ძმა ალექსანდრესთან მერიგება მოინდომა
და იმისთვის შუამავლობა დედოფალს დარჩას სთხოვა. და-
რჩა დაჰპირდა ამის აღსრულებას. თუმცა ალექსანდრემ
დედის თხოვნა აღასრულა და იმასთან მოვიდა, მაგრამ ასე
უთხრა თავის დედას, რომ მე გიორგის არ შეურიგდებო,
ამიტომ რომ ვიკი ის ჩემს ანდერძს, მეფობის მიღებაზედ,
არ აღასრულებსო.

ალექსანდრე ბოჩხლოში წაიდა, გიორგიმ გზის
შესაყრავათ თავისი შეიღი იოანე გავზაენა. ალექსანდრემ ეს
შეიტყო და მაშინვე ახალციხეს წაიდა. ეს ამბები გიორგიმ
დარჩას დააბრალო, ამასთან ეკვშიაც შეედა დარიანედ, რომ
კუდი განხრახეები ჰქონდა; ამ მიზეზის გამო რაც დარჩას
სადედოფლო მამულები ჰქონდა, გიორგიმ ჩამოართო და
იმ-სი შემოსავალი სულ თავის მეუღლეს დედოფალს მა-
რჩაშს მისცა. ალექსანდრესაც ჩამოართო მამულები და სხვა
ძმებსაც შეიწოვება დაუწყია.

ამასთან გიორგის შიშა ჰქონდა, რომ სპარსელები კიდევ
არ დასხმოდნენ. რუსეთის მომეველების იშედი არ ჰქონდა,
რადგან რომ ირაკლისაც არ მოემეველნენ და იმისგამო გიორ-
გიმ დააპირა რომ იმ-მალის სახელსწიფოსთვის ეთხოვნა ხა-

ფარველი. თავადი ასლან ორბელიანი, თავისი ქვისლი, რომელსაც თავადი ციციშვილის ქალი ჰყვანდა ცოლათ გაგზავნა მეფემ სულთანთან და არხაც თან გაატანა (ზოგნი კი ამბობენ ვითომ თავადი თარხნისშვილი იყო გაგზავნილიო) მეფეს ელჩი ახალციხეში რომ მივიდა, საქმის გარემოებებზე დასაშვებად შეატყობინა, ფაშამ საჩქაროვნედ კონსტანტინეპოლში კაცი გაგზავნა სულთანთან, მაგრამ მინამდისინ სულთანის ნებას მოიტანდა, რომ საქართველოს ელჩს ის შიილებდა, რუსეთიდან საქართველოში დაეით ბატონისშვილი მოვიდა, რომელიც ისევ ირაკლის დროს იყო ექ წასული და რუსეთის სამსახურშიაც იყო, იმის არწმუნა მეფეს გიორგის, რომ იმპერატორი პავლე ძალიან მოწყალის თვლით არის საქართველოზედო. მაშინ გიორგიმ ამ მიზეზით და თავისი მოძღვრის შეგონებით, რომელიც მეფესთან მოქმედებდა, ისე, როგორც საქართველოს სამღეთო პირთა სურდათ, გაგზავნა გიორგიმ საიდუმლოდ ახალციხეს კაცი და თავისი ელჩი უკან დაიბარა. სასულიერო უწყების სურვილი ეს იყო, რომ მართლმადიდებლის სახელმწიფოს საფარველს ქვეშ ყოფილიყვნენ. (შემდეგი კიდევ იქნება).

თ. ლ ე ო ნ ი დ ბ ა რ ა თ ა ' შ ვ ი ლ ი .

ს ო ფ ლ ი ს შ ე ბ ა ტ ო ნ ე .

არ მომდის ღვეანო,
რით მოვილხინო
ღვინო არ არი,
რით გავიცინო?

შე ზიარებას
ვერ ვეღირსები.
ღვინო რომ არ მაქუტს
რით ვიახლები?

ვაი ჩემს სიბერეს
შემსწრეს ამ დღისას,
ყელს ვერ ვისეველებ
შაბათს და კვირას.

ნეტა იმ დღეს, რომ
გლებები მყვანდნენ
წითლის ყუელუხს რომ
ბევრს მომიტანდნენ.

დათმულა ვარამ
დათმულა ვარამ
დათმულა ვარამ
დათმულა ვარამ

დათმულა ვარამ
დათმულა ვარამ
დათმულა ვარამ
დათმულა ვარამ

დათმულა ვარამ
დათმულა ვარამ
დათმულა ვარამ
დათმულა ვარამ

დათმულა ვარამ
დათმულა ვარამ
დათმულა ვარამ
დათმულა ვარამ

დათმულა ვარამ
დათმულა ვარამ
დათმულა ვარამ
დათმულა ვარამ

ხშირად სტუმრობა
მხიარულობა,
მისთვის შემეძლო
ყველას მოყვრობა.

ნათელა-ქოჩინი,
მარად ღღე ლხინი,
ღვინითა შეონდა
თამაშ-ს-ცილი.

ბევრსაცა ესმიდი,
ბევრსაცა ვყილდი,
სტუმარს არ ჰქონდა
ჩემს სახლში რიდი.

ახლა სადღაა
ჩვენი ბეგარი,
ვის აღარ ახსოვს
ის ღღე ნეტარი.

ვჯდებოდი ვახშით,
ხელს ვყოფდი სმასა,
ვინ კითხულობდა
ვღვებთა ტანჯეასა.

მადგა მერქიფე,
მივსებდა თასსა,
კაპლი დაეკლო,
ექღენიდი სილასა.

წითლად ქიფქიფი
ჰქონდა ჩემს ყბასა,
ეცხსენიებდი
ჩემს ღედ მამასა.

წყალს აწ მივართმევ,
ღვინოს ვერ ვასმევ
სტუშარს, — სირცხვილათ
ვერ ჩამომართმევ.

თავს დავიმწუხრებ,
წყალს სმას დავიწყებ,
გამბერამს ხოლმე
სლოკინს დავიწყებ.

გზა რომ არ არის
უნდა ვსვა წყალი,
ხედავთ, შევიქმენ,
როგორ საწყალი.

ჩემი მოძღვარი,
 და წინამძღვარი,
 მომთხოვს ზედამსა.
 რა ვქნა არ არი.

საოხრე აწი,
 რათ მინდა ყანწი,
 ღვინო არ არი,
 დაეკარგავ აწი.

ვერ დავლევ ჯამით,
 დღითი და ღამით,
 დაესწულდები
 მოკედები ამით.

თ. დავით მიქელაძე.

კომედია პუბლიტერენცი აფრიკანელისა.

მოქმედნი პირები:

ლახეტი, — მოხუცებული.

სოსტრატა, მისი მეუღლე.

პამფილ, იმათი შვილი.

ფიდიპპი, — მოხუცებული.

მირრინა, პიდიპპის მეუღლე.

პარმენონ, ლახეტის მსახური.

ვაქსიდა, პამფილის საყვარელი.

სოზი, პამფილის საყვარელი.

სოზი, პამფილის მსახური.

ფილოტადა, — საყვარელი.

სირა, — დედაბერი.

ფილუმენა, ფიდიპპის და მი-
რინას ასული, პამფილის მეუღ-
ლე.

სკირტა, ყმაწვილა.

ორი ვაქსიდას მოსამსახურე
ქალები.

მ ა ქ მ ე ბ ა პ ი რ ე ე ლ ი .

ვ ა მ ო ც ხ ა დ ე ბ ა პ ი რ ე ე ლ ი .

ჭ ი ლ ო ტ ი დ ა . ს ი რ ა .

ჭ ი ლ ო ტ ი დ ა . ს ი რ ა , მ ა რ თ ლ ა რ ო მ მ წ ე ლ ა დ შ ე უ მ ლ ი ა ნ ჩ ე ნ გ ე ა რ მ ო ხ ე ლ ე ქ ა ლ ს ე რ თ გ უ ლ ი სა ყ ვ ა რ ლ ი ს შ ო ე ა . ა ბ ა ე ნ ა რ დ ა ი ჯ ე რ ე ბ დ ა პ ა მ ჭ ი ლ ი ს ა ლ თ ქ მ ა ს , პ ა ტ ი ო ს ა ნ ს ი ტ ყ ე ა ს დ ა ფ ა ც ს , რ ო მ ე ლ ო ც ი მ ა ნ ვ ა ქ ხ ი დ ა ს ა ლ თ ქ ე ა , რ ო მ ი ს თ ა ე ი ს დ ლ ე შ ი ლ ც ო ლ ს ა რ შ ე ი რ თ ა მ დ ა ? მ ა გ რ ა მ ხ ე ლ ა ე თ უ რ ო გ ო რ ა ლ უ ს რ უ ლ ა თ ა ე ი ს ა ლ თ ქ მ ა ? .

ს ი რ ა . ა ი , მ ი ტ ო მ ა ც გ ი რ ჩ ე ე შ ე ნ , რ ო მ ს ა ნ ა მ ლ ი ს დ რ ო ჰ ქ ო ნ დ ე ს ყ ვ ე ლ ა ც ა რ ც ო , კ ი დ ე ვ ა ც ს ც ე მ ო დ ა რ ა ც შ ე ი ძ ლ ო დ ა ს ტ ყ უ ო ყ ო ვ ე ლ ი ფ ე რ ი .

ჭ ი ლ ო ტ ი დ ა . ნ უ თ უ ყ ვ ე ლ ა ს მ ა გ რ ი გ ა დ უ ნ დ ა მ ო ვ ე ე ტ ა ?

ს ი რ ა . რ ა სა ყ უ რ ე ე ლ ა რ ო მ ყ ვ ე ლ ა ს , გ ა რ წ მ ე ნ ე ბ , ე ი ნ ც შ ე ნ თ ა ნ ა ხ ლ ა დ ა ი ა რ ე ბ ი ა ნ , ი მ ის ა თ ვ ს მ ხ ო ლ ო დ მ ე ფ ე რ ე ბ ი ა ნ დ ა თ ა ყ ვ ა ნ ს მ ც ე მ ე ნ , რ ო მ რ ო გ ო რ მ ე თ ა ე ი ს ს უ რ ე ი ლ ი ა ნ გ უ ლ ი ს

საწადელია ადელად აღსურლოს. ამას შემდეგ რათ უნდა ზოგიდღე იმათ?

ფილოტილა. ეჰ, რაც უნდა იყოს მაგ გვარად ყველასთან მოქცევა არ ფარვა და არცა სამართალია.

სირა. როგორ თუ სამართალი არ აზის მტრის იმისთანა მახეში გაბმა, როცა რიც სხვებისათვის თითონ სურდა? ეჰ რა უბედური რამა ვარ, რომ ახლა შენ ხანში, ან ლამაზი აღარა ვარ, ან შენ ჩემი აზრისა არა ხარ.

გამოცხადება მეორე,

პარმენონ. ფილოტილა. სირა.

პარმენონ. სკირტა! თუ მოხუცმა მკითხოს, შენ არაფერი არ უთხრა. (თავის თავს). ნუ თუ ეს ფილოტილა არის? საიდგან მოდის? (ფლოტილას). ფლოტილას ეახლა ვარ.

ფილოტილა. ჩემს საყვარელ პირმეონს გაუმარჯოს.

სირა. პარმენონს გაუმარჯოს.

პარმენონ. ჰო, შენც აქ მოსულხარ სირა. (ფლოტილას). მითხარი სად იყავი ამდონს ხანს, ან სად ეწეოდი ქეიფებს?

ფილოტილა. სრულებით არ მიქეიფნია, ჩემდა საუბედუროთ ერთს მხედარს გავეყევი კარინთაში და მთელი ორი წელიწადი მწუხარებაში გამატარებინა.

პარმენონ. მე ვგონებ ხშირად იგონებდი ათინას და წყველიდი ბედს, რომ ათინა დასტოვე და კორინთში წადი.

ფილოტიდა. არ შემძლიან ერთი გამოვთქვა თუ როგორ მსურდა აქ მობრუნება, მხედრის თავიდან მოშორება და შენთან დროს გატარება: იფაქრე, ლაპარაკს ნებაც აქ მქონდა თუ რომ იმას არ ებრძანებია და მაშინაც ის უნდა მელაპარაკა, რაც იმას ესიამოვნებოდა.

პარმენონ. მე მგონია შენთვის სასიამოვნო არა იყო ლაპარაკის აღკრძალვა.

ფილოტიდა. ვაქილამ მიამბო პამფალი ცოლს ირთამსო. მე არაოდეს არ ვიფიქრებდი, თუ რა მ პამფალი თავის დღემიდ ცოლს შეირთამდა.

პარმენონ. როგორ ირთამს?

ფილოტიდა. მამ ტყუილია?

პარმენონ. მამ მართალია? არ მჯერა რომ იმათი შეუღლება ბედნიერი იქნეს.

ფილოტიდა. ღმერთმა ქნას, რომ ყოველი საქმე ვაქხიდას სასარგებლოდ იქნას, მაგრამ ძნელად დასაჯერებელია პარმენონ?

პარმენონ. ამ საგანზედ ლაპარაკი არ ვარგა და ნულარც რასმეს მკითხავ.

ფილოტიდა. შენ გონია საქვეყნოდ გაეხდი: გეფიცები ღმერთს, რომ მხოლოდ გამაგებინე და არავის არაფერს ვეტყვი.

პარმენონ. რაც უნდა იყოს, მაინც ვერ გაგანდობ

საქმის, — მემბრანის, ზურგზედ ტყავის ამძრობენ.

ფილოტიდა. თავი დაანებე მაგ გეარ ლაპარაკს — რმებონ. ვითომ არ ვიცოდე, რომ შენ ჩემთვის ამბის მბობა და გავგებინება არ გინდოდეს.

პარმენონ (თავისთვის). ეს მართალია მითხრა. (მალლა). თუ რომ პატროსან სიტყვას მომცემე ჩუმათ იქნები და საქეფეწოდ არ გახლი, მამან გაიმბობ.

ფილოტიდა მნ მინც, შენ ჩეველებას არ იშლი. კარგი, გაძლევ პატროსან სიტყვას, მიამბე.

პარმენონ. მამ გაიგონე.

ფილოტიდა. რას უყურებ, ილაპარაკე.

პარმენონ. როცა პამფილის შამა ცოლის შერთვას ურჩედა, მაშინ მას ძლიერ უყვარდა ეაქსიდა, მამა სულ იმას ეხვეწებოდა, რომ მალე შეერთო ცოლი, რადგანაც მამის ერთა შეილია. პირველად პამფილმა უარი უყო, მაგრამ როცა მამამ აიძულა, რომ უეჭველად შეერთო, მაშინ პამფილმა აღარ იცოდა თუ რა ექნა: მამის ბძანებას დაემორჩილოს, თუ სიყვარულს. უკანასკნელად მამამ ხშირის თხოვნით იმოდენად აიძულა, რომ დანიებია ჩენი მებობლის ქალი. პამფილს მანამდის არ მოუწყენია და უმწუხარნია, ვინცნის კორწილის დღე არ მოვიდა. მაგრამ როცა დარწმუნდა, რომ სუყოველაფერი მზათ იყო ჯვარის წერისათვის და უნდა შეერთო ფილუმენა, მაშინ იმ რიგად მოიწყინა, რომ თითონ ეაქსიდას ენახა შეეწყალებოდა. როცა მარტო ეყავით ხო მე ყოველთვის მეუბნებოდა: „დავიჭეუბე პარმენ“

ონ, რა ექნა? რა უბედურებას დაწივდათ თეო? შე არ შე-
მიძლიან ამ უბედურებას გაუძლო. ოხ, სწორეთ დაეიღუბე
შე საწყალი?

ფილოტიდა. აღასწყევლა ღმერთმა ღმერთის თეო,
იმის შეწუხებისათვის

პარმენონ. მართალი გითხრა: როცა ცოლო სახლში
მოიყვანა, როგორც პირველ ღამეს, ისე შემდგომ ღამეებში
იდაც არ შეხებია.

ფილოტიდა. რას ამბობ? როგორ შეიძლება, რომ
ყმაწვილმა კაცმა და მერმე მთერალმა, დაწვეს ყმაწვილ ქა-
ლთან და თეი შეიკაეოს.....ეს ყოველად შეუძლებელია და
ძნელი დასაჯერიცა.

პარმენონ. მე დარწმუნებული ვარ შენ არ გჯერა,
რადგანაც შენთან მხოლოდ ერთის ქეიფის გასაწველად დაი-
არებიან. მაგრამ რადგანაც იმან თეის სურვილის წინააღმ-
დეგ შეირთო, ადეილად დასაჯერია.

ფილოტიდა. მერეთ რაქნეს?

პარმენონ. რამოდენიმე დღის შემდგომ პაჭილმა
ცალკე გამიხმო და მითხრა: ჯერ კიდევ არ შეეხებიათ ქა-
ლსაო, თუმცა იმედი მქონდა მოყვანამდის, მაგრამ
ახლად ნამდვილად დავრწმუნდი პარმენონ, რომ შე და იმის
ერთად ცხოვრება არ შეიძლება და ამისათვის, როგორც ჩემ-
თვის სასიოცხო იყო, ისე ჭალემონასათვის არ იყო კარგი,
რომ შეეხებოდი და იმ რიგათვე მიუბრუნე იმის მშობლებს,
როგორიც მომბარეს.

ჭილ ო ტ ი დ ა. შენი სიტყვიდგან სჩანს, რომ პამფილ პატროსანი არის?

პ ა რ მ ე ნ ო ნ. პამფილმა მითხრა მე რომ მიზნს უთხრობლად მიუბრუნო იმისი თავი მშობლებს, მაშინ ჩემის მხრით სიამაყე იქნება; მაგრამ მაქვს იმედი როცა დააჯერებს თავის გულს, რომ ჩემთან იმას ცხოვრება არ შეუძლია, თითონ მომცილდება.

ჭილ ო ტ ი დ ა. დადიოდა კი ვაქსიდასთან?

პ ა რ მ ე ნ ო ნ. ყოველ დღეს, მაგრამ როცა გაიგო, რომ პამფილი მოცილებას აპირებს, მაშინ კიდევაც გაამაყდა და ანგარს მოყვარეც შეიქნა.

ჭილ ო ტ ი დ ა. არ არის გასაკვირვალის?

პ ა რ მ ე ნ ო ნ. ვაქსიდას ნაშტურ იმ დროდგან შესძულდა პანჭილ, როცა იმან თავისი ცოლის ყოფაქცევა იმის ყოფაქცევასთან დაიწყო შედარება. იმისმა ცოლმა, ბერი ტანჯვა და განსაცდელი ნახა. მაგრამ როცა პამფილ და ვაქსიდა აიშალენ, მაშინ იმან თავისი ცოლი სულით და გულით შეიყვარა. იმ ხანებშიდ იმ დროს კუნძულზედ უშვილო ნათესავი მოუკედათ, რადგანაც კანონიერი მემკვიდრე ისინივე იყვნენ, ლახეტმა აიძულა თავისი შვილი რომ წაერდეს და მიეროს მემკვიდრეობა. თავისი ცოლი ჭილუმენა დედას დაუტყავს. მოხუცა თითონ სოფელშიდ წავიდა და ძვირად დაიარებოდა ქალაქშიდ.

ჭილ ო ტ ი დ ა. მამ რითი იცი, რომ დიდ ხანს ვერ გასძლებენ ერთად?

პ ა რ მ ე ნ ო ნ. ეხლავე გეტყვი: პირველად კარგა მშვი-
ლობიანად ცხოვრობდენ რძალ დედამთილი, მაგრამ რამო-
დენიმე ხნის შემდგომ ჭილეშენას შესძულდა თავისი დედამ-
თილი სოსტრატა, ჯერ კიდევ არ დამართათ ჩხუბი და არც
საჩივარი გაუმართავეთ.

ჭ ი ლ ო ტ ი დ ა. შერმეთ რა არის?

პ ა რ მ ე ნ ო ნ. როცა იმასთან სოსტრატა მივიდოდა
ხოლმე სალაპარაკოდ, მაშინ ის სულ დარბოდა, ერთის სი-
ტყვიით თვალის დასანახავად ეხარებოდა, შემდგომ როდესაც
ველარ მოითმინა იმასთან გაძლება, მაშინ მოიგონა ე-
თომც დედა ხმობილობს სოფელშიდ მსხერვლის შესაწირა-
ვად, ამ მიზეზით გაუშვეს. კარგა ხნის შემდგომ მოიკითხეს
თუ რა არის მიზეზი, რომ აღარ მოდის სახლში, მაშინ
მშობლებს რაღაც მიზეზი მოეგონებოდათ და დატოვეს ქალი,
შეორჯერ კიდევ მოიკითხეს ქალი, მაგრამ არც მაშინ გამო-
უმეგეს: და როდესაც ხშირ-ხშირ კითხვა დაუწყეს, მაშინ უ-
თხრეს ავით არისო. როცა სოსტრატამ გაიგო იმის ავით
მყოფობა სანახავად წავიდა, მაგრამ არ აჩვენეს. ეს ამბავი
მოხუცებულ ლახეტს შეეტყო გუშინ სალამოს და მაშინვე
მოაჭრა და ჭილეშენას მამასთან წავიდა, მაგრამ რა ქნას არ
ვიცი. მინდა რომ გაეიგო იმათი საქმე თუ როგორ გათავ-
და, ახლა იქ წავალ სადაც წელან მინდოდა წასვლა.

ჭ ი ლ ო ტ ი დ ა. მეც უნდა წავიდე, ერთ უცხო კაცს
დაეპირდი მისვლა!

პ ა რ მ ე ნ ო ნ. გზა მშვიდობისა.

ჭილოტიდა. შშვიდობით.

პარმენონ. შშვიდობით თილოტიდა.

მოქმედება მეორე.

გამოცხადება 1.

ლახეტი. სოსტრატა.

ლახეტი. ოჰ ღმერთო ჩემო! რა არიან ქალები. მე ვგონებ ყველა ქალებს ერთი პირობა ქონდეთ, ყველას ერთ ნაირად უყვარდესთ და სძულდეთ? იმათი გარჩევა არ არის, ყველანი ერთ ნაირი თვისებისა არიან. დედამთილებს რძლები სძულთ, ცოლებს ქრმები. ვფიქრობ ყველა ერთ სასწავლებელში გაზდილი არიან. და თუ ეს მართალია, მაშინ ცხადია რომ ჩემი ცოლი იმათი უსტაბაშია.

სოსტრატა. რა უბედური რამა ვარ, მე თათონ არ ვიცი თუ რისათვის მეგებენ ბრალს!

ლახეტი, როგორ! შენ არ იცი?

სოსტრატა. დევის რისხვა მქონდეს და მენი მოძულეებული მოგვედღე, თუ მე რამე ვიცი.

ლახეტი. ღმერთმა ნუ ქნას.

სოსტრატა. თითონ ვაიგებ შენ ოდესმე, რომ მე

სრულებით ბრალეული არა ვარ.

ლ ა ხ ე ტ ი . ვიცი, თუ რაც ბრალეული არა ხარ შენი მოქმედება არა თუ მარტო ჩემს ოჯახს, მთელ ჩვენ გვარს არცხვენს; შენა ხარ ყოველი ჩემი შვილას უბედურების მიზეზი? მტრად გადაგვიდგე მეგობარი და მოყვარე, რომელმაც ჩემ შვილს ქალი მოსცა.

ს ო ს ტ რ ა ტ ა . მე?

ლ ა ხ ე ტ ი . დაღ შენ, შენ კაცადაც არა მთვლი. მე თქვენ გგონიათ რომ ერთომ ვერაფერს ამბავს ვგებულობდე სოფელშიდ? თქვენი მოქმედება არა თუ ქალაქში სოფლადაც კი იციან. მე დილა ხანია რაც გავიგე, რომ შენ ჭაღმენას შესძულდი, მაგრამ არ გიმკვირვებია. გასაკვირველი ის იქნებოდა, რომ შენ არ შესძულდებოდი; მაგრამ ეს კი არ მეგონა, თუ შენის გამოისობით მთელ ჩვენ ოჯახს შეიძულდები; ეს რომ მცოდნოდა შენს დატოვებას დაუტოვლობა სჯობდა. შენვე იფიქრე სოსტრატა თუ რა მწუხარებაშიდ წავედი ჩემ მოხუცებულობას და უძლურებას აღარ მიეხედე, მსურდა რომ თქვენ კარგა გეცხოვრათ, თქენკი პატივის ცემის მაგიერად ამისთანა საკმე მიყავით.

ს ო ს ტ რ ა ტ ა . გეფიცები, რომ მე არაფერშიდ დანაშაული არ ვიყო.

ლ ა ხ ე ტ ი . რაც უნდა იყოს მაინც შენა ხარ დანაშაული; შენ იყავი ოჯახის გამგე. შემ უნდა გეზრუნვა, რომ ყველაფერი კარგა ყოფილიყო, რადგანაც სხვა მრომისაგან

მე თქვენ გაგათავისუფლეთ. სირცხვე
ბერი ყმაწვილ ქალს ეჩხუბებოდეს?
ტყულება გსურდეს?

სო სტრატა. სრულადაც არა
ლახეტი.

ლახეტი. მე დიდი მოხარული ვარ, რო
კეთილ გონიერად სჯის. მაგრამ რაც კი მენ შ
ხედ კი, ვიტყვი, რომ მენი გაუქება და წახდენა
შეიძლება რაც არა ხარ.

სო სტრატა. რითი იცი? ვინ იცის, ეგების
ძულით თვალით დასახაჯად, რომ დედასთან
ცხოვრება სურდეს.

ლახეტი. რას ამბობ? მაგას იმტოშაკობს,
შინ სალამოს იმის სანახავედ მივედი და სახლშიდ არ
გიშვეს?

სო სტრატა. მე მითხრეს რომ ძლიერ დასუსტებული
არისო და მტომ აღარ მანახებს.

ლახეტი. მე მგონია, უფრო მიზეზი 'მენი ცუდი ხა-
სიათი იყო, ვინემდის იმისი აეთ მყოფობა ოჯახში, შინა, ყვე-
ლა დედებს გინდათ, რომ, შეიღებს იმისთანა ცოლი
მერთოთ, რომელიც თქვენ მოგწონსთ. დაროცა ირთვენ თქვე-
ნის სუეილისათესა უნდა დაუტეონ ცოლები.

სრულებით ბრალეულია

ლახეტის ვატი, მოცხადებ 2.

მოქმედება არა თუ არცხვენს; შენა ხარ. ლახეტის სოსტრატა.

ზნობ მტრად გასც მემ შეიღო პ.პ. (გამოდის ოთახიდან და ჭილმენს ეუბნება

სოსტრატ) მგონია იცოდ, რომ მე შექვს უფლება გაძუ-

ლახეტელი საქმის ასრულება, რომელიც მე მსურს, მაგრამ

თქვენ გგონ მძობული არ მინდა ამ შემთხვევაში შენი სურვილის სოფელშიდგა ექვსე

დაც კი იცო ეტი. ჭადაპაც ავრ მოდის ყოველ მართალ ამ-
ლემენას შე მისაგან გაევიგებ. ჭილიპსე თუმცა მე ჩემი

ის იქნებო მის მორჩილი და პატრიის მცემელი ვარ, მაგრამ
მეც კი არა მსურს, რომ ჩემი მორჩილი არ იყვენ. შენც რომ

ამას იქმოდე ორივესათვის დიდი სარგებლობა იქნება. მაგ-
რამ როგორც სჩანს ახლა შენ სრულებით იმით ხელში ხარ.

ჭილიპსე რა ამბავი?

ლახეტის მე შინ შენთან მოვედი რძლის ამბის გა-
საგებლად და შენ იმ ნაირის პასუხით გამომისტუმრე როგ-

ორც უცნობი კაცი. ჭილიპსე, თურომ შენ ჩენნი მოყრობა
გსურს გეითხარი თურა დანაშაულობა გვაქვს; ან თავს გა-

ვიმართლებთ ან და ბოდიშს მოვითხოვთ, თუ ავით მყოფო-
ბის მიზნით აჩერებ შენს ქალს სახლში. უნდა გითხრა მა-

რთალი ჩემთვის დიდი სასასირცხოა, იმისათვის რომ შენ გგონია
ვიცოდე ან ყურე არ უგდოთ, ან არ მოუბაროთ. თუმცა

შენ მამა ხარ. მგრამ შენ ნაკლებ
გრძელობა და მშვიდობა; ნამეტურ
ცემასათვის, რამელიც თავის თავზედ
იფიქრე ჟურა გასაგონი იქნება ჩემი შეი
გებს იმის ცოლი იმის ოჯახშიდ ღარ ატ

ჭ ი დ ი პ პ. დარწმუნებული ვარ შენს
და კეთილშობილებებზედ, ყოველათერი შენგან ნათე
მსურს რომ შენც დამიჯერო: მეც მაგის მსურველ
კი რომ შეიძლებოდეს.

ლ ა ხ ე ტ ი. თუ აგრეა, მამ რა გიშლის? ქმა
ემდურის?

ჭ ი დ ი პ პ. სრულებითაც არა, როცა მე ჩ
დაეაიძულე, რომ ეთქვა, მაშინ იმან შემომფიცა რ
უპამჭილოდ გაძლება არ შეუძლია. ეგებს სხვას კი
მაგრამ მე კი არ შემოძლიანო ჩემას გულ ჩვილოებით
სახლეულობის წინააღმდეგობაო.

ლ ა ხ ე ტ ა (სოსტრატას). მე! მის სოსტრატა?

ს ო ს ტ რ ა ტ ა. ოხ ღმერთო, რამდენი გზით უბედური-
ვარ!

ლ ა ხ ე ტ ი. (ჭიდავს.) მართალს ამბობ?

ჭ ი დ ი პ პ ი. მე მგონია მართალს მეუბნები: თქვი, სხვა
ხომ არა გინდა რა? არა მცალია ბაზარშიდ მიმეჩქარება
საეაქროდ.

ლ ა ხ ე ტ ი. ერთად წავიდეთ.

საქართველოში.

არტო). სწორეთ ჩემს, ჩემ კმაღბ
დასანახავად დევნებო, მაგრამ რა-
მე მამტყუნებს სრულგებით დანაშაული არა
ინ დამჯერებს. ერთჯერვე აჩუმეს, რომ ყვე
იღები საძაგელო უნდა იყოსო. მი იმას ისე
დი, როგორც შეიღს. რისთვის შემძულა არ ვი-
ს შეიღის მობრენებს მოუცადო.

ჯ ვ ა რ ე ლ ი.

1868 წლის ცისკარზედ

ხელის მომწერთ სია:

ქ. ტ უ ი ლ ი ს მ ი.

- თ. მამუკა ორბელიანი.
კნ. თამარ მელიქოვისა
თ. ევგენ ბებუთოვი.
კნ. ნინა ორბელიანისა.
კნ. მარიამ ჭავჭავაძისა,
თ. გრიგოლ ორბელიანი.
კოსტანტინე ზუბალოვი.
თ. ვახტანგ ორბელიანი.
კნ. ნინა ჩოლოყაყევისა.
10. ტფილისის კლუბი.

თ. გიორგი მუხრანსკი.

ანტონ ყორღანოვი.

თ. იასე ადრონიოვი.

სვიმონ ზუბალოვი.

ქეთევან დალინსკისა.

თ. ალექსანდრე ბებუთოვი.

თ. გიორგი ერისთავი.

ივანე მიზოვეი.

გიორგი ადრონიოვი.

20 ლიბიტრი ყიფიანი.

1 8 6 7 წლის

„ცისკრის“ დაბარება შეიძლება ამ სახით:

ტფილისში, ადგილობრივ გაუზზაგნელად 6 მან. დამატებით, 7 მან.

სხვა ქვეყნებში გაგზავნით, დაუმატებლივ 7 მან. დამატებით 8 მან.

რედაქცია იწყოფება კუკიას, საკუთარს კერესელიძის სალებში. ქ. ტფილისში.

ვისაც ჟურნალი დააკლდეს და თავის დროზედ არ მიუთოს, უმორჩილესად ითხოვს რედაქცია, მაშინვე აღწოდოს ამ აღრესით:

„ცისკრის რედაქციაში ტფილის.“